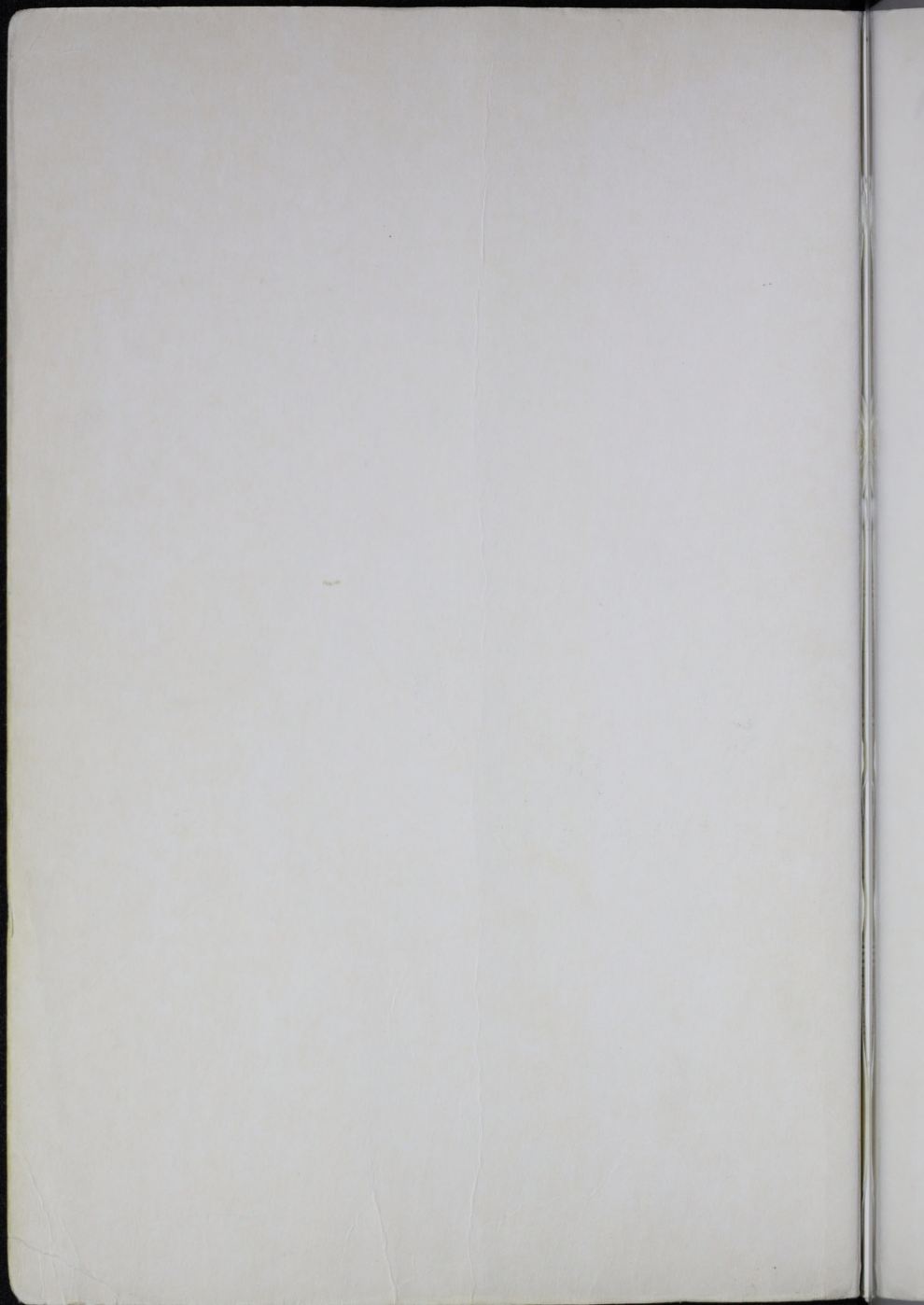

MC
110.098

**ASSISI
SZENT FERENC
PERUGIAI
LEGENDÁJA**

HARMONIA MUNDI

SZENT FERENC

DERUGYAI

LEGENDÁJA

K

HARMONIA MUNDI

ASSISI
SZENT FERENC
PERUGIAI
LEGENDAJA

HELIKON KIADÓ

FORDÍTOTTA, A BEVEZETŐT ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA

VARGA IMRE

FR. KAPISZTRÁN O.E.M.

A FORDÍTÁST AZ EREDETIVEL

MADAS EDIT

VETETTE EGYBE

A HARMONIA MUNDI SZOROZAT SZERKESZTŐJE

VIZKELETY ANDRÁS

MC110.098

1990

HETI KÖNYVADÓ

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 10, 1912

REPORT OF THE

COMMISSIONER OF

THE STATE

OF EDUCATION

FOR THE YEAR

1911-12

1912

ELŐSZÓ

Zefirelli filmet rendez életéről, Kazantzakis regényt ír róla; a természetvédek példaképüknek tekintik. Ha Sartre azt akarja mondani: »emberi«, ezt írja: »franciscain«, azaz »ferences, ferenci«; nem hívök »embernek«, hívök szentnek tartják. Legeekkel jellemzett, megfoghatatlan egyéniség: a legszeretreméltóbb szent, »Krisztus mása«, a szegénység trubadúrrja; költő, de ha latinul ír, helyesírási hibát követ el, kereskedő fiának született, misztikus rendalapító: Assisi Szent Ferenc.

Mindezek művészek, írók elképzelései, meglátásai. De milyen lehetett valójában? Milyen lehetett ő, akit »embernek«, sőt boldog embernek tartunk, és még 800 év múltán is csodálunk?

A legegyszerűbb, ha saját magát kérdezzük meg. Maradtak is fenn írásai, melyek sok mindent elárulnak gondolkodásmódjáról, életének rugóiról. Szinte sűrítőanyagot adják mindannak, ami azzá tette, aki volt. Elveinek megvalósításáról, a mindennapi életben való alkalmazásáról azonban nem saját írásai vallanak, hanem kortársaié, a legendák s a legendák alapjául szolgáló feljegyzések. Különleges világba lépünk, amikor ezeket olvassuk: mintha félhomályban derengő román templomba térnénk be, ahol csend honol, és ahol csak szemünk alkalmazkodása után tűnik fel a képek sokasága, színessége, a díszítések gazdagsága. De aki így, a legendák alapján ismeri meg Szent Ferencet, aki egyszer kapcsolatba került vele, és életmódját követendőnek, követhetőnek találta, azt története arra biztatja, hogy őszintén csodálja egyszerű, boldog életét, és ezt a tapasztalatát másokkal is megossza. Ezt kívánja szolgálni ez a fordítás is.

Itt szeretnék köszönetet mondani testvéreimnek, akik segítségemre voltak a fordítás elkészítésében, P. Váradi Bélának a szöveg átnézéséért, és mindenkinek, aki hozzásegített, hogy ezt a legendát – magyarul most először – az olvasók kezébe adhassuk.

BEVEZETÉS

A mai olvasó, érthető módon, kissé gyanakodva vesz kezébe és olvas egy régen élt, de csodálatunkra és tiszteletünkre ma is méltó ember életrajzáként – legendát. Hiszen ez alig hihető vagy kétes hitelű adatokat tartalmazó műfajjá lett akkor, amikor a mindennapi életből kivonultak a jelképek, és fontossá vált az információk pontossága. Valójában azonban rengeteg adat rejtőzik minden fennmaradt változatában, csak érteni kell nyelvét, melynek segítségével a személység legmélyébe nyerhetünk bepillantást.

A legenda célja, hogy olvasóit, hallgatóit az illető szent példájával buzdítsa. Ennek megfelelően mindig szoros kapcsolatban állt az adott kor keresztény embereszményével. Az ókeresztény korban azok voltak a követendő példaképek, akik életüket is feláldozták hitükért: a vértanúk. Így az első »legendák« még a keresztényüldözések korából származó vizsgálati jegyzőkönyvek: acták. »Talán az első század végétől, de a harmadik századtól biztosan kialakult az a szervezet, melynek hivatása volt a vértanúk tetteinek följegyzése.«¹

A keresztényüldözések megszűntével elmúlik annak lehetősége is, hogy valaki életének odaadásával fejezze ki hitét, és megjelenik az új típusú hitvalló, aki magatartásával és cselekedeteivel tesz tanúságot erről. Hogy nem mindennapi emberekről van szó, ezt a velük történő rendkívüli események igazolják.

A későbbi korokban igen nagy szerepe lesz annak, hogy a szentről elterjedjen a szentség híre (fama sanctitatis). A történeti magot aztán körülöngyja a néplelektan törvényeinek megfelelően a szájhagyomány,² míg végül valaki írásos formában rögzíti. »Jobban közelítve a legendához, meg kell róla győződnünk, hogy korántsem egyszerű műfaj. Hósi próza, melyben az életrajz és a dicsóító költemény tulajdonságai egyesülnek mitikus és népmondaszerű elemekkel. A legenda szívesen old fel erkölcsi tételeket, elvont igazságokat s egyszerű szóbeli metaforákat cselekménnyé. Márpedig minden mítosz mélyén a cselekménnyé alakítás áll.«³

Sok műfaj található tehát bennük: novella, mese, lélektani vagy történeti leírás, anekdota vagy szigorúan vett életrajz, egyszerűval mindaz, ami elsőrendűen

alkalmas a jellemzésre. Emiatt válhattak a világi próza bölcsőjévé. Az írott legendák sajátosságait – a középkori tananyagnak megfelelően – a történetírás antik elmélete határozza meg, mely szerint nem különülnek el élesen a retorikától, és forrásait nem kezelik szigorú kritikával. A legtöbbször a Bibliából idéznek, ezzel is kiemelve az illető szent életének Krisztus életéhez való hasonlóságát.

Végül pedig azt is figyelembe kell vennünk, hogy egy adott korban valaki megbízására vagy felkérésére készültek. Éppen ezért annak is jelentése van, ha nincs tudatos kompozíciójuk, mint ahogy például a *Perugiai Legendának* sincs. A legendák tehát egyrészt felvetik az adott kor legfontosabb kérdéseit, másrészt feleletet is adnak rá, vagyis mindig aktualizálnak is. Ezért szükséges teljesebb megismerésükhöz a történelmi háttérrel is szólnunk.

Szent Ferenc kora

Az a kor, amelyben Szent Ferenc élt, a változások időszaka volt. Új jelenségek bukkantak fel az élet minden területén, felélénkültek az események. Természetesen nem írhatók le itt mindezek a folyamatok, csupán utalunk rájuk, és csak azokat emeljük ki, amelyek kapcsolatban állnak Szent Ferencsel és a ferences mozgalommal.

A változások egyik legszembeűnőbb jele, majd oka, hogy a feudális társadalom keretein belül megjelenik a város. Lakói se nem parasztok, se nem nemesek, hanem az egyik osztályba sem sorolható polgárok, akik Itáliában ebben az időben vagy kereskedelemmel foglalkoznak, vagy üzemeikben bérmunkásokat alkalmazva igyekeznek minél nagyobb haszonra szert tenni. A korszakban tapasztalható gazdasági fellendülés éppen a városokon látszik leginkább. De az árnyak is itt a legsötétebbek. A városokban a legnagyobb a szegénység, hiszen ha itt valaki nincstelen, annak tényleg nincs semmije. A kor szóhasználatában a gazdag, előkelő patríciusokat »homines boni« (jó emberek, vagy ahogy ma mondanák, »a jobbak«) jelzővel illetik, míg a szegényt, a kis embert a »homines populi« (a népből való ember) jelöli. »A nyelvhasználat így hozza felszínre a kor mentalitását: születés és vagyon teszi az embert jó emberré, aki semmit nem tud felmutatni, az értéktelen. A két réteg közötti összeütközés programszerű, mert ha valami más is jelentkezik a születés és vagyon előjogán kívül, ha egy harmadik tényező is hozzásegíthet a hatalomhoz, a jelentőséghez és az értékhez, akkor szükségképpen összecsapásra kerül sor. Ez a harmadik a pénz, mely mindenekelőtt a kereskedők kezén halmozódik fel.«⁴ A városlakók öntu-

datra ébrednek. Létrehozzák érdekvédelmi szervezeteiket, a kommunákat, és nyíltan szembeszállnak a szabadságukat korlátozni akaró földbirtokosokkal. A városi iskolák, majd egyetemek révén a műveltség a kolostorokból lassan a városokba vándorol.

Az »auri sacra fames«, az átkos aranyéhség azonban jelen van az egyházi emberek gondolkodásában is. De hogy is lenne mentes a papság ettől, amikor a pápaság ekkor emelkedik világi hatalmának csúcspontjára? Évszázados küzdelme a német-római császárokkal még ekkor is folyik, hogy a hosszan tartó harc után mindkettő átadja helyét más hatalmaknak. De ez akkor még nem látszik. Az egyházi birtokok, elveszítve eredeti rendeltetésüket, nem szolgálják a szegények megélhetését, ide se fogadják be a nincsteleneket.

A papság azonban nemcsak szociális feladatait nem tudta ellátni, hanem alapvető hivatásának, a hívők lelki gondozásának sem tudott eleget tenni, képtelen volt kielégíteni az ekkor jelentkező új típusú vallási igényt a sokszínűvé lett, minden szélsőséget magában foglaló városokban, ahol többnyire csak egy-egy plébániatemplom állt. Feladatához még a szerzetesektől sem kapott segítséget, hiszen a bencés és ciszterci monostorok a városoktól messze, magányos hegyecsúcson vagy sűrű erdő mélyén épültek. Az előző korok szent emberei, eszményképei a gazdagság korában szegényen élők, világtól elvonult remeték voltak, és ilyen jellegű szerzetesrendek is jöttek létre. Csakhogy ezek meggazdagodtak, és a városoktól való távolságuk miatt nem érvényesült hatásuk.

A már említett új típusú vallásosság igen nagy részben a keresztes hadjáratok következtében alakult ki. A keresztesek és a zarándokok, végigjárva Jézus Krisztus életének színhelyeit, kezdik felfedezni a Megváltó emberi arcát. Az Apokalipszis helyett inkább az evangéliumokat olvassák és ábrázolják. A Mindeneket ítélő (Pantokrátor) Krisztus arca a katedrálisok timpanonjaiban és apszisaiban jóságos király arcává szelődül. Előterbe kerül irgalma, szeretete, és ennek jele a kereszt, amely már nem annyira a szenvedés, mint inkább a megváltás jelképévé válik. Minden ábrázolás megszépül. Megifjodott testtel láthatjuk a szenteket és a feltámadott halottakat. Ahogy azonban közelebb kerül hozzájuk Krisztus emberi arca, a laikusok úgy kívánnak mind többet tudni hitükről. Nem elégszenek meg azzal, hogy üdvösségükért mások imádkozzanak és vezekeljenek – mert korábban ezért alapítottak a királyok és a tehetősek monostorokat –, hanem aktívan akarnak ők is cselekedni ennek érdekében. Krisztus életének helyszíneit látva döbbennek rá az emberek, hogy ő is szegény volt. Követőinek tehát ugyancsak szegényeknek kell lenniök. Ez nemcsak azt ered-

ményezi, hogy a 13. században a szegényekben Krisztust látják, és a rajtuk való segítséget Isten szolgálatának tekintik, hanem azt is, hogy a klérusnak a régi eszményektől való eltávolodását tapasztalva, az apostoli szegénység ideáljához való visszatérést kezdik sürgetni.

Az aktív vallási élet igénye és a szegénységben való evangéliumi élet sürgetése hozza létre a tömeges laikus mozgalmakat. Később azonban ezek egy része eltávolodott, majd szembekerült az egyházi vezetéssel, mint pl. Bresciai Arnold, Valdes Péter (Petrus Valdesius), az albiak vagy az apostoli testvérek mozgalma.

Szent Ferenc is ebben a világban élt, és az előbb említett jelenségekből fakadó kérdések foglalkoztatták, hiszen korának gyermeke volt. Senkitől sem várta el, hogy változtassa meg a kor társadalmi kereteit, de ő megtalálta az utat ahhoz, hogy felülemelkedjék a mindennapok világán; senkitől sem várta el, hogy igazi kereszténnyé váljon, ő azonban az lett. Senkit sem kényszerített semmire, útját mégis mind többen követték, látva, hogy az járható.

Szent Ferenc élete

» Tündöklőn, mint a hajnalpír és mint a hajnalcillag, vagy mint ahogy a felkelő Nap a világot elárasztja és megtermékenyíti izzó sugarával, úgy jelent meg Ferenc új fényességként. Mint a Nap, úgy tündöklött ő is szavaival és tetteivel a téli dermedtségben, hidegen, sötétben és élettelenül heverő világban. Ragyogó fényvel megvilágosította, az igazság sugaraival felderítette, a szeretettel lángra lobbantotta, érényeinek bőven áradó gyümölcseivel megújította és feldíszítette, és az általa alapított három rendben, különféle gyümölcsöket termő fákkal csodálatosan meggazdagította. Így hozott tavaszt a világnak « – (saját fordításom) – írja a *Három Társ Legendájának* előszava. Ferenc személyiségéhez valóban ezek a csodálatos képek illenek leginkább, hisz varázslatos egyéniségét ezek közelítik meg legjobban. Nem lehet pusztán realiztikusan nézni, mert így nagyon elhalványul a képe, hanem realiztikusan és költőien, misztikusan szemlélve sejtethetjük meg, ki is volt.

A jómódú assisi kereskedő, Pietro Bernardone éppen úton volt 1181-ben vagy 1182-ben, mikor felesége, a provance-i származású Pica asszony fiúnak adott életet, aki a kereszttségben a Keresztelő János nevet kapta. Az apának azonban nem tetszett ez a túl szigorú, aszketikus csengésű név, ezért gyerme-

1187 két Francescónak (kis franciának) nevezte, melyhez már nem a lemondás képe, hanem a szabadság, a gazdagság, a társaság, a költészet és a vidám jókedv világa kapcsolódott. A gyermek hatéves lehetett, amikor Szaladin szultán elfoglalta Jeruzsálemet. A keresztény Európa bőjtölve ígért új hadjáratot a visszafoglalására. Ferenc is tapasztalhatta ezt, de amikor felnőtt, ő nem hadjáratot akart indítani... Büszke apja a San Giorgio-templom plébániái iskolájába íratta be, hogy ott írni, olvasni, számolni tanuljon. Tizennégy évesen felvették a kereskedőcéhbe. Apja boldogan nézte, hogy fia mint az assisi aranyifjúság vezére, hogyan szórta pénzét. Nem baj. Legalább látják, hogy Pietro Bernardone milyen gazdag! A fiú annyira belemerült a szórakozásba, a jómódúak társas életébe, hogy tudomást sem vett az élet nehézségeiről. Élte világát gondtalanul, céltalanul.

1197 Ezt a világot a háború bolygatta meg. Tizenhat éves lehetett Ferenc, mikor Lützeni Konrád, a császár helytartója kénytelen volt átadni az assisi fellegrát III. Ince pápának. Az interregnum alatt azonban a polgárok elfoglalták és lerombolták a Roccát (a várat). Köveiből védelmükre városfalakat emeltek. Egy év múlva elűzték a nemeseket, akik az örök rivális, Perugia segítségével akartak visszatérni. Tőlük szenvedett vereséget a visszatérésüket ellenző polgárok csapata, köztük a húszéves Ferenc.

201 A fogságból súlyos betegen tért vissza, sokáig még felkelni sem bírt. Mindez kérdések sorát indította el benne: Mi a helye a közösségben? Mi az ő szerepe? Kérdezett, de feleletet nem kapott rá senkitől. Felgyógyulása után látszólag minden a régi maradt, hiszen meg volt róla győződve, ismét híres ember lesz. Éppen Apulia felé tartott, hogy a pápa lovagi seregébe álljon, mikor Spoleto környékén egy belső hang hatására elgondolkozott a lovagi ideálon, és rádöbent: mindenki szolgál, csak egy Úr van, és csak neki érdemes szolgálni. Szégyenszemre hazatért.

A mókázó társaságtól elmaradozva hosszan nézte a csillagokat. Társai gúnyolták: talán menyasszonyára gondol? Igen, órá, a legszebbre. Az igazi szeretetességre. De nemcsak a szeretetességet személyesítette meg, hanem a szegénységet is. Szegénység Úrnőnek nevezte. Ferenc alakja a későbbiekben úgy vált eggyé a szegénységgel, mint a férj a feleségével. Önként vállalta a nélkülözést, és így lelkiebben mérhetetlenül meggazdagodott. Szégyellte, ha magánál szegényebben találkozott (PL 88–89), éhezett, fázott, nyomorgott, de ez nem volt részéről pusztán romantikus képzelgés. Miért? »Mert az Úr érettünk lett szegénnyé ezen a világon« – vallotta. Azután Rómába zárandokolt az apostolok sírjához, ahol a külsőséges vallásosságon megborzadva, minden pénzét Pé-

ter apostol sírjára dobta, és egy koldussal ruhát cserélve elvegyült a nincstelek között.

Két dologban mutatkozott meg teljesen, hogy egészen más emberré lett. Az egyikről így írt végredeletében: »Az Úr a következő módon mutatta meg nekem, Ferenc testvéremek a bűnbánat útját: míg bűnökben éltem, szinte elviselhetetlennek tűnt fel előttem a belpoklosok látása. És íme maga az Úr vezérelt közéjük, és én irgalmasságot cselekedtem velük. És amikor eltávoztam tőlük, az, ami előbb elviselhetetlennek látszott számomra, egyszerre testem és lelkem mondhatalan édességére fordult. Utána egy kevés ideig még vártam; és ezután elhagytam a világot.« Ez a minden esztétikai érzéket sértő és minden elővigyázatosságot nélkülöző tette jelzi: mássá lett.

A másik a romladozó San Damiano-templomban történt. Éppen a feszület előtt imádkozott, mikor ezt mondta neki a Megfeszített: »Ferenc, nem látod, házam mennyire omladozik? Menj és építsd föl újra!«

»Képzelés, álom vagy vízió? – kérdezi Walter Nigg. – Egyik sem. Krisztusnak egyértelmű parancsa volt. Olyan érthetetlen dolog, hogy a költészet területére kell utalnunk? Nem azon kellene-e inkább csodálkoznunk, hogy annyi ember látja életében a román vagy a nagy ír kőkereszteket, nyakába akaszt egy kis aranykeresztet, és közben semmit, de semmit sem érez?«⁵ Tény, hogy ettől fogva Ferenc cselekedni kezdett. Az üzenetet csak később értette meg teljes egészében. Most templomokat restaurált, és itt annyira otthon volt, hogy már egyházi embernek tartotta magát.

Apja azonban teljes egészében helytelenítette, hogy fia templomokra költi vagyonát. Az egészen más volt, amikor kicsapongásokra tékozolta, ezt azonban nem tűrte el. Családfői jogával élve »házi őrizetbe« vetette, vagyis egy sötét kis kamrába zárta őt. De anyja megsajnálta és kiengedte. Ekkor apja a bíróság elé akarta vitetni mint vagyonának eltékozlóját. Ferenc azonban nem volt hajlandó világi bírák elé állni, egyházi embernek tartván magát, csak a püspök ítéletét fogadhatta el. Ekkor került sor arra a párbeszédre, amelyben Ferenc ezeket mondta: »Most hát igazán mondhatom: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, és nem mondom többé atyámnak Bernardone Pétert, akinek ím ezennel nemcsak a pénzét adom vissza, hanem összes ruhadarabjaimat is.« (2 Cel 12) Hogy hogyan találta meg teljesen, amit keresett, amikor egy mise evangéliumát hallgatta, arról így ír Celanói Tamás: »Szent Ferenc pedig, mikor meghallotta, hogy Krisztus tanítványainak sem aranyat, sem ezüstöt, sem pénzt nem szabad maguknál tartaniok, az útra sem erszényt, sem tarisznyát, sem táskát, sem kenyéret, sem botot nem szabad magukkal vinniök, sem sarut, sem két köntöst

nem szabad viselniök, hanem szüntelenül Isten országát és a bűnbánat evangéliumát kell hirdetniök, az isteni hévtől elragadtatva így kiáltott fel: »Ez az, amit én akarok, ez az, amit én keresek, ez az, amit tenni kívánok! És a Szent Atya örömtől áradozva menten hozzálátott a hallottak kiviteléhez.« (1 Cél 22)

»És miután társakat adott az Úr – írta végrendeletében –, senki sem mutatta meg nekem, mit kell tennem, hanem maga az Úr adta tudtomra, hogy a szent evangélium szerint kell élnem.« Ferencre, aki most már biztosan tudta, mit akar, az emberek először ráuszították a kutyákat, majd sárral-kövel dobálták meg, de hamarosan követői is akadtak: Quintavalle Bernát és Catani Péter. Miután ő és társai újra megbizonyosodtak arról, mit kell tenniük, és számuk elérte a tizenkettőt, Ferenc evangéliumi idézetekből szerkesztett egy kis szabályzatot, és azt elvitte 1209-ben a pápához, hogy hagyja jóvá életformájukat, melynek lényege az evangélium szerinti élet és a prédikálás. III. Ince, az éleslátású, körültekintő pápa felfigyelt az egyház szomorú állapotára, és ez nem hagyta nyugodni. Álmában látta ugyanis, hogy a düledező templomot (az egyházat) Ferenc tartotta fenn vállával, s az ész logikája meghajlott a hit bátorsága előtt. Felismerte tehát Ferenc kezdeményezésének jelentőségét, s ez majdnem olyan nagyságra vall, mint amilyen a kezdeményezőé. Szokás úgy beállítani Ferenc és a pápa viszonyát, hogy végül is Róma diadalmaskodott Assisi felett. Ferencen azonban nem kellett a pápának diadalmaskodnia, mert ő elismerte Róma elsőségét, és tisztelete jeléül önként ment szabályzatát jóváhagyatni.

»Szenvedett az egyház fonákságai miatt, hallgatva, nagyon szenvedett, ezért nem felejtheti el őt a kereszténység. Képe elkíséri századokon át, mert sokkal többet segített rajta, mintsem hogy azt szavakkal ki lehetne fejezni. A Szent magatartása nem volt terméketlen egyházellenes, de a szenvedés csöndes titkával hordozta fogyatékoságait, és egyedül ez felel meg az evangélium szerinti életstílusnak.«⁶

Csőndes, boldog idő következett. Ferenc és társai egy darabig Assisi síkságán, Rivo Tortóban éltek egy fészerben, míg a gazda ki nem dobta őket, mondván, hogy kell a hely a szamarának. Ezután végigjárva Assisi összes egyházi vezetőit, végül is a bencésektől megkapták a piciny Portiuncula-kápolnát (PL 8). Ez a hely lett a közösség bölcsője. Itt fogadták a sok új testvért, itt vágta le Ferenc Klára haját, itt akarta lerombolni a kőházat (PL 11), az itt tartandó káptalanok adták meg az évenkénti viszontlátás örömét (PL 114). Ez volt az indulás helye, és itt halt meg Ferenc (PL 9, 99).

»Szent Ferencsel kapcsolatban szólnunk kell Assisi Szent Kláráról is. »E két

személy barátsága egyike azoknak a tényeknek, melyeket az emberiség nem tud elfelejteni.«⁷ Klára 12 évvel fiatalabb volt »fivérénel«. Láthatta, hogy alakul a sorsa, és végül ő is úgy akart élni, mint Ferenc. Azonban nem a házasság, hanem annak az életformának az elfogadása fűzi egybe őket, ami Ferencet és a többi testvért is összekötötte. Kapcsolatuk igen mély és meghatározhatatlan, csak a legendák világa képes ebből valamit megéreztetni. A második rend, a klarisszák mélyen megértették Ferenc szellemét. Úgy éltek, hogy rendjüket sohasem kellett a későbbiekben megreformálni. Ferenc különös szeretetet érzett irántuk, ahogy ez legendánkból is kitűnik (vö. PL 45,109).

Az életforma, amit Ferenc és testvérei élnek, vonzó, akár egész közösségeket is magával ragadhat (vö. PL 34. fejezet). De mindenki nem lehet szerzetes. Így jött létre a harmadik rend, Szent Ferenc világi rendje. Tagjai példaképük módján igyekeznek élni, de családjuk körében (vö. PL 27. fejezet).

Az emberek számára újszerű volt már köszönete is: »Az Úr adjon neked békét!« (PL 67). A legendák azonban azt tanítják, hogy Ferenc szerint a béke isteni eredetű, ezért nem sikerül az embereknek sokszor békét kötniük. Ő viszont, akinek lelkében teljes béke van, képes azt kiárasztani mindenkire (PL 44), állatokra és növényekre is. Ferenc nem volt panteista, csupán mindent mélységesen szeretett és tisztelt. Semmi és senki fölött nem akart uralkodni, még az élettelen dolgok fölött sem. A világ neki Isten nagyságáról beszélt. Innen ered különleges viszonya a növényekhez, állatokhoz (PL 43).

Ferenc szerette volna úgy megvallani hitét, mint az első keresztények: vértanúsággal. Ezt keresve akart Szíriába, majd Marokkóba menni. A IV. Lateráni zsinat kereszties hadjárat indítását határozta el az elveszett területek visszaszerzésére. De ő ekkor már nem az erőszak és a fegyverek, hanem a példaadó élet és a segítő kéz erejében bízott. 1217-ben testvéreket küldött Ausztriába, Franciaországba, Spanyolországba, Magyarországra és Szíriába. Őt Hugolino bíboros beszélte le a missziós útról (PL 79,82). 1219-ben ott volt a keresztiesekkel Damietta alatt, akik Ferenc tanácsa ellenére nem a tárgyalást, hanem a harcot választották. Végül súlyos vereséget is szenvedtek. Aztán meglátogatta Melek al-Kamil szultánt. A két különböző vallású kiemelkedő egyéniség kölcsönösen felfedezte és tisztelte egymásban a nagyságot. 1221-ben Ferenc 30 testvért küldött Németországba, 1224-ben pedig Angliában is megjelentek szerzetesársai. Követőinek száma ekkorra már óriási volt. 1221-ben háromezren jöttek össze a pünkösdi káptalanra, míg az 1222-es úgynevezett gyékényes káptalanon már ötezen vettek részt (PL 114).

Erre az időre már kialakult a rend profilja, a kezdetben assisi bűnbánóknak

nevezett csoport a Kis Testvérek Rendje néven vált ismertté, kifejezve a társadalom kisémbereivel való szolidaritását. Ferenc a pénzt mélységesen megvetette, mert felismerte a birtoklásvágy és a háború összefüggését. A testvéreknek a pénzt még érinteniük sem volt szabad. A ferences rendet szokás kolduló rendnek is nevezni, holott alapítójuk ezt mondja a végrendeletében: »És határozottan kívánom, hogy a többi testvérek is tisztességes munkával foglalkozzanak. Akik nem tudnak dolgozni, tanuljanak meg; nem kapzsiságból, nem a munka hozadékáért, hanem a példaadás kedvéért és a henyelés elkerülésére. És ha a munkáért esetleg nem adnák meg az illő bért, akkor járuljunk az Úr asztalához, vagyis ajtóról ajtóra járva kéregessünk alamizsnát.« Persze a kéregetésben az alázat aktusát is látta.

A közösség nagy száma miatt szükségessé vált, hogy pontosabban szabályozzák a rend életét. Ferenc elkészítette a regulákat. Sok bonyodalom van ezek körül a szabályzatok körül. Az 1221-es káptalanra kidolgozott (meg nem erősített) regula nem felelt meg a közösségnek. 1223-ban dolgozták ki a 2. (megerősített) regulát, amit III. Honorius pápa hagyott jóvá. Ferenc határozottan és élesen elkülönítette magát minden más rendalapítótól (PL 114). Sokan nehéznek találták a ferencesek életformáját. Ezeknek szól ez a szózat: »Akik nem akarják megtartani, távozzanak a rendből« (PL 113). Végül is a nem szíve szerint való fejlemények miatt – ugyanis helyettesei már egyiptomi útja alkalmával könnyítéseket fogadtak el – lemondott a rend vezetéséről (PL 68–70, 75, 105), de életével példázta továbbra is, milyen az igazi kis testvér, azaz eleven mintává, mércévé, regulává vált (PL 100, 106).

A hátralevő két-három év a visszavonulás, a teljes szemlélődés ideje volt. 1224-ben Alverna hegyén tartott böjtöt, és itt »annyira egygyé vált a Megfeszítettel, hogy annak sebei az ő testén is kiütöztek«. ⁸ Próbálta titkolni a stigmákat, persze sikertelenül. A Szeráf-látomás után nemcsak tetteiben, hanem már testében is »Krisztus mása« lett, s így elérte, amire vágyott.

E tetőpont után már csak a »halál nővért« várta. Rengeteg betegsége volt: maláriája, a böjtölések miatt gyomor- és bélfekélye, lép- és májbetegsége, egyiptomi útja óta szembetegsége, amely csaknem megvakította (PL 37), ezenkívül vízkór gyötörte, és mély lelki sötétség szakadt rá. A San Damiano klariszsa kolostor kertjében lévő kis kunyhóban feküdt, és súlyos szenvedései közepette, teste és lelke gyógyulására szerezte a Naphimnuszt (PL 43). Majd énekel, lantmuzsikával akarta elterelni figyelmét a fájdalmakról, de ezen megbotránkozott környezetét (PL 24, 64). Ezután a rieti orvos szörnyű szemműtétet végzett el rajta (48), persze eredménytelenül, de Ferenc minden szisszenés nél-

kül túrta az égetést. Nem érezte, hogy ártana neki a tűz. Az eredménytelen kúra után Sienába vitték, hátha a pápa udvari orvosa tud segíteni (PL 17). Útközben mondta el az úgynevezett kisebb végrendeletét. Hamarosan, egyre súlyosabb állapotban visszazárlítják Assisibe, és a város fegyveres őrését is ad mellé, nehogy valaki ellopja az értékes – igaz, hogy még élő – ereklyét, Ferencet.

Halála előtt a Portiunculába vitték. Útközben még megáldotta városát. Miután pedig evett a süteményből, melyet Jacoba asszony még idejében hozott, kérésére a puszta földre fektették, karjait kereszt alakban széttárták, és a 142. zsoltárt énekeltek. Mikor ahhoz a sorhoz értek, hogy »Vezess ki börtönömből, s akkor hálát adok nevednek«, végleg elaludt. Halálát testvérei mind a mai napig Tranzitusnak, átmenetnek nevezik. Mikor jobb létre szenderedett, a ház fölé pacsirták repültek, és kört alkotva énekeltek.

F *A ferences rend a legendák keletkezésének idejében*
erencet 1228. július 16-án iktatja a szentek közé egykori barátja, Hugolino bíboros, akkor már IX. Gergely pápa. A halálát követő körülbelül száz évben a ferences rend története válik érdekessé számunkra, hiszen ebben a közegben és ebben az időszakban születtek meg a legendák, köztük a perugiai is. Elsősorban nem az eseménytörténetet tekintjük át, hanem inkább az események kiváló okaira figyelünk.

Ferenc hatása óriási. Rengeteg ember özönlík a rendbe a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből: polgárok, nemesek, jobbágyok, tudósok, írástudatlanok, szegények, gazdagok egyaránt.

Szociológiai kutatások kimutatták, hogy a szerzetesrendek fejlődése során kritikus időszak az, amikor a kezdeti kis közösség növekedésnek indul, és be kell illeszkednie az egyházba és a társadalomba. A ferencesek történetében azonban a 13. század és a 14. század első negyede többet jelentett egy efféle válságnál, nevezhetjük ezt a ferences rend önazonossági krízisének is. Irodalmi szempontból ennek az a jelentősége, hogy e krízis hatására visszanyúlnak majd az alapító életéhez, és többé már nem Ferenc megtérése, útkeresése és vívódása áll az érdeklődés középpontjában, hanem példája, szándéka, a már életében felmerülő kérdésekre adott válaszai.⁹

Bár a szegénység kérdésében az alapító állásfoglalása eléggé egyértelmű, a legélesebbé ezzel kapcsolatban vált a vita. A testvérek egy része Szent Ferenc példáját tartotta szem előtt, mások viszont arra hivatkozva akartak változtatni

az ő elgondolásain, hogy ekkora közösség nem élhet teljes szegénységben. Ez a probléma már Szent Ferenc életében is előkerült. Többek között éppen a *Perugiái Legenda* tanúskodik erről. A vita a regula értelmezése körül bontakozott ki, és magva magában a regulában található. A megerősített regula 1. fejezete ezt írja:

»A kisebb testvérek regulája és életmódja ebben áll: kövessék a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumát, és éljenek engedelmisségben, *szegénységben* (sine proprio) és tisztaságban. Ferenc testvér *engedelmességet* és hódolatot ígér Honorius pápa úrnak és törvényes utódainak, úgyszintén a római Szentegyháznak. A többi testvérek viszont Ferenc testvérnek tartoznak engedelmisséggel.«

Ferenc kétségtelenül a teljes szegénységet akarta, de ennek kivihetősége számára már megkérdőjeleződött keleti útja alatt, amikor a hátrahagyott vikáriusok enyhítettek e téren a szabályokon. Bár az új irányú fejlődés miatt már életében lemondott rendjének vezetéséről, az 1223-as megerősített regula és a végrendelet az engedmények nélküli szegénységet hangoztatta. Halála után (1226) az ellentétek kieleződtek. Mindenki elevenen emlékezett még rá, de jelleméből más-más vonásokat őrzött meg. Ha a rend folytatni kívánta erősen kifelé irányuló tevékenységét, egyes testvérek szerint túl kellett magát tennie a szegénység elvén. Cortonai Illés (†1253) minister generalis (általános »szolga« – a rend előjárója) vezetésével megnőtt a »reformokat« támogató testvérek száma. (Gondoljunk csak arra, hogy a ferencesek még rendalapítójuk életében nagy számban látogatták az egyetemeket, lassanként katedrákhoz is jutottak, s jó 50 év múlva elindították a diákság »népvándorlását«.) Illés testvér pedig a végrendelet ellenére nagyszabású terveinek szinte szimbólumaként felépítette a Sacro Convento bazilikáját.

Mindez azonban a regulához ragaszkodóknak nem tetszett. 1230-ban a regula és a végrendelet magyarázatáért a pápához fordultak. IX. Gergely pedig a végrendeletet jogilag érvénytelennek mondvá, az 1230. szeptember 28-án kelt »Quo elongati« bullájával, négy évvel Ferenc halála után, szentesítette a bazilikát. A regula hívei a regulához híven hallani sem akartak a pápai magyarázatról. Így azok a szegénység elvével, ezek az engedelmisség megtartásával kerültek összeütközésbe. Ettől fogva a ferencesek nyíltan két pártra szakadnak. Az enyhítést akarókat »rilassatiknak«, később »konventuálisoknak«, a regulához ragaszkodókat pedig »zelantiknak«, illetve »spirituálisoknak« nevezték.

A spirituálisokat ettől fogva gyanús szemmel nézték. (Úgy kell elképzelnünk, hogy egy-egy házban ilyen és olyan felfogású testvérek is laktak, legfel-

jobb vidékenként volt valamelyik túlsúlyban.) Általában úgy tartják, hogy ezek között voltak Szent Ferenc első társai is: frater Masseus, Juniperus, Leo és Rufinus. A spirituálisok megkezdték a ferences erények kisajátítását, sőt szélsőségekbe hajtasát. Következő lépésként azonosították magukat a Joachim a Fiore¹⁰ *Evangelium Aeternum* című művében megjövendölt lelki egyházzal. Ez természetesen kiváltotta a pápa, a rend konventuális ága és más rendek haragját.

A két szélsőséges álláspont között létrejött egy harmadik irányzat, az egységet akarók, a »communitas«-ra törekvők. 1257-ben az ezek közé tartozó Szent Bonaventurát választották meg minister generalisnak, aki 1274-ig viselte hivatalát. Nem foglalt állást egyik irány mellett sem, viszont mindkettő túlzásait igyekezett mérsékelni. Került mindent, ami a vitát még inkább elmérgesítette volna. Ezért írta meg ő is Szent Ferenc legendáit, amit az 1266-os párizsi rendi nagykáptalan az egyedüli hivatalos életrajznak fogadott el, és elrendelte minden egyéb, addig íródott legenda megsemmisítését. Bár maga is misztikus volt, szembekerült elődjével, Pármai János volt minister generalissal – aki rokonszenvezett Joachim a Fiore tanaival –, s emiatt elvesztette az ekkor főleg Toscanában, az anconai tartományban és Provence-ban csoportosuló spirituálisok bizalmát.

Az éles véleménycsere folytatódott a 14. század első negyedéig, míg azt XXII. János pápa hatalmi eszközökkel le nem zárta, mert az időközben a rendből kivált és fraticellivé lett spirituálisok a pápaságellenes politikai erők szövetségeseivé lettek. A szegénységről szóló nagy vita is az 1330-as évekre csúszott el. Mindez tükröződött a kor irodalmában, főként a legendákban, és hatással volt a művészetekre is.¹¹ A mi szempontunkból nem érdektelen, hogy ekkor születtek a spirituális legendagyűjtemények (kompilációk), vagy ahogy később nevezzük ezeket, a nem hivatalos életrajzok egy csoportja, amelyek szerzői azt tűzték ki célul, hogy a bonaventurái új legendánál (»legenda nova«) régebbi hagyományokhoz nyúljanak vissza, ezért az általuk összeállított életrajzokat régi legendának (»legenda antiqua«) nevezték.¹²

A *Szent Ferenc-legendák és a ferences kérdés*
történeti háttér áttekintése után fontos az irodalmi környezet megismerése is, melyben a *Perugiai Legenda* keletkezett. A legfontosabb 13–14. századi Szent Ferenc-legendák bemutatásához és ezek kapcsolatának ismertetéséhez Raoul Manselli egyik tanulmánya szolgált alapul.¹³

Az első csoportba a »hivatalos életrajzok« tartoznak. Jellemzőjük, hogy valamilyen egyházi vezető vagy testület felkérésére íródtak, és így nem annyira a Ferenc iránti személyes szeretet jellemzi őket, hanem inkább hivatalos manifesztumoknak tekintendők. Közülük a legkorábbi Celanói Tamás: *Assisi Szent Ferenc első életrajza* című legendája.

ix. Gergely pápa 1228. július 16-án kérte fel Celanói Tamást egy életrajz megírására, tehát a mű 1228–29 körül keletkezhetett. A legenda nagyon »hivatalos«, mert meg kellett felelnie nemcsak a rend, hanem a pápa Ferenc-képének is. Érthetően nagyon érvényesülnek benne a hagiográfia szokásos szabályai.

A következő szintén Celanói műve: *Assisi Szent Ferenc második életrajza*. 1244. október 4-én a genovai egyetemes káptalan és Crescentius a Jesi minister generalis szólította fel a testvéreket, hogy akik még valamit tudnak Szent Ferencről, foglalják írásba és küldjék el neki. Fenn is maradt egy ilyen írományt kísérő levél 1246. augusztus 11-i keltezéssel Greccióból. Szerzői sem érdektelenek szempontunkból: frater Leó, Rufinus és Angelus, Ferencnek betegsége idején kísérői, akik legendánkban »társak« néven fordulnak elő. Érdemes ennek a levélnek egy részét idézni:

»Mindez azonban nem legenda módjára írtuk meg, mivel életéről és az általa művelt csodákról már úgysis több rendbeli legenda készült. Inkább úgy jártunk el, mint aki kellemes réten sétál: innét is, onnét is leszakítottuk a véleményünk szerint szebb virágokat. Ezenközben nem voltunk tekintettel a történeti elbeszélés folytonosságára, és elmellőztünk sok mindent, amiket az említett legendákban hű és kellemes előadásban úgysis meg lehet találni. Ami keveset itt előhozunk, azt, ha kedvességtek [ti. a minister generális] jónak látja, könnyen beléjük lehet illeszteni. Meg vagyunk ugyanis győződve róla, hogy azok a tiszteletre méltó férfiak, akik az említett legendákat összeállították, ha ismerték volna, ezeket sem mellőzték volna, hanem inkább még felékesítették volna őket ékesszólásukkal, és úgy hagyományozták volna át a későbbi nemzedékre.«

A levél érdekessége, hogy a kéziratilag hagyomány szinte egyöntetűen a *Három Társ Legendája* előtt hozza, holott ez nem felel meg azoknak a kívánalmaknak, amiket a levél alapján támasztunk vele szemben. A levélben említett legenda viszont biztosan az *Első életrajz*. Ebből nyilvánvaló, hogy Celanóinak az volt a feladata, hogy írja át első legendáját a közben kézhez kapott anyag bedolgozásával. Celanói szerkesztése zseniális, mert úgy oldotta meg ezt a feladatot, hogy közben nem mondott véleményt a közösségről. Ez az életrajz is kifejezetten hagiografikus célú irodalmi alkotás. A bővítéshez szolgáló anyagot

félretették, de nem ment feledésbe, hanem más legendaírók vagy kompilátorok is felhasználták. Keletkezésének időpontja 1246–47.

A harmadik életrajz Szent Bonaventura: *Assisi Szent Ferenc Nagyobb Legendája*. Bonaventura 1260-ban a narbonne-i egyetemes káptalanon kapott megbízatást egy új legenda megírására. Munkáját 1263-ban, a pisai káptalan előtt fejezte be. Feladata hasonló volt, de talán nehezebb, mint Celanói Tamásé, mert Ferenc már régen meghalt, és a renden belül erősebb volt a széthúzás. Bonaventura Szent Ferenc életét az egyház gondviselészerű fejlődésének vonalába ágyazva mutatja be. A Prologusban beszámol arról, hogy ő is utánajárt a dolgoknak. Elutazott Assisibe is, és a kritikai vizsgálatok kimutatták, hogy Celanói egyik forrását is használta.

Az 1266-os párizsi egyetemes káptalan az egyedüli hivatalos legendának fogadta el, és elrendelte minden korábbi legenda megsemmisítését, még a két Celanói életrajzot is.

A második csoportba az úgynevezett »nem hivatalos életrajzok« sorolhatók. Míg a hivatalos legendaírók Ferenc szentségét, aszketikus szigorát stb. hangsúlyozzák, háttérbe került az a személyes, egyedülálló vonzerő, amit a hivatalos életrajzok céljuknak megfelelően kevésbé színesen adtak elő.¹⁴ Érthető tehát, hogy egy-egy ferences csoport vagy akár egy testvér is vágyott arra, hogy atyjához forduljon, és egy olyan Ferenc-képet rajzoljon meg, amely megfelel saját ideáljának.

Ezek a biográfiák is lehetnek célzatosan szerkesztett és nem tudatosan elrendezett források. A következőkben a célzatosan (tudatosan) elrendezett nem hivatalos legendákról lesz szó.

A *Három Társ Legendája* Szent Ferenc életét mint történeti személy életét mutatja be. A legendában Assisi a középpont. Ferenc nem annyira rendalapító, mint inkább helyi szent. Bizonyos szempontok arra engednek következtetni, hogy még Celanói második legendájának megírása előtt Assisiben keletkezett. Mivel az idézett grecciói levél ezzel a legendával együtt hagyományozódott, nem zárhatjuk le eredetének kérdését, csak R. Manselli szavaival: »Miert ne lehetne ez is a Crescentius a Jesihez küldött anyag része?«

A *perugiai névtelen legenda* Ferencet szintén nem mint rendalapítót, de nem is mint helyi szentet ábrázolja. Inkább csak mint egy olyan valakit, akinek kapcsolata volt Perugiával is. *Szent Ferenc Perugiához fűződő életeseményeit veszi sorra*. Keletkezése 1246-ra és mindenképpen a második *Celanói legendát* megelőző időkre tehető.

A *Tökéletesség Tükre* nem életrajz, hanem Ferenc életének és erényeinek

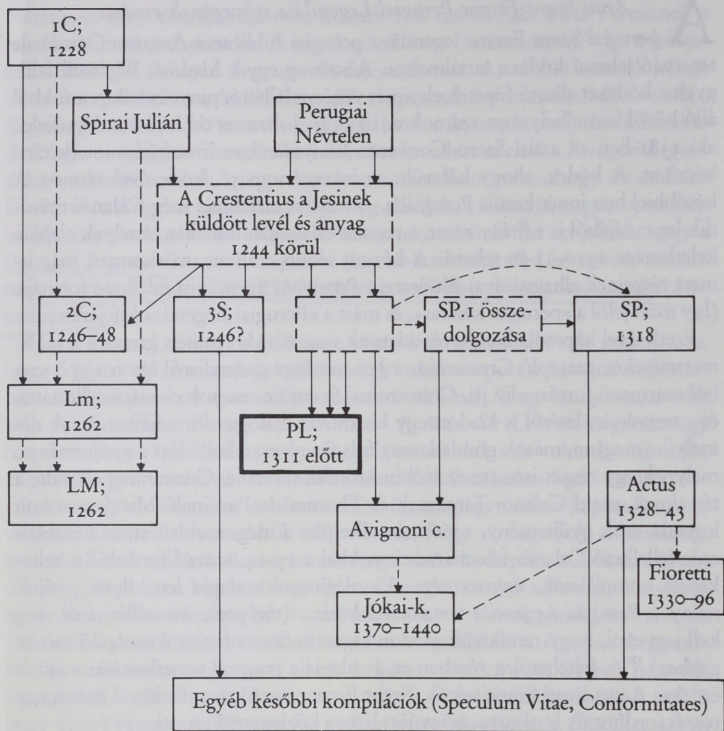
példatára. Erre utal címe is. A középkori »királytükrök« egy ideális, de a gyakorlatban ritkán megvalósuló elvet mutatnak be az olvasónak. A *Tökéletesség Tükre* ezt a példabemutatót egy konkrét személyre vonatkoztatva teszi. Ferenc erényeit veszi sorra, és példákkal illusztrálja őket. Forrásai igen különbözőek lehetnek, köztük az is, amit Celanói használt, de értékét növeli, hogy forrásszövegeit kismértékben alakította át, inkább csak az összeállításhoz szükséges javítások találhatók benne, ezért értékes tanú. Szerkesztésének általánosan elfogadott ideje: 1318.

A nem célzatosan elrendezett, nem hivatalos legendák közül legfontosabb a *Perugiai Legenda*. Van még két másik, de inkább csak a tudományos kutatás szempontjából fontos kézirat. Nem nagyon érthető, miért kellett valakinek saját személyes használatára az addig meglévő és jó legendákat kiegészítenie. Miért éppen ezekkel a fejezetekkel bővítette? Mi volt a célja? Mindhárom mű közös forrásra megy vissza. Keletkezési helyük Assisi. Közös forrásuknak a *Celanói első életrajz* bővítésére küldött anyag tekinthető, amit legfeljebb a minster generalis, Ferenc társai, Celanói Tamás és a mi kompilátoraink ismerhettek. 1266-ban ezt az anyagot nem semmisítették meg, mert formája szerint nem volt legenda. Tartalmát tekintve, Ferenc életének epizódjait (példáját), mondásait (logjait: Verba S. Francisci és Intentio Regulae – Szent Ferenc mondásai és a Regula szándéka), csodák leírását és »kinyilatkoztatásokat« foglalta magában.

Sabatier szövegkiadásai óta állandó kérdéssé lett, hogy a 13–14. századi, lasanként klasszikussá váló életrajzok szövevényéből melyiket tekintsük autentikusnak? Melyik mutatja be leghívebben az alapítót és a rend első időszakát? Nyilván az, amelyiket Ferenc társai írtak. De melyiket írták ők? Mely iratok semmisültek meg 1266-ban? Vajon kik lehettek a *Tökéletesség Tükre* és a névtelen legendák kompilátorai és szerzői? Leó testvér valóban írt-e Szent Ferencről, amint ezt a nagy »spirituális triász«¹⁵ állítja? Ezeket és az ehhez kapcsolódó irodalomtörténeti kérdéseket nevezik összefoglalóan »ferences kérdések«.

A kérdések középpontjában nem mindig ugyanaz állt. Eleinte a századfordulótól kb. a húszas-harmincas évekig a *Tökéletesség Tükre*, később pedig *Celanói második életrajza* foglalkoztatta az érdeklődőket. Erről terelődött a figyelem a Celanóinak ténylegesen vagy esetleg csak forrásul szolgáló művekre, melyeknek egy részét a már idézett grecciói levéllel küldte a három társ a minster generalisnak. Ma leginkább ezek az írások állnak a kutatás középpontjában. Egyes tudósok az 1246-ban beküldött szövegnek a *Három Társ Legendáját* tartják, mások a *Perugiai Legendát*. Ez jól szemlélteti, hogy a középkori feren-

A SZENT FERENC ÉLETÉRŐL SZÓLÓ FORRÁSOK KAPCSOLATA

☐ Meglévő irat

☐ Elveszett vagy feltételezett irat

← Másolás

←- - - Kidolgozás

ces irodalom kutatásának egyik központi helyét foglalják el a *Perugiai Legendával* kapcsolatos kérdések. Nem véletlen tehát, hogy míg 1967-ig két kiadás volt, addig 1967-től 1975-ig három különböző kiadást ért meg.¹⁶

A *Assisi Szent Ferenc Perugiai Legendája szövegének eredete*

perugiai Szent Ferenc legendát a perugiai Biblioteca Augusta Comunale ms 1046 jelzésű kódexe tartalmazza. A szöveg egyik kiadója, Bigaroni felfigyelt a kódexet alkotó füzetek elején és végén található, piros és kék pontokból álló körökben elhelyezett számokra. Ezek fr. Johannes de Iolo katalógusjelei, aki 1381-ben az assisi Sacro Convento könyvtárában inventáriumot (leltárt) készített. A kódex, ahogy kiderült, az inventárium 58. kódexével azonos. A későbbiekben innét került Perugiába. A kézirat tartalmaz még Celanói második legendájából is néhány részt, a regulát és a pápai bullákat, amelyek alapján keletkezése 1310–11-re tehető. A kézirat előbb említett, máshonnan már ismert részeinek elhagyásával állt össze a *Perugiai Legenda* itt található formája. (Így mást jelöl a »perugiai kézirat«, és mást a »Perugiai Legenda« kifejezés.)

Eredetével kapcsolatban kevés adatunk van. A már említett grecciói levél ismertetésekor szereplő Crescentius a Jesi minister generalisról így ír egy 1305-ből származó forrás: »Ez [ti. Crescentius] Szent Ferenc sok csodáját felkutatta, és a testvérek életéről is kiadott egy kis művet dialógus formájában. Ezek némelyike megvan, mások gondatlanság folytán elvesztek.«¹⁷ Ezt a gyűjteményt, melynek egy részét ismerte az előbbi krónika szerzője, Crescentius elküldte a társaknak, majd Celanói Tamásnak és Thomas de Paviának. Mivel nem volt legenda, csak gyűjtemény, 1266 után elkerülte a megsemmisítést, és később a még fellelhető Celanói-féle maradványokkal a 13–14. század fordulóján keletkezett kompilációk, úgynevezett »Florilégiumok« alapja lett. Ilyen gyűjtemény a *Perugiai Legendát* tartalmazó kézirat (melynek összeállításáról meg kell jegyezni, hogy rendkívüli módon ragaszkodott a forrásul szolgáló szövegekhez),¹⁸ és feltehetőleg részben ez az alapja a magyar vonatkozásai miatt is érdekes Actus Beati Franciscine (Szent Ferenc tettei) is. 1380 körül ennek egy részét fordították le olaszra, és így jött létre a közismert Fioretti.

Az tehát kiderült, hogy a *Perugiai Legenda* 1244–46 között összegyűjtött anyagot őrzött meg, de vajon ki lehetett az egyes részek írója?

A 13–14. század fordulóján zajló spirituális vita irataiban gyakran találunk hivatkozást Leó testvérre, Ferenc egykori titkárára, gyónatójára és bizalmasára. Petrus Johannes Olivi már egy 1298 előtt keletkezett munkájában említi,

hogy ezt »Leó testvér feljegyzéseiben« olvasta. Ubertino da Casale 1305 és 1311 között írt egyik művében két írást is tulajdonít Leónak. Ezek részben egy »könyvben vannak összeírva, ami az assisi testvérek könyves szekrényében van és feljegyzéseiben, melyek nálam vannak, és amelyek ugyanannak a Leó testvérnek kezével íródtak«. ¹⁹ Angelus Clarenus de Cingoli azt írja, hogy Szent Ferencnek négy életrajzírója volt, köztük Leó testvér, aki leírta Ferencnek a regulára vonatkozó »kezdeti és végső szándékát« (intentionem). ²⁰ Ez a kifejezés előfordul a *Perugiai Legenda* 66. fejezetében is. Az előbbi szerzők bőven idéznek a már említett, önálló életet élő, csupán néhány fejezetből álló *Intentio Regulae* és a *Verba S. Patris Francisc*ből. Ezek a fejezetek, melyeket Ubertino da Casale és Angelus Clarenus Leó testvérré hivatkozva citál, a *Perugiai Legendában* is benne vannak, mégpedig olyan sorrendben, mint ahogy ők említik! Ubertino és Angelus viszont mindig, még ellenfeleik írásait is, nagyon precízen idézik, és ezért hitelt érdemlőnek kell őket tekintenünk. Ez azt jelenti, hogy a *Perugiai Legenda* bizonyos fejezetei (legalább tizenkettő) Leó testvér írásaira mennek vissza, tehát az egyik leghitelesebb tanú elbeszéléseit őrzik eredeti formában. ²¹

Míg a fráter Leónak tulajdonított részekben sosem találunk utalást arra, hogy ő jelen volt az eseményeknél, van egy másik csoport a *Perugiai Legendában*, amelyik azzal ad nyomatékot mondanivalójának, hogy hangoztatja: »mi, akik vele [ti. Szent Ferencel] voltunk...« A *Második Celanói Legenda* úgy hozza ezeket az epizódokat, hogy elhagyja a »mi, akik vele voltunk« formulát, míg azok a gyűjtemények, amelyek a Celanóinak forrásul szolgáló eredeti szövegeket megőrizték, mind tartalmazzák, mégpedig egymáshoz képest lényeges változtatás nélkül. Nem adódik elég ok arra, hogy ne fogadjuk el hitelesnek ezeket a beszámolókat. A szerzőnek nincs miért becsapnia másokat. Milyen célt szolgált volna a hamisítás egy ilyen szövegben, mint a *Perugiai Legenda*, melynek nincs szerkezete, tehát nem lehet semmi »hátsó gondolata« sem. A »mi, akik vele voltunk« részekből tizenhat megtalálható a *Perugiai Legendában*, és ez összesen 35 fejezetet alkot, de kimutathatóan nem Celanói második életrajzából kerültek ezek ide, hanem fordítva. Celanói első legendája is említi, hogy Szent Ferencnek élete utolsó évében négy kísérője volt. Nevüket ugyan elhallgatja, de mind a négynek tulajdonít egy-egy erényt, melynek alapján a hagyomány Tancredi Angelus, Rufinus, Leo és Johannes de Laudibus vagy Bernát testvérekkel azonosította őket. A már említett greccioi levelet is a három első testvér írta. Ubertino da Casale a »mi, akik vele voltunk« részekre többször is úgy hivatkozik, mint Szent Ferenc társainak írására. ²² Összegezve te-

hát az eddig mondottakat, a *Perugiai Legenda* 117 fejezetéből 47 szerzőjének Szent Ferenc legközvetlenebb társait tekintjük, és ez a tény ugyancsak megnöveli értékét.

A^f *Perugiai Legenda elbeszélismódja és Ferenc-képe*
Perugiai Legenda írója vagy írói aggályos pontossággal igyekeznek visszaadni Szent Ferenc szokásait és a körülményeket. Ez jellemző Leó testvér írásaira. Nyelvezete ennek ellenére kidolgozatlan, egyszerű.

Gyakran alkalmaz egyenes beszédet. A hosszabb részek nyilván kidolgozásnak tekinthetők. E tekintetben a középkori írók nem voltak túlzottan aggályosak, beérték a gondolatok egyezésével. Mégis egész biztosan van benne sok olyan mondas, mely világosan Ferencre vall: pl. »Test testvér a cellánk, lelkünk pedig a remete« (80. fejezet), a légy testvér emlegetése vagy a szegénységgel kapcsolatos mondások.

A legendák bemutatásából kitűnik, hogy a *Perugiai Legenda* nem úgy komponálódott, mint a többi életrajz. Az epizódok egymásutániségában szinte csak az asszociáció szabálya érvényesül: az írónak az egyik dologról egy másik jut eszébe, egy szó számára egy újabb történetet idéz fel, elkalandozik, majd mint akinek eszébe jut, hogy nem is erről akart beszélni, visszatér a főtémához. Egyszóval nagyon az előbeszédre jellemző az előadásmód, memoár jellege van a műnek.

Bár azt mondtuk, hogy a *Perugiai Legendának* nincs önálló szerkezete, mégis az elején mintha a rend kezdetéről, a végén pedig a Ferenc halála körüli időkről szóló epizódok lennének többségben. Érdekes, hogy a *Legenda* szinte semmit sem közöl Szent Ferenc fiatal kori, rendalapítás előtti éveiről. Mintha Ferenc már »kisebb testvérnek« született volna, érett emberként, gyöngé egészéssel. Az író valószínűleg nem akart életrajzot adni, inkább egy sor adatot Ferenc életének utolsó éveiről. A Leó testvérnek tulajdonított fejezetek is erről szólnak. Pásztor Edit szerint ez arra való visszahatás, hogy *Bonaventura Nagyobb Legendája* befejeződik pápai megerősítéssel, mintha jelezne: befejeződött az alapító evangéliumi életének tüzes korszaka, ezután elég, ha valaki megtartja a regulát.²³ Erre adott válasz az, hogy a *Perugiai Legenda* azt keresi, Ferenc hogyan értelmezte, hogyan tartotta meg a regulát. Nem annyira a megtérese érdekes már, sokkal inkább a példaadása.

A *Perugiai Legenda* Ferenc-portréja megindító. Inspirált és szent tanító, de elmondhatatlan fájdalomtól és betegségekől meggyötört egészségű ember.

Ferenc tanítási stílusára jellemző példa található az 50. fejezetben. Itt látszik, hogy ő maga is fejlődő ember. Az égő kunyhót nem oltotta, mert nem akart egy tárgyhoz ragaszkodni, de a bundát megmentette, s csak később dőbbsent rá: ez is ragaszkodás. A fejezetben szereplő evangéliumos könyvet fr. Leó bejegyzésével a Santa Chiarában őrzik ma is.

Szent Ferencnek sok emberi vonása található meg a legendában. Az író hangoztatja: Ferenc nem akarta, hogy egynél több habitusa legyen, s lám élete vége felé többet csinálnak neki a testvérek, hogy váltogathassa (53. fejezet). A társak magatartásáról is sok mindent megtudunk. Ferenc zeneszóra vágyott, hogy enyhítse fájdalmát, de kérését nem teljesítették (24. fejezet). Amikor a félelmetes »szemműtétről« olvasunk, a várt »mi, akik vele voltunk« helyett ez áll: »mi pedig, akik vele szoktunk lenni, mindnyájan szétfutottunk, az iránta érzett szeretet és fájdalom miatt. Egyedül az orvos maradt vele.« (48. fejezet.)

A sok-sok apró részlet azt mutatja: íróik szemében példaképük a lehető legmagasabbra emelkedett, és ennek kifejezésére nem volt szükségük már a hagiográfia szokásos toposzaira és eszközeire sem. Maguk a történetek illusztrálták ezt, minden kommentár nélkül.

Mindent összevetve elmondhatjuk: kevés történeti személyiségről szólnak olyan hiteles tanúk, mint Szent Ferencről.

Néhány kifejezés magyarázata

A legenda szövegében van néhány gyakran előforduló egyházi kifejezés, ami megmaradt eredeti alakjában, és ezért vagy a pontosabb megértés kedvéért néhány szavas magyarázatot igényel.

A klerikus jelentése nem csupán egyházi értelemben vett pap, aminek elmenté a laikus. Ebben a korban a klerikus olyan embert jelöl, akinek volt valamilyen iskolai végzettsége, és tudott olvasni. Ezért általában meghagytuk a fordításban a klerikus szót, csupán ott áll helyette pap, ahol ezt a szövegkörnyezet teljesen egyértelművé teszi.

A testvér (frater) mindig ferenceseket jelöl, szemben a monasztikus szerzetessel, a monachussal (vö. 8. és 101. fejezettel). Ferenc magát a religiosus szóval mondja szerzetesnek. A testvérek egy külön csoportját jelölik a már említett »társak«.

A testvérek lakóhelyét mindig a locus (hely) szó jelöli, szemben a monostorral, ami a bencés vagy ciszterci szerzetesek lakhelyét jelenti. A szegény úrnők-

ként emlegetett klarisszák viszont szintén monostorban laknak, mert ők nem járnak a világot.

A helyi előljáró, vagy Szent Ferenc esetében személyhez kötött előljáró a guardián (az őr). Ezt is meghagytuk így, a minister generalissal és a minister provincialissal együtt. Más magyar szavakkal úgysem lehetne visszaadni azt, hogy az előljáróságot már elnevezésében is szolgálatnak mondja Szent Ferenc. A minister generalis (általános szolga) a rendfőnököt jelenti, akinek jogköre az egész rendre kiterjed, míg a minister provincialis a tartományfőnök, egy bizonyos terület előljárója. Amikor a legendában csak minister vagy ministerek áll(nak), az egy meghatározatlan provinciálisra vonatkozik.

Az öltözetet illetően: a habitus a ferencesek ruhája, amit derekukon kötélöv, horda fog össze (vö. hordában tartani).

† *A Perugiai Legenda magyar vonatkozásai*

A *Perugiai Legenda* magyar vonatkozásai eléggé rejtettek. Mint ahogy az az eddigiekből már nyilvánvaló, a különböző késői legendagyűjtemények, »Florilégiumok« forrásul az első *Celanói Legenda* bővítésére beküldött anyagok szolgáltak. Ezt az egyes kompilátorok vagy másolók más-más módon variálva rendezték el. Gyakran nem is célszerűen, csupán attól függően, hogy melyik gyűjtemény jutott el hozzájuk előbb. Később – a 14. században – ezeket még helyi hagyományokkal bővítették, és így jött létre az egy területre vagy rendtartományra jellemző legendáskönyv.

Az Országos Széchényi Könyvtár 77-es számú kódexe is ilyen kézirat, amit a téma ismerői *Budapesti kódex* néven számon tartanak külföldön is. Típusát tekintve a szász rendtartomány legendáskönyvei közé sorolható, vagy más néven avignoni kompilációnak is nevezik. Anyagát tekintve a *Tökéletesség Tükre*-vel rokon, így kapcsolatba hozható a *Perugiai Legendával* is. Helyenként a *Jókai-kódex* fordítója a *Budapesti kódex* hibás latin szövegét fordítja le. Például a 107. lapon az ismert gyékényes káptalan helyett ezt írja: »bewr captalom«, azaz bőr káptalan. A *Budapesti kódex* is így téveszti el, csak latinul. A *Jókai-kódex* négy fejezetének pedig csak ebben a kéziratban van latin megfelelője.²⁴ Az összefüggés tehát elég világos az első teljes magyar nyelvű könyv és a *Budapesti kódex* vagy annak valamelyik elődje közt.

Ezzel már elértük a *Jókai-kódexet* is, melynek alapjául részben a *Tökéletesség Tükre*-ben is megtalálható szövegek szolgáltak. A *Tökéletesség Tükre*-nek

fejezetei azonban szinte a *Perugiai Legenda* szövegváltozatának is tekinthetők, annyira közel állnak egymáshoz.

Harmadik érdekes könyvünk az 1504-ben, Jordan Dinslaken nyomdájában, Velencében nyomtatott vaskos kis könyv, a *Speculum Vitae Beati Francisci et sociorum eius* (Szent Ferenc és társai életének tükre). Ezt a kiadást még öt követte 1752-ig, az azonban biztos, hogy az 1504-es kiadás a konventuális magyar ferencesek megbízásából készült. Magyar Arnold szerint Igalí Fábián (1452–74 között a konventuális rendtartomány provinciálisa, aki a rendi reformokat sürgette provinciájában) állította össze,²⁵ hogy rendtartománya minden tagjának kezébe adhasson egy könyvet Szent Ferencről. Kapossy József szerint egy külföldi forrásokból ismert Fabianus Hungarus nevű ferences, aki az 1320-as években Avignonban tanult, hozta haza a *Budapesti kódexet* vagy elődjét. Majd összegyűjtötte a magyarországi hagyományokat, megfordult Alvernán, és itt szerzett élményeit is leírta. Itthon rendtársai tovább bővítették többek közt Bartolomeus Pisanus *Conformitates* című művéből is. Így egy szövevényes legendagyűjtemény alakult ki, amit a magyar rendtartomány legendáskönyvének tekinthetünk.²⁶

Mindhárom könyv bőven tartalmaz olyan részleteket, melyek a *Perugiai Legendában* is megvannak, de hogy milyen formában, kinek a közvetítésével jutottak Magyarországra, jobb esetben csak sejtjük, máskor nem is tudjuk. Pedig mindegyik – néha nagyon távoli – forrásul azok a történetek szolgáltak, melyekkel Celanói legendáját bővítették; és minden továbbadóját egyvalami kötötte össze: a legendás atya, Ferenc szeretete, tisztelete és követése.

ASSISI SZENT FERENC PERUGIAI LEGENDÁJA

1912
SANTO FERENC
DEBUDA
LEGENDA

A ¹/Szent Ferenc együtt eszik az éhségtől haldoklóval

rend kezdetén, amikor tudniillik Szent Ferenchez kezdtek csatlakozni a testvérek, Rivo Tortóban¹ tartózkodott velük. Egyik éjszaka éjfél körül, míg mindenki aludt a saját helyén, valaki felkiáltott: »Meghalok! Meghalok!« A testvérek csodálkozva és megrettenve valamennyien fölriadtak. Szent Ferenc tüstént fölkelt és így szólt: »Keljetek föl, testvérek, és gyújtsatok gyertyát!« Miután meggyújtották, Szent Ferenc megkérdezte: »Ki mondta azt, hogy »meghalok?« Az illető testvér pedig válaszolt: »Én.« Szent Ferenc azt mondta neki: »Mi baj van, testvér? Hogyhogy meghalsz?« Erre az: »Meghalok, mert olyan éhes vagyok.« Szent Ferenc ekkor, mint szeretettel és gyöngéd tapintattal eltelt ember, tüstént megteríttette az asztalt, és hogy a testvér ne szégyenkezzék egyedül étkezni, valamennyien együtt ettek vele. Mert ez a testvér meg a többiek is csak nem régen tértek az Úrhoz, és módfelett sanyargatták testüket. Az étkezés után pedig így beszélt Szent Ferenc a többi testvérehez: »Testvéreim, én amondó vagyok, hogy ki-ki vegye figyelembe saját testi adottságait, mert lehet, hogy valamelyikőtök kevesebb kenyérrel beérik, mint a másik, de azt mégsem akarom, hogy aki bőségesebb táplálékra szorul, azt igyekezzék utánozni az étkezésben, akinek kevesebb is elég, hanem mindenki, saját természetével számot vetve, adja meg testének azt, amire szüksége van. Mert ahogy a mértéktelen evéstől, mint a test és a lélek számára ártalmas dologtól, óvakodnunk kell, ugyanígy a túlzott böjtöléstől is. Annál is inkább, mert az Úr irgalmasságot akar és nem áldozatot.«² Majd folytatta: »Kedves testvéreim! Arra, amit most tettem, hogy tudniillik a testvérünk iránti szeretetből vele együtt étkeztünk, hogy ne szégyenkezzék egyedül enni, a nagy szükség és a szeretet készítetett. De kijelentem nektek, hogy többször nem akarok így cselekedni, mert nem lenne sem szerzeteshez illő, sem tisztességes dolog. Azt akarom tehát, és megparancsolom, hogy szegénységünkhöz illően, mindegyitek gondoskodjék testéről szükségletének megfelelően.«³

A ²/Az első testvérek szigorú élete

Az első testvérek ugyanis és a többiek, akik hozzájuk csatlakoztak, hosszú időn át nemcsak az ételtől és italtól való túlzott megtartóztatással sanyargatták testüket, hanem virasztással, a hideg elviselésével és kétkézi munkával is. Testükön vasövet, bőrvövet hordtak, akik tudtak ilyet szerezni, sőt igen kemény vezezlőövet is, ha ehhez inkább hozzá tudtak jutni. Ezért a szent atya, amikor látta, hogy a testvérek emiatt testileg legyöngülhetnek, s egyesek rövid időn

belül máris betegek lettek, az egyik káptalanon⁴ megtiltotta, hogy a testvérek közül bárki is a tunikán kívül mást viseljen a testén. Mi pedig, akik vele együtt voltunk, tanúságot teszünk róla: bár attól fogva, hogy testvéreket kezdett maga köré gyűjteni, életének egész folyamán figyelmes volt testvérei iránt, de csak annyira, hogy ételben és italban sohase térjenek el rendünk szegénységének és a tisztességnek attól a mértékétől, melyhez a régi testvérek tartották magukat; ő maga azonban már akkor, amikor még nem voltak testvérei, megtérésétől kezdve egész életében szigorú volt teste iránt, pedig ifjúkorától törekeny és gyöngé testalkatú volt, s a világban is csak kényeztetetten élhetett volna.

Ezért egy alkalommal, amikor észrevette, hogy a testvérek étkezésben és egyéb dolgokban túllépik a szegénység és a tisztesség határát, egy beszédében, melyet néhány testvérhez, de személyükben mindnyájukhoz intézett, a következőket mondta: »Nem gondolják a testvérek, hogy az én testemnek is szüksége lenne különleges ételekre? De mivel nekem az összes testvérek mintájának és példaképének kell lennem, ezért meg akarok elégedni a szegényes ételekkel és az egyszerű dolgokkal.«

3/Szent Ferenc arra tanítja az első testvéreket,
hogy örvendezve menjenek kéregetni

Amikor Szent Ferenc köré kezdtek testvérek gyűlni, annyira örült megtérésük felett és amiatt, hogy az Úr jó társaságot adott neki; annyira szerette és tisztelte őket, hogy nem küldte őket alamizsnáért – leginkább azért nem, mert úgy látta, szegyllenének menni –, s hogy megkímélje testvéreit a szegyenkezéstől, mindennap ő ment egyedül érte. Ennek következtében nagyon kimerült a teste, főleg mert világi életében kényeztetett és gyöngé testalkatú ember volt. Attól a naptól fogva pedig, hogy elhagyta a világot,⁵ a túl sok böjtölés és önsanyargatás miatt, amit magára vállalt, egyre gyengébb lett. Ezért fontolóra véve, hogy ekkora megerőltetést nem bír elviselni; és mivel a testvérek is erre kaptak meghívást, jóllehet szegyllenősek voltak, és még nem ismerték fel teljesen hivatásukat, s eddig még nem voltak olyan figyelmesek, hogy azt mondják neki: »Mi akarunk alamizsnáért menni!«, így szólt hozzájuk: »Kedves testvéreim és fiacskáim! Ne szegylljetez adományért menni, mert az Úr szegénnyé lett értünk ebben a világban. Ezért választottuk az ő és legszentebb édesanyjának példájára az igazi szegénység útját. Ez a mi örökségünk, melyet Urunk, Jézus Krisztus szerzett meg nekünk és hagyott ránk, és mindazokra, akik példája nyomán szent szegénységben akarnak élni.« Így beszélt hozzájuk: »Bi-

zony mondom nektek, sokan jönnek ebbe a rendbe e világ nemesi és bölcsei közül, és nagy megtiszteltetésnek veszik majd, ha koldulni mehetnek. Az Úristen áldásával, bizakodva és örvendező lélekkel menjetez tehát alamizsnáért. Még annál is felszabadultabban és vidámbb szívvel kell mennetek, mint aki száz dénárt szerezhetne egy filléres dologért: Mert az Isten szeretetét nyújtjátok azoknak, akikről adományt kérték,⁶ amikor azt mondjátok: »Adjatok nekünk alamizsnát az Úristen szerelméért, melyhez képest a föld vagy az ég semmiség.« Mivel ekkor még kevesen voltak, nem tudta őket kettesével küldeni, hanem egyenként, külön-külön bocsátotta el őket szerte a városokba és a falvakba.⁷ S az történt, hogy miután visszatértek, mindegyikük mutogatta Szent Ferencnek azokat az adományokat, amelyeket kapott, miközben az egyik ezt mondogatta a másiknak: »Én több alamizsnát szereztem, mint te.« Mikor Szent Ferenc ilyen vidámnak és jókedvűnek⁸ látta őket, szívből örvendezett. Ettől fogva már mindegyik szívesebben kért engedélyt a koldulásra.⁹

U⁴/Hogyan tartották meg az Evangéliumot szó szerint
gyanabban az időben, mikor Szent Ferenc együtt élt akkori testvéreivel, annyira tiszta szándékú volt, hogy attól az órától fogva, melyben az Úr kinyilatkozta, hogy neki és testvéreinek a szent evangélium eszménye szerint kell élnie,¹⁰ azt akarta, és arra törekedett, hogy azt egész életén át szó szerint megtartsa. Ezért annak a testvérnek, aki főzni szokott, megtiltotta, hogy amikor babot kíván adni a többieknek, azt előző nap este, mint szokás, beáztassa meleg vízbe, hogy megtartsák a testvérek a szent evangélium ezen ígét: »Ne aggódjatok a holnap miatt.«¹¹ És így a testvér csak azután áztatta azt be, miután elmondta a reggeli zsolozsmát. Ugyancsak ez okból még hosszú időn át sok testvér, számos helyen, ahol időztek, főként pedig a városokban, megtartotta ezt, nem akarva több alamizsnát szerezni vagy elfogadni, csak annyit, amennyi egy napra elegendő nekik.

E⁵/Szent Ferenc szőlőt eszik egy beteg testvérral
gyszer, amikor Szent Ferenc ugyancsak azon a helyen volt,¹² tartózkodott ott egy testvér – lelki ember és a rend régi tagja –, aki nagyon gyenge és beteg volt. Ezért, amikor Szent Ferenc meglátta, részvétre gyulladt iránta. Mivel akkoriban a testvérek, mind a betegek, mind az egészségesek jókedvűen és türelmesen éltek, a szegénység volt gazdagságuk, és betegségeikben nem használtak

gyógyszereket, hanem szívesebben tettek olyasmit, ami a testnek ellenére volt, így szól magában Szent Ferenc: »Ha az a testvér kora reggel enne egy kis éret szőlőt, azt hiszem, hogy használna neki.« Ezért egy napon, titokban, korán reggel fölkelt, magához szólította a testvért, és elvezette őt egy szőlőbe, amely a templom mellett feküdt. Kiválasztott egy tőkét, amelyen ehető, egészséges fürtök voltak. Leülve a testvérrrel a szőlőtő mellé, ő is eszegetni kezdett a fürtökből, hogy az ne szégyenkezzék egyedül enni. Amíg így ettek, a testvér dicsérte az Úristent. Azt a könyörületes cselekedetet pedig, amit a szent atya tett érte, egész életében nagy áhitattal és könnyhullatással gyakran emlegette a testvérek között.

6/ *Az assisi püspök váratlan látogatása*

Egy bizonyos időben, amikor Szent Ferenc ugyanott tartózkodott,¹³ abban a cellában szokott maradni, hogy imádkozzék, amely hátul, a ház mögött volt. Egy nap, mikor ott időzött, íme az assisi püspök¹⁴ jött, hogy meglátogassa. Amint belépett a házba, kopogtatott, hogy bemenjen Szent Ferencez, és miután kinyitották neki az ajtót, tüstént besietett a cellába, amelyben egy másik, gyékényből készült kis kamrácska állott, ahol Szent Ferenc lenni szokott. Mivel tudta, hogy a szent atya meghitt barátságot és kedvességet szokott iránta tanúsítani, nyugodtan ment, és széthajtotta a cellácska gyékényfonatát, hogy lássa őt. De rögtön, ahogy ide bedugta a fejét, tetszik, nem tetszik, az Úr akaratából erős lökést érezve visszatántorodott, mert nem volt méltó, hogy lássa őt. Remegve és döbbenet azonnal kiment a cellából, a testvérek előtt pedig elmondta bűnét és azt, hogy megbánta, hogy azon a napon odajött.¹⁵

7/ *Szent Ferenc közbenjárására egy testvér megszabadul a kísértéstől*

Egy testvér, lelki ember, régtől fogva a rend tagja és Szent Ferenc bizalmas barátja volt. Történt pedig, hogy egy időben hosszú napokig annyira szenvedett az ördög igen súlyos és kegyetlen kísértésétől, hogy emiatt szörnyen kétségbe esett. Azonkívül mindennap annyira kínozta a kísértés, hogy szégyellt mindannyiszor győnni. Ezért aztán túlzottan sanyargatta magát böjtöléssel, virrasztással, sírással és önostorozással. Amint így hosszú időn át, nap mint nap gyöttrődött, íme, isteni rendelésből odaérkezett Szent Ferenc. Amikor pedig egy ízben Ferenc nem messze attól a helytől sétált egy másik testvérrrel és azzal, aki így szenvedett, Szent Ferenc kissé lemaradt

a másik testvértől, és ahhoz csatlakozott, akit kísértés gyötört. Ezt mondta neki: »Kedves testvér! Azt akarom és azt mondom neked, hogy ezután az ördögnek ezeket a sugallatait és incselgéseit nem kell meggyónnod senkinek. Ne félj, mert lelkednek semmit sem ártottak, hanem az én jóváhagyásommal mondj el két Pater nostert, ahányszor csak azok a kísértések zaklatnak.« Megörült a testvér a beszédnek, hogy azt mondta neki: nem kell meggyónnia a kísértéseket, főleg azért, mert amikor naponta kellett gyónnia, igen szégyenkezett, s ez fájt neki a legjobban. Csodálkozott a testvér a szent atya életszentségén, miként szerzett tudomást kísértéseiről a Szentlélek által, mert senki másnak nem vallotta be bűnét, csak a papoknak, és még azokat is gyakran váltogatta szégyenérzete miatt, mert restellte, hogy egy pap ismerje minden gyengeségét és kísértését. Attól az órától fogva pedig, melyben beszélt vele Szent Ferenc, nyomban kívül-belül megszabadult attól a súlyos megpróbáltatástól, amittől olyan hosszú ideig szenvedett, és Isten kegyelme által, Szent Ferenc érdeméből visszanyerte testének-lelkének igazi nyugalomát és békéjét.

8/Hogyan kapták meg a Portiunculát?

Amikor Szent Ferenc látta, hogy az Úr meg akarja sokasítani a testvérek számát, így szólt hozzájuk: »Kedves testvéreim és fiacskáim! Úgy látom, hogy az Úr meg akar bennünket sokasítani. Ezért jónak és szerzeteshez illőnek látom, hogy a püspöktől¹⁶ vagy a Szent Rufin-székesegyház kanonokjaitól vagy a bencés monostor apátjától¹⁷ valami kis és szegényes templomot kérjek, hogy ott a testvérek el tudják mondani az imaórákat, és mellette legyen egy csupán sárból és vesszőfonadékból épített, kicsi és szegényes ház, hogy ott pihenhesse- nek és szükséges tennivalóikat elvégezhessek. Mert ez a hely nem alkalmas, és ez a ház¹⁸ nagyon szűkös a testvéreknek az itt-tartózkodásra, minthogy az Úr- nak úgy tetszett, hogy megsokasítsa őket. Éspedig leginkább azért, mert itt nincs templomunk, ahol a testvérek végezhetnék a zsolozsmát, és ha valaki meg találna halni, nem lenne illő sem itt, sem a világi papok templomában elte- metni.« A többi testvérnek tetszett ez a beszéd.

Szent Ferenc tehát fölkerekedett, és elment az assisi püspökhöz, s ugyanazt, amit a testvéreknek mondott, előadta a püspöknek is. A püspök így válaszolt neki: »Testvér! Nincs olyan templom, amit nektek tudnék adni.« Erre elment a Szent Rufin-székesegyház kanonokjaihoz, és ugyanezt elmondta, de azok is úgy feleltek neki, mint a püspök. Elment hát a Subasio hegyi bencés monostor- ba, és az apát előtt ugyanazt elmondta, amit a püspöknek és a kanonokoknak,

azonfelül még azt is, hogyan válaszoltak neki azok. Az apát pedig együttérzésből indítatva tanácskozott ez ügyben testvéreivel, és mintegy az Úr akarata szerint Szent Ferencnek és testvéreinek átengedték a Sancta Maria de Portiuncula templomát mint legszegényebb templomukat. Szegényebb volt, mint bármely más templom Assisi városának környékén. Épp erre vágyott régóta Szent Ferenc. Az apát így szólt hozzá: »Testvér, kérésedet teljesítjük, de azt akarjuk, hogy ha majd az Úr megsokasítja rendeteket, ez a hely legyen mindnyájatok feje.«¹⁹ Tetszett ez a beszéd Szent Ferencnek és a többi testvérnek.

Nagyon örült Szent Ferenc a testvéreknek átengedett helynek, főleg azért, mert a templom Krisztus anyjának nevét viseli, meg azért, mert oly szegényes templom volt. Örült elnevezésének is. Portiunculának, kis részecskének hívták ugyanis, ami előre jelezte, hogy a szegény Kis Testvérek anyaháza és feje lesz. A templom arról a telekről nyerte a Portiuncula nevet, amelyen épült. Ezt a telket már régóta Portiunculának hívták. Szent Ferenc ugyanis gyakran mondogatta: »Azért akarta az Úr, hogy ne engedjenek át a testvéreknek más templomot, és hogy az első testvérek akkor ne építsenek semmiféle újat, s ezen kívül ne legyen nekik egyetlen más sem, mert ez a templom maga is jövendölés volt, ami a Kis Testvérek megjelenésével teljesedett be.« Bár a templom szegényes volt, és már régóta csaknem romokban hevert, Assisi és a környék lakói mindig nagy tiszteletet és áhítatot tanúsítottak iránta, mely mind a mai napig csak növekedett. Ezért aztán rögtön, ahogy odaköltöztek a testvérek, az Úr szinte napról napra növelte számukat, és a róluk szóló szóbeszéd meg jó híruk elterjedt az egész spoletói völgyben. Régebben azonban a templomot Sancta Maria de Angelisnek, »Angyalos Boldogasszonynak« hívták, és csak a környékbeliek nevezték el Sancta Maria de Portiunculának. Ezért miután a testvérek hozzálátak a helyreállításához, a környékbeli férfiak és asszonyok ezt mondogatták: »Menjünk az Angyalos Boldogasszonyhoz!«

S jóllehet az apát és a szerzetesek ingyen engedték át Szent Ferencnek és testvéreinek a templomot, minden fizetség és évi járadék nélkül, Szent Ferenc mégis, mint jó és tapasztalt mester, aki házat biztos sziklára,²⁰ vagyis rendjét a tökéletes szegénységre akarta építeni, a nagyobb alázat és szegénység jeléül évente küldött a szerzeteseknek egy kosár koncérnak nevezett apró halat. Azt akarta ezzel biztosítani, hogy a testvéreknek ne legyen saját szállásuk, és ne tartózkodjanak olyan helyen, ami nem mások fennhatósága alatt áll, hogy így a testvéreknek semmiképpen ne legyen adásvételi joguk.²¹ S mikor évente a testvérek a szerzeteseknek a halat vitték, azok, Szent Ferenc alázatossága miatt, aki önszántából cselekedett így, neki és testvéreinek egy olajjal teli korsót szoktak adni.

9/Szent Ferenc Portiunculáról és az ottani életről

Mi pedig, akik Szent Ferencel együtt voltunk, tanúsítjuk: határozottan állította erről a templomról – a sok kiváltság miatt, amit ott nyilvánított ki az Úr, s mert neki azon a helyen kinyilatkozta –, hogy a világ összes templomai közül, amelyeket a Boldogságos Szűz szeret, ezt szereti a legjobban. Ezért egész életében igen nagy tiszteletet és áhítatot tanúsított iránta. S hogy ennek emlékét a testvérek is mindig szívükben őrizték, halála idején végrendeletébe be akarta íratni, hogy a testvérek is hasonlóképpen cselekedjenek. Halála előtt nem sokkal ugyanis a minister generalis és más testvérek előtt ezt mondta: »Erendelem és a testvéreknek végrendeletként meghagyom, hogy a Sancta Maria de Portiuncula iránt legyenek mindig a legnagyobb megbecsüléssel és tisztelettel.²² Ezt meg is tették régi testvéreink: mert jóllehet a hely maga szent, ők maguk is ápolták szentségét az éjjel-nappal folytonosan mondott imádsággal megállandó hallgatással. És valahányszor a hallgatásra kiszabott idő után beszélgettek, a legnagyobb áhítattal és illendőséggel szóltak arról, ami Isten dicséretére és a lelkek üdvére vonatkozott. Ha pedig előfordult, ami ritkán szokott megtörténni, hogy valaki haszontalan és fölösleges beszédbe kezdett, a másik testvér tüstént megfedtte.²³ Testüket pedig nemcsak böjttel sanyargatták, hanem sok virrasztással, a hideg eltűrésével, hiányos ruházkodással és kétkezi munkával is. Hogy ne legyenek munka nélkül, sokszor mentek és segítettek a földjükön dolgozó szegény embereknek, azok pedig utána nemegyszer adtak nekik kenyeret Isten szerelméért. Ezekkel és más erényekkel megszentelték magukat és a helyet, s azok, akik utánuk jöttek, bár nem ilyen mértékben, hasonlóképpen cselekedtek még hosszú ideig. Később azonban sok testvér és más ember a szokottnál nagyobb számban érkezett ebbe a házba, főként mert a rend minden tagjának meg kellett itt jelennie,²⁴ hasonlóképpen azoknak is, akik be akartak lépni a rendbe. Ezenfelül a testvérek is egyre inkább elhidegültek az imádságban és más jótettekben, és jobban kaphatók lettek a felesleges és haszontalan dolgokról, sőt világi újdonságokról való fecsegésre. Ezért nem részesül már ez a hely sem az ott tartózkodó testvéreiktől, sem más szerzetesektől akkora megbecsülésben és tiszteletben, mint amekkora illik hozzá, és mint amelyet én szeretnék.«

10/Szent Ferenc a Portiunculáról és az ottani életről

Azt akarom tehát, hogy mindig a minister generalis fennhatósága alatt álljon (ti. a Portiuncula), hogy így nagyobb figyelmet tanúsítson iránta és nagyobb gondot fordítson rá, főként hogy jó és szent szerzetescsaládot helyez-

zen oda. A klerikusokat²⁵ a szentebb életű és nagyobb tiszteletben álló testvérek közül válasszák ki, és azok közül, akik az egész rendben a legszebben tudják mondani a zsoltosmát,²⁶ hogy ne csak a kívülálló, hanem a testvérek is nagy áhítattal és szívesen hallgassák őket. A testvérek és a szent életű laikusok közül a szerény és megbecsült emberekből válasszák ki azokat, akik szolgálnak nekik.²⁷ Azonfelül azt akarom, hogy se egy testvér, se más személy ne menjen arra a helyre, csak a minister generalis és azok a testvérek, akik szolgálnak nekik; és a klerikusok ne beszéljenek mással, csak a testvérekkel, akik szolgálnak nekik, és a minister generalissal, amikor az meglátogatja őket. Hasonlóképpen azt akarom, hogy a szolgálatukra álló laikus testvérek óvakodjanak attól, hogy elmondják nekik azokat a világban hallott üres fecsegéseket vagy újságokat, amelyek nincsenek a lélek hasznára.²⁸ Ezért akarom főleg, hogy senki se lépjen be oda, hogy akik ott vannak, jobban megőrizzék tisztaságukat és szentségüket, és hogy abban a házban egyáltalán ne hangozzék el hiábavaló vagy haszontalan beszéd, hanem mindenestül őrizzék és tartsák meg azt tisztán és szentül, az Úr himnuszait és dicséretét énekelve. Amikor pedig az ottani testvérek közül valaki az Úrhoz költözik, a minister generalis küldjön oda egy másik szent életű testvért, bárhol is élt az, annak helyébe, aki elhunyt. Mert ha a testvérek és lakhelyeik valaha eltérnének az egyszerűségtől, a szentségtől és attól a tisztaségtól, ami illik, azt akarom, hogy ez a hely akkor is tükre és példaképe legyen az egész rendnek, mint az Isten trónja előtt és a Boldogságos Szűz előtt álló gyertyatartó.²⁹ Miatta engesztelődjék meg az Úr a testvérek hűtlenségei és bűnei iránt, őrizze és védje mindig rendjét, zsenge palántáját. «

11 / *Szent Ferenc le akar rombolni
egy kőből épült házat a Portiunculánál*

Egy káptalan idején történt, amelynek megtartása akkor volt esedékes – káptalan ugyanis abban az időben minden évben szokott lenni a Sancta Maria de Portiunculánál.³⁰ Assisi népe látta, hogy a testvérek száma Isten kegyelméből megsokasodott, és napról napra növekszik, s hogy főleg, mikor mindnyájan összejönnek oda káptalanra, nincsen, csak szegényes, kicsi és szalmával fedett kunyhójuk, amelynek falai vesszőfonadékból és sárból voltak építve, ahogy először csinálták a testvérek, mikor ott megtelepedtek. Miután általános gyűlést tartottak, néhány napon belül sietve és nagy jó szándékkal kövekből és mészkőből falazott nagy házat emeltek, Szent Ferenc beleegyezése nélkül, távollétében.

1 / SZENT FERENC ODAAJÁNDÉKOZZA A KÖPENYÉT

2 / A SZENT DAMJÁN-TEMPLOM FESZÜLETÉNEK INTELME

Mikor Szent Ferenc visszatért egy tartományból, eljött a káptalanra, és meglátta az ott épített házat, meglepődött rajta. Fontolóra véve, hogy ennek a háznak mintájára a testvérek azokon a helyeken, ahol megtelepedtek vagy megfognak telepedni, nagy kőházakat építenek vagy építtetnek, legfőképpen pedig mivel azt akarta, hogy ez a hely legyen a testvérek minden házának példája és mintaképe, mielőtt véget ért a káptalan, fogta magát, fölment a ház tetejére, megparancsolta a testvéreknek, hogy ők is jöjjenek föl, és velük együtt kezdte a földre dobálni a zsindeleyeket, amelyekkel be volt fődve, azzal a szándékkal, hogy lerombolja a házat. Néhány assisi katona és mások, akik a város kommunájának részéről voltak ott, hogy a helyet őrizzék a világiaktól és idegenektől, akik a testvérek lakhelyén kívül igen nagy számban seregletek össze mindenütt, hogy lássák a káptalant, látva, hogy Szent Ferenc és a többiek le akarják rombolni a házat, tüstént odamentek hozzájuk, és így szóltak Szent Ferenchez: »Testvér, ez a ház Assisi kommunájáé, és mi a kommuna megbízásából vagyunk itt. Ezért azt mondjuk neked, hogy ne rombold le a házunkat.« Szent Ferenc ezt válaszolta nekik: »Ha a tietek, nem nyúlok hozzá.« Rögtön le is jött a tetőről és a többi testvér is, aki vele együtt ment föl. Ezért aztán Assisi városának népe hosszú időn át minden esztendőben határozatot hozott, hogy bárki lesz is podesztájuk, ha a szükség úgy hozza, kötelessége a házat befödetni és javíttatni.

12/Szent Ferenc nem akarja,

hogya a testvérek kényelméért épületet emeljenek ott

Más alkalommal a minister generalis³¹ akart építeni egy kis házat az ottani testvéreknek, hogy abban pihenhessenek és mondhassák a zsolozsma imaóráit, leginkább azért, mert abban az időben a rend minden tagja és azok is, akik a szerzethez csatlakozni akartak, megfordultak ott, s emiatt az ottani testvérek mindennap sokat fáradoztak. Ezen felül az odaérkező testvérek sokasága miatt nem volt még olyan helyük sem, ahol pihenni tudtak volna és végezhették volna a zsolozsmát, sőt még fekhelyeiket is át kellett azoknak engedni. Emiatt gyakran sok kellemetlenségben volt részük, mert a kemény munka után nem tudtak eleget tenni a test szükségleteinek, és nem fordíthattak elég gondot lelkük gyarapodására. Már majdnem felépült a ház, amikor ulla Szent Ferenc visszatért arra a helyre. S midőn egyik éjszaka feküdt egy cellácskában, kora reggel meghallotta az ott dolgozó testvérek zsviját. Elcsodálkozott, hogy mi ez, ezért megkérdezte társát: »Mi ez a zaj? Mit dolgoznak azok a testvérek?«

Kísérője elmesélt neki mindent úgy, ahogy volt. Erre ő rögtön hívatta a minis-
tert, és ezt mondta neki: »Testvér, ez a hely példaképe és mintája az egész rend-
nek. Azért inkább akarom azt, hogy az itteni testvérek viseljék el a kellemetlen-
ségeket és a nélkülözéseket az Úristen szerelméért, hogy az egész rendből ide-
érkező testvérek a szegénység jó példáját vigyék haza saját lakhelyükre, mint
azt, hogy kényelemben és vigasztalódásban legyen részük, más testvérek pedig
példát vegyenek a saját otthonukban való építkezésre, mondván: »A Sancta
Maria de Portiunculánál, amely pedig a rend első háza, ilyen és ekkora épületek-
et emelnek, nyugodtan építhetünk tehát mi is, mert nincs alkalmas lakhe-
lyünk.«

13/ *Milyen cellában szeretett lakni Szent Ferenc,
és hogyan mondtak egyet az övének*

Élt az egyik remeteségben³² egy bizonyos testvér, lelki ember, akivel Szent
Ferenc bensőséges barátságban volt. Arra számítva, hogy esetleg valamikor
Szent Ferenc odavetődik, csináltatott egy félreeső helyen, de közel a testvérek
házához egy kis cellát, hogy amikor odamegy, abban imádkozhassék. Történt
pedig, hogy nem sokkal később megérkezett Szent Ferenc. Amikor a testvér a
házikóba vezette, hogy megmutassa, ezt mondta neki a szent atya: »Túlságo-
san szép nekem ez a cellácska. De ha azt akarod, hogy néhány napot benne
töltsék, borítsad be kívül-belül kövekkel meg ágakkal.« A cella ugyanis nem
kőből, hanem fából készült, de minthogy a fa fejszével és szekerével simára
volt faragva, túl szépnek tartotta Szent Ferenc. A testvér rögtön átalakította a
szent útmutatásának megfelelően. Mert minél szegényesebbek és szerzeteshez
illőbbek voltak a testvérek cellái és házai, annál szívesebben látogatta azokat, és
vendégeskedett ott valamiképpen. Amikor pedig néhány napot ott töltött és
imádkozott egyszer a cellán kívül, a testvérek háza közelében volt, s íme egy
ottani testvér jött oda hozzá.

»Honnét jössz, testvér?« – kérdezte Szent Ferenc. Ő pedig azt felelte: »A te
celládból.« Erre így válaszolt neki: »Attól fogva, hogy az enyémmek mondatd,
nyomban más fog benne lakni, és nem én.« Mi, akik vele voltunk, gyakran hal-
lottuk, hogy a szent evangélium igéit mondogatja: »A rókáknak van vackuk, az
ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania.« Ezt is
szokta mondogatni: »Amikor az Úr a pusztai magányban³³ tartózkodott, ahol
negyven nap és negyven éjjel imádkozott és böjtölt, nem csináltatott ott sem
cellát, sem valamiféle házat, hanem a hegy barlangjaiban vonta meg magát.«

Ezért Krisztus példájára nem akarta, hogy háza vagy cellája legyen ebben a világban, és nem is csináltatott magának. Sőt ha előfordult, hogy valamikor azt mondta a testvéreknek: »Így vagy úgy alakítsátok át ezt a cellát!«, nem akart tovább ott maradni, a szent evangélium tanítása miatt: »Ne aggodalmaskodjatok.«³⁴

D 14/Szent Ferenc elmondja, hogyan építkezzenek a testvérek

Égrendeletébe akarta írtni halála előtt, hogy a testvérek minden cellája és háza csak sárból és fából épülhet, hogy jobban megőrizték a szegénységet és az alázatosságot.

Így egyszer, mikor szembetegsége miatt Siena közelében³⁵ volt egy cellában, ahol halála után tiszteletére kápolnát emeltek, megkérdezte tőle Bonaventura úr, aki a ház építéséhez a telket adományozta a testvéreknek: »Mit gondolsz erről a helyről?« Szent Ferenc így felelt neki: »Akarod, hogy elmondjam neked, hogyan kell épülniük a testvérek kolostorainak?« Ezt válaszolta: »Akarom, atyám.« Erre ő: »Mikor a testvérek egy olyan városba érkeznek, ahol nincs házuk, és találnak valakit, aki kész annyi földet adni nekik, amin lakhelyet tudnak építeni, kertjük lehet és más ilyesmi, amire szükségük van, először fontolják meg, mekkora föld elég nekik, mindig szem előtt tartva a szent szegénységet, amit fogadtunk és a jó példát, amit mindenben nyújtanunk kell másoknak.« Ezt azért mondta a szent atya, mert semmiképpen sem akarta, hogy a testvérek házuikkal vagy templomukkal, kertjükkel vagy más dolgaikkal, amiket használnak, áthágják a szegénység mértékét, sem azt, hogy valamely helyet tulajdonjog címén birtokoljanak, hanem mindig mint vándorok és jövevények tartózkodjanak bennük. Ezért akarta azt is, hogy a testvérek ne sokan lakjanak együtt, mert szerinte a nagy szám mellett nehéz megőrizni a szegénységet. Az volt az akarata megtérése kezdetétől haláláig, hogy a szent szegénységet teljesen megtartsák.

A 15/Szent Ferenc elmondja, hogyan építkezzenek a testvérek

»Azután a város püspökéhez kell elmenniük, és ezt kell neki mondaniuk: »Uram, ez és ez az ember az Úristen szerelméért és lelke üdvösségéért ekkora és ekkora földet szándékozik nekünk adni, hogy ott rendházat építhessünk. Azért járultunk hozzád először, mert te vagy az egész rád bízott nyáj, a mi és más ott lakó testvérek lelkének atyja és ura. Mi tehát az Úristen és a te áldásod-

dal akarunk ezen a telken építkezni.« « Ezt azért mondta a szent, mert a lelkek hasznát, amit a testvérek a nép körében elő akarnak mozdítani, jobban szolgálják a főpapokkal való békében, megnyerve őket is, meg a népet is, mint a prelátusokat és a papokat megbotránkoztatva, jóllehet a népet már megnyerték. Ezt is szokta mondani: »Az Úr a belévetett hit ápolására és az anyaszentegyház prelátusainak és papjainak megsegítésére hívott minket. Ezért tőlünk telhetőleg kötelesek vagyunk mindig szeretni, becsülni és tisztelni őket. Mert azért kisebb testvér a nevük, hogy amint a nevükkel, úgy példájukkal és munkájukkal is e világ minden más emberénél alázatosabbak legyenek. Mivel megtérszem kezdetén, mikor a világtól és test szerinti atyámtól elszakadtam, az Úr az assisi püspök ajkára adta igéjét,³⁶ hogy engem Krisztus szolgálatában jó tanácsal lásson el és megerősítsen, ezért is, meg a sok más kiváló tulajdonság miatt, amit a prelátusokban látok, nemcsak a püspököket, hanem az egyszerű papokat is szeretni, tisztelni akarom, és uraimnak akarom tartani őket.«³⁷

A 16/Szent Ferenc elmondja, hogyan építkezzenek a testvérek
»Aztán a püspök áldását véve, menjenek és csináltassanak nagy határárkot körös-körül a területen, amit a ház építésére kaptak, és fal helyett ültessenek jó sövényt a szent szegénység és alázatosság jeléül. Majd építtessenek szegényes házikókat sárból és fából, és néhány cellácskát, hogy ott a testvérek időnként imádkozhassanak és dolgozhassanak, hogy jobban megbecsüljék őket, s elkerüljék a fölösleges szöbeszédet. Templomokat is kicsiket csináltassanak: nem szabad nagyokat építtetniük sem a népnek való prédikálás ürügyén, sem más címen, mert nagyobb alázatosság és jobb példa az, mikor a testvérek más templomokba mennek prédikálni,³⁸ hogy megőrizték a szent szegénységet, alázatosságukat és tisztességüket. S amikor bármiféle prelátusok és klerikusok, szerzetesek vagy világiak térnek be oda, az ott lakók szegényes házaiz, kicsiny celái és templomai fognak nekik prédikálni, és épülésükre szolgálni.« Aztán így folytatta: »Mert sokszor emeltetek a testvérek nagy épületeket, lerombolva szent szegénységünket, zúgolódásra adva okot és rossz példát nyújtva szomszédainknak, s azután jobb vagy szentebb hely ürügyén elhagyják előbbi lakhelyüket és építményeiket; ezen aztán azok, akik alamizsnát adtak nekik, meg akik ezt látják és hallják, megbotránkoznak, sokan pedig megzavarodnak. Éppen ezért jobb az, hogyhà a testvérek kicsiny, szegényes házaikat és épületeket építtetnek, megőrizve fogadalmukat és jó példát adva szomszédainknak, mintha fogadalmuk ellenére cselekednének és másoknak rossz példát mutatnának.

Ugyanis, ha valamikor előfordulna, hogy a testvérek tisztességebb hely kedvéért elhagynák kis házaikat és szegényes épületeiket, kevésbé rossz példa lenne, és kisebb botrány származna belőle.«

17/Szent Ferenc megáldja testvéreit halála előtt

Akkortájt és ugyanabban a cellában, ahol Szent Ferenc e szavakat Bonaventura úrnak mondta, egyszer késő este történt vele, mikor gyomorbetegsége miatt hánynia kellett, hogy a hányásban való nagy erőlködés miatt vért hányt. És egész éjszaka, egészen a matutinum órájáig hányt így. Mikor társai látták, hogy betegségéből eredő gyengesége és fájdalma miatt már csaknem meghal, nagy szomorúsággal és könnyhullatással így szóltak hozzá: »Atyánk, mi lesz így velünk? Áldj meg bennünket és többi testvéreidet! Hagyd testvéreidre akaratodnak valami emléket, hogyha az Úr ki akar téged szólítani ebből a világból, a testvérek mindig mondhassák és emlékeztetükben tartsák: »Atyánk ezeket a szavakat hagyta halálakor fiaira és testvéreire.« Erre azt kérte tőlük: »Hívjátok ide Pratói Benedek testvért!«³⁹ Ez a testvér pap, okos, szent életű és régi rendtag volt, aki időnként abban a cellában Szent Ferencnek misézett, mert bár beteg volt, mégis amikor csak tehetett, mindig készségesen és áhítattal misét kívánt hallgatni. Mikor az illető testvér odament hozzá, ezt mondta neki Szent Ferenc: »Írd, miként áldom meg összes testvéreimet, akik a rendben vannak és akik majd lesznek egészen a világ végéig.« Szokása volt ugyanis, hogy a káptalanokon, mikor a testvérek egyszerre összegyűltek, a káptalan végén mindig megáldott és feloldozott minden jelen levő testvért, meg a többieket, akik a szerzetben voltak, és megáldotta mindazokat is, akik a rendhez ezután fognak csatlakozni. De nemcsak a káptalanokon, hanem azon kívül is gyakran meg szokta áldani az összes testvért, akik akkor a rend tagjai voltak, és akik majd azok lesznek. Majd így folytatta Szent Ferenc: »Mivel erőtlenségem és fájdalom miatt nem bírok beszélni, röviden ebben a három mondatban nyilvánítom ki testvéreimnek akaratomat: Tudniillik hogy az áldásomra és a végrendeletemre való emlékezés jeléül mindig szeressék egymást, mindig szeressék és becsüljék Úrnönket, a szent Szegénységet, valamint hogy mindig legyenek hűek, és vessék magukat alá az anyaszentegyház prelátusainak és összes papjának.«⁴⁰ Inteni szokott ugyanis, hogy a testvérek féljenek és óvják magukat a rossz példa adásától. Azonfelül megátkozott mindenkit, aki helytelen és rossz példájával arra ingerelte az embereket, hogy szidják a rendet, a testvérek életmódját meg a szent és jó testvéreket is, akik emiatt szégyenkeznek és elcsüggednek.⁴¹

Egy időben, amikor Szent Ferenc a portiunculai Boldogasszony templománál lakott, s még csak kevesen voltak a testvérek, időnként bejárta az Assisi környékbeli falvakat és templomokat, hirdetvén és prédikálván az embereknek, hogy tartsanak bűnbánatot,⁴² és magával vitt egy seprűt, hogy a templomokat kitakarítsa. Ha ugyanis bement egy templomba, nagyon fájlalta, ha azt nem találta tisztán. Ezért mindig, miután a népnek prédikált, a beszéd végeztével összehívatta az ott lévő papokat egy félreeső helyre, hogy a világiak ne hallják, és prédikált nekik a lelkek üdvéről, különösen pedig arról, hogy viseljenek gondot és fordítsanak figyelmet a templomok, az oltárok és minden olyan dolgok tisztántartására, ami az isteni titkok ünneplésére szolgál.

19|János testvér csatlakozása Szent Ferenchez.

Egyszerűsége

Egy napon, mikor Szent Ferenc egy Assisihez tartozó falu templomába érkezett, elkezdte a templomot söpörni. Rögtön híre kelt faluszerte, főként mert az ottani emberek szívesen látták és hallgatták őt. Amint azonban meghallotta ezt egy János nevű, rendkívül egyszerű férfiú, aki a templomhoz közel eső földjén szántogatott, tüstént a szenthez sietett, akit még a templom söprése közben talált. Így szólította meg: »Testvér, add ide a seprűt, mert segíteni akarok.« Majd átvéve tőle a seprűt, kisöpörte a még hátralévő részt. Mikor aztán leültek, ezt mondta Szent Ferencknek: »Testvér, már hosszú ideje annak, hogy Isten szolgálatára kedvet érzek, főleg azóta, hogy rólad és testvéreidről hallottam, de nem tudtam, miként jussak el hozzád. Miután azonban az Úrnak úgy tetszett, hogy téged meglássalak, bármit kész vagyok megtenni, amit kívánsz.« Szent Ferenc, látva lángoló buzgóságát, felujjongott az Úrban,⁴³ különösen, mert akkor még kevés testvére volt, meg azért is, mert tiszta egyszerűségéből arra következtetett, hogy jó szerzetesnek kell válnia belőle. Ezt mondta hát neki: »Testvér, ha életmódunk részese és társaságunk tagja akarsz lenni, meg kell magad fosztanod minden tulajdonodtól, ami botrány nélkül a tied lehet, és a szent evangélium tanácsa szerint⁴⁴ a szegényeknek kell adnod, mert ugyanazt tették testvéreim, már aki megtehetette.«⁴⁵ Ezt hallván tüstént visszament a szántóföldre, ahol ökreit hagyta, kifogta őket, és az egyiket Szent Ferenc elé vezette, mondván: »Testvér, annyi éven át szolgáltam atyámnak és egész házam népének; jóllehet csak ez a kis rész az én jussom, azt kívánom, hogy ezt az ökröt kapjam örökségül, és ezt akarom a szegényeknek adni, amint neked Isten aka-

rata szerint jobbnak tűnik.« Szülei és kiskorú testvérei, látva, hogy ott akarja őket hagyni, házuk egész népével oly nagy sírásba és hangos jajveszékelésbe fogtak, hogy Szent Ferenc szíve megesett rajtuk, különösen azért, mert a család népes és gyámoltalan volt. Így szólt hát hozzájuk: »Menjeteek és készíttetek valami ennívalót, hogy mindnyájan együtt étkezzzünk, és ne sírjatok, mert megörvendeztetlek benneteket.« Azok tüstént elkészítették, és mindnyájan nagy örömmel ettek. Az étkezés után Szent Ferenc ezt mondta nekik: »Ez a fiatok Istennek akar szolgálni, és ezen nem szomorkodnotok, hanem örvendeznetek kell. Nemcsak Isten, hanem a világ szemében is megtiszteltetésnek számít, lelketek és testetek hasznára válik, mert testetekből való test dicsóíti Istent, és minden testvérünk fiatok meg testvéretek lesz. Mivel pedig a teremtmény Istené, és Teremtőjének akar szolgálni, akinek szolgálni annyi, mint uralkodni,⁴⁶ nem áll módomban és nem is kötelességem visszaadnom őt nektek. De hogy megvigasztalódjatok feőle, azt akarom, hogy az ökörről, mivel ti is szegények vagytok, a ti javatokra mondjon le, jóllehet a szent evangélium tanácsa szerint más szegényeknek kellene adnia.« A szent atya beszéde mindnyájukat megvigasztalta, mert szegények voltak. Mivel Szent Ferenc, magában is meg másokban is, szerfőlött szerette és mindig kedvelte a tiszta és szent egyszerűséget, amint Jánost beöltöztette a szerzet ruhájába, rögtön maga mellé vette kísérről.⁴⁷ [János] annyira együgyű volt ugyanis, hogy mindenről, amit Szent Ferenc tett, azt hitte, hogy neki is azt kell tennie. Ezért mikor a szent atya valamelyik templomban vagy valami elhagyott helyen imádkozott, látni akarta, és időnként meg akarta figyelni, hogy minden mozdulatát utánozza. Ha Szent Ferenc térdet hajtott vagy kezét az ég felé tárta, köpött vagy köhögött, ő is ugyanígy cselekedett. Szent Ferenc nagy örömmel fogott neki, hogy az efféle együgyűségekért megfeddje, de ezt a választ kapta: »Testvér, én azt fogadtam, hogy mindent megteszek, amit te, ezért mindent meg is akarok cselekedni, amit te teszel.« Szent Ferenc csak csodálni tudta, és boldog volt, mikor tapasztalta, hogy ennyire tisztaszívú és egyszerű. Annyira előrehaladt ugyanis az összes erényben és a jó tulajdonságokban való tökéletesedés útján, hogy Ferenc meg más testvérek nem győzték eleget csodálni tökéletességét. Nem sok idő múltán pedig ebben a szent tökéletességben halt meg. Ez az oka annak, hogy Szent Ferenc a külső és belső ember nagy örömevel szokta mesélni a testvérek körében János megtérését, és nem egyszerűen János testvérnek, hanem Szent Jánosnak nevezte.

20/Egy jelölt, aki rokonainak osztotta szét vagyonát,
és akit Szent Ferenc elküldött

Egy időben Szent Ferenc prédikálva járta a marchiai tartományt.⁴⁸ Történt pedig, hogy egyik nap, miután egy bizonyos vár lakóinak prédikált, odalépett hozzá valaki, mondván: »Testvér, el akarom hagyni a világot, és be szeretnék lépni a rendedbe.« Szent Ferenc így válaszolt neki: »Testvér, ha be akarsz lépni a testvérek szeretetébe, először is az evangélium tökéletességének megfelelően⁴⁹ mindenedet szét kell osztanod a szegényeknek, aztán pedig akarodat mindenben meg kell tagadnod.« Az illető, miután ezeket hallotta, sietve elment, és testies, nem pedig lelki szeretettől indítatva, mindenét rokonainak osztotta szét. Majd Szent Ferenchez visszatérve így szólt hozzá: »Testvér, nézd! Mindentől megfosztottam magam.« A szent megkérdezte tőle: »Hogy csináltad?« »Testvér – mondta az –, mindenemet azoknak a rokonaimnak adtam, akiknek szükségük volt rá.« Szent Ferenc a Szentlélek által tüstént felismerte, hogy testies ember az illető, s így szólt hozzá: »Menj utadra, légy testvér! Mert vagyondat rokonaid közt osztottad szét, a testvérek között meg adományokból akarsz élni.« Az pedig nyomban saját önféjű útjára lépett, mert nem volt hajlandó javait más szegényeknek szétosztani.

21/Szent Ferenc megszabadul egy kísértéstől

Azokban az időkben, mikor Szent Ferenc Szűz Máriának ugyancsak ebben a kolostorában tartózkodott, történt, hogy lelkének tökéletesítésére igen súlyos lelki kísértést bocsátott rá az Úr. Emiatt benseje és külseje, lelke és teste nagyon gyöttrődött, sőt néha olykor még a testvérek társaságából is kivonta magát. Leginkább azért, mert a kísértés miatt képtelen volt olyan jókedvűnek mutatkozni előttük, mint amilyen egyébként szokott lenni. Sanyargatta magát nemcsak az ételtől, hanem a beszédétől való megtartóztatással is. Gyakran járt a templom közelében lévő erdőbe imádkozni, hogy fájdalmát szabadabban kimutathassa, és könnyeit bővebben onthassa az Úr előtt, hogy az Úristen, aki mindent megtehet, ekkora szorongatásban legyen kegyes, és küldje el neki az égből orvosságát. Mikor ez a kísértés éjjel-nappal több mint két éven át így zaklatta, történt, hogy egy nap, míg Szűz Mária templomában állt imádkozva, lelkében a szent evangélium ezen igéjét hallotta: »Ha akkora hited lenne, mint a mustármag, és azt mondanád ennek a hegynek, hogy helyéről más helyre menjen át, úgy lenne.«⁵⁰ Szent Ferenc megkérdezte: »Mi az a hegy?« Ezt a feleletet

3 / SZENT FERENC LEMOND JAVAIRÓL

kapta: »A hegy a kísértésed.« Erre Szent Ferenc így szólt: »Akkor legyen úgy, Uram, ahogy mondtad.«⁵¹ Erre tüstént olyan tökéletesen megszabadult, hogy úgy tűnt neki, mintha soha nem is lett volna ez a kísértése.

22/Szent Ferenc egy tálból eszik egy leprással

Mikor Szent Ferenc egy ízben visszatért a Sancta Maria de Portiuncula templomához, ott találta az együgyű Jakab testvért egy gennyes sebekkel borított leprással, aki ugyanazon a napon érkezett oda. A szent atya őrá bízta ezt a leprást meg többnyire az összes olyan bélpoklost, akik nagyon ki voltak sebesedve. Akkoriban ugyanis a testvérek a leprások kórházaiban laktak. De ez a Jakab testvér, mintha orvosuk lett volna azoknak, akik a legbetegebbek voltak, szívesen érintette sebeiket, öltöztette és gondozta őket. Szent Ferenc ezt mondta Jakab testvérnek mintegy megfeddve őt: »Nem kellene neked így vezetgetned a keresztény testvéreket, mert nem illő sem hozzád, sem hozzájuk.« A szent a bélpoklosokat nevezte keresztény testvéreknek. Ezt pedig azért mondta a szent atya, mert bár tetszett neki, hogy Jakab gyámolítja őket és szolgál nekik,⁵² azt mégsem akarta, hogy azokat, akik nagyon ki voltak sebesedve, a kórházon kívül vezetgesse, főleg mivel ez a Jakab testvér nagyon együgyű volt, és gyakran eljárt Szűz Mária templomához egy-egy leprással, meg különösen azért, mert az emberek irtózni szoktak azoktól a leprásoktól, akiket sok seb borít. De alighogy ezeket mondta, tüstént megróttta magát, és meggyóna bűnét Catani Péternek,⁵³ aki akkor minister generalis volt, mert azt hitte, hogy Jakab testvér megfeddésével megszegyenítette a leprást. Ezért bevallotta bűnét, hogy az Istennek és a bélpoklosnak elégtételt adjon érte. Így szólt Szent Ferenc Péter testvérnek: »A jóvátételt, amit tenni akarok, elmondom neked, hogy hagyd jóvá, és semmiben se mondj ellent nekem.« Péter testvér ezt válaszolta: »Testvér, tégy úgy, amint neked tetszik.« Péter testvér ugyanis annyira tisztelte Szent Ferencet, meg annyira félt is tőle, és olyan engedelmes volt neki, hogy rendelkezését nem merte megváltoztatni, bár akkor is, és még sokszor máskor, külsőleg és belsőleg szenvedett emiatt. Ferenc így szólt: »Ez lesz a büntetésem: egy tálból fogok enni a keresztény testvérel.« Úgy is történt, hogy amikor Szent Ferenc asztalhoz ült a leprással meg más testvérekkel, kettejük közé tették a tányért. A leprás teste merő seb és genny volt, s főleg amikkel evett, ujjai csonkák voltak és véresek, úgyhogy valahányszor a tányérba nyúlt velük, vér folyt róluk bele. Ezt látva Péter testvér és a többiek igen elszomorodtak, de semmit sem mertek szólni a szent atya iránti félelem miatt. Aki ezt leírta, látta és tanúságot tett róla.

Egyszer Szent Ferenc a spoletói völgyön haladt át. Vele ment az anconai tartományból való Pacifik testvér, akit világi életében a költők királyának neveztek,⁵⁴ s aki nemes és fejedelmi udvarokba illő mestere volt az éneknek. A trevi lepráskórházban látták vendégül őket. Szent Ferenc így szólta Pacifik testvérhez: »Menjünk el a bovariói Szent Péter-templomba,⁵⁵ mert ezt az éjszakát ott akarom tölteni.« Ez a templom ugyanis nem messze volt a kórháztól, és senki sem lakott ott, főleg azért, mert az idő tájt úgy lerombolták Trevi városát,⁵⁶ hogy sem a városban, sem a hozzátartozó falvakban nem élt senki.⁵⁷ Amikor Szent Ferenc odaért, ezt mondta Pacifik testvérnek: »Menj vissza a kórházba, mert ezen az éjszakán egyedül akarok itt maradni, de holnap kora reggel térj vissza hozzám!« Miután egyedül maradt és elmondta a kompletóriumot meg más imádságokat, pihenni és aludni akart, de nem tudott. Lelkét félelem kerítette hatalmába, teste remegni kezdett, és a gonosz lélek incselkedéseit kezdte érezni. Azonnal fölkel, kiment az épületből, és keresztet vetett magára, mondván: »A mindenható Isten nevében megparancsolom nektek, gonosz lelkek, hogy bárminek megtételére kaptatok hatalmat Urunktól, Jézus Krisztustól abban, hogy testemnek ártsatok, tegyétek meg,⁵⁸ hiszen a létező legnagyobb ellenségem a tulajdon testem: így tehát ellenségemet és rosszakarómat büntetitek.«⁵⁹ Azon nyomban meg is szűntek ezek a kísértések, visszatért fekhelyére, lepihent és békésen aludt. Hajnal hasadtával visszatért hozzá Pacifik testvér. Szent Ferenc az oltár előtt állt és imádkozott benn a szentélyben, Pacifik testvér pedig a szentélyen kívül álldogált és várakozott rá, miközben a kereszt előtt ő is imádkozott. Ahogy Pacifik testvér imádkozni kezdett, elragadtatásba esett, testben-e, testen kívül-e, Isten a tudója,⁶⁰ és sok trónt látott a mennyben, melyek közül az egyik a többenél szembeszökőbb, dicsőbb, ragyogóbb volt, és minden drágakövel ékes.⁶¹ Szépségét csodálva azon kezdett gondolkodni, miféle és kié lehet ez a trónus. Erre tüstént hallott egy hangot, mely azt mondta neki: »Ez a trón Luciferé volt, de helyébe Szent Ferenc fog azon ülni.« Mikor magához tért, épp akkor jött ki hozzá Szent Ferenc. Pacifik rögtön a lába elé vetette magát,⁶² kezét kereszt módjára széttárta, és a vele kapcsolatos látomás miatt azt gondolva, hogy már az égben van, ezt mondta neki: »Atyám, bocsásd meg bűnéimet, és kérd az Urat, hogy bocsásson meg és irgalmazzon nekem.« A szent kinyújtotta kezét, és felemelte. Észrevette ugyanis, hogy imádság közben valami látomása lehetett.⁶³ Úgy nézett ki, mint aki csaknem elváltozott, és úgy beszélt Szent Ferenchez, mintha az már nem is testben

élne, hanem a mennyben uralkodna. Később, mivel látomását nem akarta elmondani neki, csak homályos célzással kérdezte meg Pacifik testvér Szent Ferencet: »Miként vélekedsz magadról, testvér?« Szent Ferenc erre így válaszolt: »Úgy látom, bűnösebb ember vagyok, mint bárki más e világon.«⁶⁴ Erre szívében rögtön ezt a kijelentést hallotta Pacifik testvér: »Ebből megtudhatod, milyen igaz az a látomás, amit láttál: mert amint Lucifert gögje miatt taszították le arról a trónról, úgy Szent Ferenc alázatosságával fogja kiérdemelni, hogy fölmagasztalják, és hogy azon üljön.«⁶⁵

24 | *Szent Ferenc menyei lantmuzsikát hall*

Egyszer, mikor Szent Ferenc Rietiben volt, és szembetegsége miatt néhány napot Tebaldo Saraceno⁶⁶ házában töltött, így szólt egyik társához, aki világi életében lanton tudott játszani: »Testvér, e világ fiai érzéketlenek az isteni dolgok iránt. Mert a hangszereket, úgymint a lantokat, a tízhúrú hárfát és más ilyen zeneszerszámokat, melyeket a szent emberek a régi időkben Isten dicséretére és a lelkek vigasztalására használtak,⁶⁷ Isten akarata ellenére hívságra és bűnre használják. Ezért szeretném, ha titokban egy becsületes embertől kérnél egy lantot, melyen épületes énekeket játszanal nekem. Ennek kíséretével éneket mondhatnánk az Úr kijelentéseiről és dicsó tetteiről, főként pedig azért, mert testem nagyon legyöngült, és fájdalmaim vannak. Ezért szeretném ezzel az énekléssel testem fájdalmát a lélek örömére és vigasztalására változtatni.« Szent Ferenc ugyanis betegsége idején költött bizonyos, az Urat dicséző énekeket, amelyeket társaival az Úristen dicséretére, saját lelkének vigasztalására, sőt időnként a szomszédok lelki épülésére is elénekeltetett. A testvér így felelt neki: »Atyám, restellek lantot kérni, különösen azért, mert e város lakói tudják rólam, hogy világi életemben tudtam lanton játszani. Félek, azzal gyanúsítanak, hogy kísértés visz a játékra.«⁶⁸ Erre ezt mondta neki Szent Ferenc: »Jól van, testvér, akkor hagyjuk.« A rákövetkező éjszaka éjfél tájában Szent Ferenc ébren volt, s íme a ház közelében, ahol feküdt, oly szép dalt játszó és oly élvezetes lantmuzsikát hallott, mint amilyent még életében soha. A lantos olyan messzire távolodott, ahonnan még éppen hallani lehetett, majd visszatért, közben állandóan játszva. S így tett egy teljes órán át. Szent Ferenc ebből megértvén, hogy az Isten műve volt és nem emberé, igen nagy örömmel telt el, és ujjongva, szívének minden érzésével dicsérte az Urat, aki ilyen és ekkora vigasztalással méltóztatott őt megvigasztalni. Reggel felkelvén, így szólt társához: »Kértelek téged, testvér, de te nem teljesítetted kívánságomat. Az Úr azonban,

aki a szorongatásban vigaszt nyújt barátainak,⁶⁹ kegyes volt ezen az éjszakán megvigasztalni.« Ezzel elmesélt neki mindent, ami történt. A testvérek pedig elálmélkodtak és megértették, hogy nagy csoda történt. Megbizonyosodtak róla, hogy valóban Isten műve volt Szent Ferenc megvigasztalására. Főleg azért, mert nemhogy éjfélkor, de még a harmadik harangszó után sem mert senki a városon átmenni a podeszta szokásos rendelete miatt, és mert, miként Szent Ferenc elmesélte, csendben, hang és pissenés nélkül, minthogy Isten műve volt, közeledett és távolodott a jelenség egy teljes órán keresztül lelkének vigasztalására.

25 | *Egy rieti pap szöloje,*
amelyet Szent Ferenc látogatói tönkretettek

Ugyancsak abban az időben Szent Ferenc szembetegsége miatt a Szent Fábán-templomnál szállt meg. Ez az előbb említett város Rieti közelében fekszik,⁷⁰ s egy szegény világi pap működött benne. Az idő tájt Honorius pápa úr más bíborosokkal e város közelében tartózkodott.⁷¹ Így aztán a bíborosok és más egyházi méltóságok közül – a szent atya iránti tiszteletből és szeretetből – meglehetősen sokan csaknem naponta látogatták Szent Ferencet. A templomhoz kis szőlő is tartozott, mely a körül a ház körül terült el, ahol Szent Ferenc időzött. A háznak pedig csak egyetlen ajtaja volt, s emiatt szinte minden látogatója bement a szőlőbe, már csak azért is, mert akkor már érettek voltak a fűrtök, és a hely kellemesnek bizonyult arra, hogy ott megpihenjenek. Ebből pedig az lett, hogy majdnem az egész szőlőt letarolták. Egyesek leszedték és ott helyben megették, mások leszedték, de elvitték, ismét mások lábbal tiporták össze. A pap botránkozott és háborgott rajta: »Ebben az évben elvesztettem a szőlőm – mondta. – Igaz, hogy kicsiny, annyit azonban szoktam róla szüretelni, amennyi saját szükségletemre elegendő.« Mikor ezt Szent Ferenc meghallotta, magához hívatta, és ezt mondta neki: »Ne háborgj és ne botránkozz tovább, uram, mert ezen már nem változtathatunk. De bízz az Úrban, mert ő kedvemért, kicsiny szolgáljéért, pótolhatja veszteségedet. Mondd csak, hány mérő⁷² borod volt akkor, mikor a legjobb termésed volt?« A pap így válaszolt: »Atyám, tizenhárom mérőnyi.« Szent Ferenc ezt mondta neki: »Ne gyötrődj tovább. Emiatt senkinek se szólj igaztalan szót, és senkinek se siránkozz, hanem vedd bizodalmatad az Úrba és szavaimba, s ha húsz mérőnél kevesebb borod lesz, a hiányt én pótolatom ki.« A pap ebben megnyugodott és elhallgatott. Valóban, isteni rendelés folytán úgy is történt, hogy húsz mérő bora lett, és nem kevesebb, amint ezt Szent Ferenc megmondta neki. Ezért igen elsodál-

kozott az illető pap, és mindaz, aki csak hallotta, fölsímerre, hogy Szent Ferenc érdeméből nagy csoda történt. De leginkább azért, mert a pap és mások szerint is lehetetlen, hogy húsz mérő bora legyen, nem hogy a letarolt szőlőről, de még akkor sem, ha telis-teli lett volna fürtökkel, és senki sem nyúlt volna hozzá. Ezért mi, akik vele voltunk, tanúbizonyságot teszünk arról, hogy valahányszor azt mondta: »Így van, vagy így lesz«, az úgy is történt. Sok mindent láttunk beteljesedni még életében, s halála után hasonlóképpen.

26/Szent Ferenc ebédre hívja a rieti doktort

Ugyancsak ebben az időben szembetegsége miatt a testvérek Riethez közel eső Fonte Colombo-i remeteségében tartózkodott Szent Ferenc. Egyik nap meglátogatta az említett város szemorvosa, és néhány órát vele töltött, amint ezt gyakran megtette. Amikor éppen távozni készült, Szent Ferenc odaszólt egyik társának: »MenjeteK és adjatok az orvosnak valami jó ételt!« Társa így felelt: »Atyám, szegyenkezve valljuk be, de pillanatnyilag annyira szegények vagyunk, hogy restelljük meghívni, és éppen most asztalunkhoz ültetni.« De ő így szólt hozzájuk: »Kicsinyhitűek,⁷³ ne mondassátok velem többször.« Az orvos erre ezt mondta Szent Ferencnek és társainak: »Testvér, mivel a testvérek ilyen szegények, annál szívesebben étkezem velük.« Az illető orvos ugyanis nagyon gazdag volt, és mikor Szent Ferenc és társai korábban többször is marasztalták, nem volt hajlandó ott enni. Erre a testvérek mentek, megerítették az asztalt, és restelkedve föltálaták azt a kevéske kenyeret és bort, amijük volt, meg azt a kevés zöldséget, amit maguknak készítettek. Asztalhoz ültek, de alig ettek valamicskét, mikor a remetiség kapuján kopogtattak. Az egyik testvér rögtön fölkelt, odament és kinyitotta az ajtót. S íme egy asszony állt ott egy nagy kosárral, a kosár teli gyönyörű kenyérral és hállal, rákpástétommal, mézzel és szinte frissen szedett szőlővel, amit a remeteségtől mintegy hét mérföldnyire fekvő vár úrnője küldött Szent Ferencnek. Ezt látva a testvérek és az orvos nagyon csodálkoztak, eltűnődve Szent Ferenc szentségén. Ezért így szólt a testvérekhez az orvos: »Testvéreim, sem ti, sem mi nem ismerjük kellően e szent ember életszentségét.«

Egyszer, mikor Szent Ferenc Celle di Cortona közelében haladt el, míg továment a Lisciano Niccone nevezetű város alatti úton, közel a testvérek preggiói házához,⁷⁴ a városból nagy sietséggel egy előkelő asszony jött hozzá, hogy beszéljen vele. Mikor Szent Ferenc egyik társa hátratekintve megpillantotta a gyaloglástól nagyon elfáradt, sietve közeledő hölgyet, előrefutott és szólt Szent Ferencnek: »Atyám, az Isten szerelméért, várjuk meg azt az úriasszonyt. Utánunk jön, mert beszélni akar velünk, de már nagyon fáradt.« Szent Ferenc szeretettel és könyörülettel eltelt ember lévén bevárta. Amint a fáradtan, de buzgó lélekkel és jámborul közeledő asszonyt meglátta, megkérdezte tőle: »Mit szeretnél, úrnóm?« Az asszony így felelt neki: »Kérlek, atyám, áldj meg.« Szent Ferenc megkérdezte: »Férjezett vagy, vagy hajadon?« Erre az asszony: »Atyám, régen adta az Úr azt a jó elhatározásomat, hogy neki szolgáljak.⁷⁵ Mindig vágytam rá, és most is nagyon vágyom, hogy lelkemet üdvözítsem. De oly kegyetlen férjem van, aki ellensége önmagának meg nekem is abban, ami Krisztus szolgálatát illeti. Lelkemet halálra kínozza az emiatt érzett sok fájdalom és szenvedés.« Szent Ferenc, látván benne a lélek buzgóságát, de főleg mivel még csaknem gyermek volt, test szerint pedig elkényeztetett, részvétre gyulladt iránta, megáldotta, és ezt mondta neki: »Menj csak, és férjedet otthon találod. Mondd meg neki az én nevemben, hogy őt is, meg téged is annak az Úrnak a szerelmére kérlek, aki üdvösségünkért vállalta a kereszt gyötrelmét, hogy lelketeket otthon, házatokban mentsétek meg és üdvözítsétek.« Mikor az asszony hazatért és belépett a házba, férjét otthon találta, miként Szent Ferenc megmondotta neki. Az ura megkérdezte: »Honnét jössz?« Szent Ferencről – felelte –, aki megáldott, és szavai nyomán lelke megvigasztalódott és örvendezik az Úrban. Sőt még azt is meghagyta, hogy az ő nevében mondjam meg neked és kérjelek: saját otthonunkban mentsük meg és üdvözítsük lelkünket.« Ahogy ezek elhangzottak, az Isten kegyelme Szent Ferenc érdeméből tüstént leszállott a férfira, s az nagy kedvességgel és szelídséggel válaszolt neki, oly gyorsan új emberré változtatta az Úr: »Úrnóm, mostantól fogva, ahogy neked tetszik, úgy szolgáljuk Krisztust, és akként üdvözítjük lelkünket, amint Szent Ferenc mondta neked.« Felesége ezt válaszolta neki: »Uram, úgy látom jónak, hogy tisztaságban éljünk, mert ez Isten előtt igen tetsző és nagyon érdemszerző éreny.« Férje erre így felelt: »Úrnóm, én is jónak látom, ha neked is tetszésre van. Mert ebben is és más jótettekben is egyesíteni szándékozom akaratomat a tiéddelel.« Ettől fogva hosszú éveken át éltek tisztaságban, sok alamizsnát

osztva a testvéreknek és más szegényeknek, úgyhogy nemcsak a világi emberek, hanem a szerzetesek is csodálták életszentségüket. Főként mert a férfi nagyon világias volt, és olyan gyorsan lelki emberré lett. Mindebben és más jótettekben életük végéig állhatatosan kitartottak, s néhány nap különbséggel mindketten meghaltak. Nagyon megsiratták őket jó életük illata miatt, amit egész életük folyamán árasztottak, dicsérve és áldva az Urat, aki életükben kegyelmet és egyetértést adott nekik az ő szolgálatában. De halálukban sem váltak el,⁷⁶ mert az egyik a másik után halt meg. Akik ismerték, mind a mai napig úgy emlegetik őket, mint szenteket.

A 28/Szent Ferenc nem vesz föl egy ifjút, aki sírva járul elé

Abban az időben, mikor a testvérek közösségébe senkit sem vettek föl Szent Ferenc engedélye nélkül,⁷⁷ a többi jelentkezővel együtt, akik be akartak lépni a rendbe, egy luccai,⁷⁸ a világ gondolkodása szerint nemes és gazdag ember fia járult Szent Ferenc elé, aki akkor éppen beteg volt, és az assisi püspök palotájában tartózkodott. Mikor a testvérek bemutatták őket Szent Ferencnek, a nemes ifjú meghajolt előtte, és hangos sírásba kezdve kérte fölvetelét. Szent Ferenc csak rápillantott, és ezt mondta neki: »Ó, te szerencsétlen és testies ember! Miért hazudsz a Szentléleknek és nekem?⁷⁹ Te test szerint sírsz, nem pedig lélek szerint!« Alighogy ezek elhangzottak, a palotán kívül tüstént megjelentek szülei lóháton, hogy visszakérjék és hazavigyék. Az ifjú, amint meghallotta a lovak horkanását, kitekintett⁸⁰ a palota egyik ablakán, és meglátta szüleit. Azon nyomban fölkel, kiment hozzájuk, és visszatért velük a világba, ahogy a Szentlélek által Szent Ferenc már előre tudta. A testvérek és akik jelen voltak, mind csodálkoztak, dicsérték és magasztalták Istent szentjében.⁸¹

29/Szent Ferenc betegsége idején halat kíván,
és rögtön küld is neki valaki

Egyszer, mikor az előbb említett püspöki palotában feküdt nagybetegen, kérték és biztatták a testvérek, hogy egyék. De ő így válaszolt nekik: »Testvéreim, nincs étvágyam, de ha lenne abból a halból, amit tengeri kutyahalnak⁸² neveznek, talán ennék.« Alighogy ezeket mondta, íme valaki egy kosarat hozott, melyben három nagy, jól elkészített és tengeri rákokkal díszített kutyahal volt, melyekből szívesen evett a szent atya. Ezeket Gerardus testvér,⁸³ a rieti minister provincialis küldte. A testvérek pedig igen elcsodálkoztak, fontolga-

ván Szent Ferenc életszentségét, és dicsérték az Urat, aki táplálta szolgáját, mivel nekik lehetetlen volt akkor Szent Ferenc kérését teljesíteni, minthogy tél volt, és azon a vidéken ilyesmit nem tudtak beszerezni.

E 30/Szent Ferenc kitalálja egy testvér gondolatait

gyszer Szent Ferenc egy jámbor assisi testvérral volt úton, aki nagy és hatalmas család sarja volt.⁸⁴ A szent, gyenge és beteges ember lévén, számon lovagolt. A testvér pedig az úttól elcsigázva, gondolkodni kezdett magában, mondván: »Nemde az ő szülei nem voltak egyénrangúak az enyéimmel, és most tessék! Ez lovagol, én meg fáradtan megyek utána hátul, és hajtom ezt a bitang állatot.« Amint ezt gondolta, Szent Ferenc tüstént leszállt a számról, és ezt mondta neki: »Testvér, nem igazságos és nem is illő, hogy én lovagoljak, te pedig gyalog jársz, mert a világban nemesebb és hatalmasabb voltál, mint én.« A testvér megdöbben, és elszégyellte magát. Sírva borult lábaihoz, bevallotta gondolatát, és elmondta bűnét. Nagyon csodálkozott Szent Ferenc szentségén, hogy rögtön megismerte gondolatát. Valóban, mikor a testvérek kérték Gergely pápa urat és a bíborosokat Assisiben, hogy avassák szentté Szent Ferencet, ez a testvér tanúsította e történet hitelességét a pápa úr és a bíborosok előtt.⁸⁵

É 31/Szent Ferenc megáld egy testvért, aki azért jött Greccióba, hogy lássa őt

lt egy testvér a rieti kolostorban, aki lelki ember és Isten barátja volt. Egy szép napon felkerekedett, és nagy jámboran elment a testvérek grecciói remetésgébe, ahol Szent Ferenc akkor időzött, mert arra vágyott, hogy lássa és áldását vegye. Szent Ferenc már elfogyasztotta ételét, és már visszatért a cellába, ahol imádkozni és pihenni szokott. Minthogy azonban nagybőjt volt, nem jött le a cellából, csak az étkezés idejére, és rögtön utána vissza is tért oda. A testvér nagyon elszomorodott, mert azt, hogy nem találkozhatott vele, saját bűnének tulajdonította, de leginkább amiatt, mert még aznap vissza kellett térnie saját kolostorába. Mikor a szent társai vigasztalták, és a helytől már mintegy kőhajításnyira távozott hazatérőben, Szent Ferenc Isten akaratából kilépett cellájából. Odahívta egyik kísérőjét, aki a tó forrásáig⁸⁶ elment a testvérral, és ezt mondta neki: »Szólj annak a testvérnek, hogy forduljon felém.« Mikor arcát Szent Ferenc felé fordította, az keresztet vetett rá és megáldotta. Az illető testvér mindkét ember – a külső és a belső – örömeivel dicsérte az Urat, aki

5 / A FERENCES SZABÁLYZAT JÓVÁHAGYÁSA

6 / SZENT FERENC LÁTOMÁSA A TRÓNSZÉKEKRŐL

vágyát teljesítette. De még jobban megvigasztalódott, mikor végiggondolta: Isten akarata volt, hogy őt a szent megáldja, anélkül hogy kérte volna, vagy bárki más szólt volna neki. Szent Ferenc társai és az ott lakó többi testvér elcsodálkoztak rajta, s megértették, hogy nagy csoda történt, mert senki sem szólt Ferencnek a testvér érkezéséről: ugyanis sem kísérei, sem más testvér nem mert odamenni hozzá, csak ha hívta őket. Nemcsak ott, de bárhol imádkozott is Szent Ferenc, vissza akart vonulni úgy, hogy senki se menjen oda hozzá, csak ha hívja őt.

32/Szent Ferenc meginti a testvéreket,

akik túl gazdagon terítették meg a karácsonyi asztalt

Egyszer a testvérek egyik ministrere érkezett Szent Ferenchez, aki az előbb említett helyen tartózkodott, hogy az Úr születését vele együtt ünnepelje.⁸⁷ Amikor a helybeli testvérek gazdagon megterítették az asztalt a karácsonyra meg a miniszterre való tekintettel, gyönyörű fehér abroszokkal, melyeket vettek, és az iváshoz üveg poharakkal, történt, hogy Szent Ferenc lejött cellájából a közös étkezésre. Amikor meglátta a magasra rakott⁸⁸ és igen gondosan megterített asztalt, titokban kiment, és magához vette egy koldus kalapját és botját, aki aznap érkezett oda. Aztán halkán magához hívta egyik kísérijét, és kiment a remeteség kapuján anélkül, hogy a házbeli testvérek közül más tudott volna róla. Közben a testvérek asztalhoz ültek, főleg mert a szent atyának az volt a szokása, hogy ha nem érkezett meg pontosan az étkezés idejére, és a testvérek már enni szerettek volna, akkor azt akarta, hogy telepedjenek asztalhoz. Társa bezárta a kaput, de belül ott maradt a közelében. Szent Ferenc megzörgette az ajtót, ő pedig tüstént kinyitotta neki, és úgy jött be kalappal a fején, bottal a kezében, mint egy zarándok. Amikor odaért a ház ajtaja elé, ahol a testvérek étkeztek, mint egy koldus bekialtott nekik: »Az Úristen szerelméért adjatok alamizsnát ennek a szegény, beteg zarándoknak.« A minister és a többi testvér rögtön fölismerték. Az előljáró válaszolt neki: »Testvér, mi hasonlóképpen szegények vagyunk, és mivel számosan vagyunk, nekünk is szükségünk van az alamizsnára, mert mi is abból élünk. De az Úr szerelméért, akit segítségül hívtál, jöjj be, és adunk abból, amit nekünk juttatott az Úr.« Amikor bejött és megállt a testvérek asztala előtt, a minister odanyújtotta neki a tányért, melyből maga evett, és hasonlóképpen adott neki a kenyérből. Szent Ferenc elvette, leült a földre a tűz mellé, szemben a testvérekkel, akik fenn, magasan, az asztal mellett ültek, és felsőhajtván ezt mondta nekik: »Amikor megláttam a gazdagon

és gondosan megterített asztalt, azt gondoltam, hogy ez nem a szegény szerzetesek asztala, akik koldulva naponta ajtóról ajtóra járnak. Nekünk ugyanis, kedveseim, mindenben jobban kell az alázat és szegénység példáját követnünk, mint más szerzeteseknek, mert erre kaptunk hivatást, és erre tettünk fogadalmat az Isten és az emberek színe előtt. Ezért úgy vélem, most ülök úgy, mint egy testvér.« Ezen aztán elszégyelltek magukat, belátva, hogy igazat mondott Szent Ferenc, és néhányuk keserves sírásra fakadt, látván, miként ül a földön, és hogy oly szentül és tapintatosan igyekezett őket jobb belátásra bírni.

U 33/*Hugolino bíboros látogatása a Portiunculában*
gyancsak gyakran mondta, hogy a testvérek asztalainak oly egyszerűnek és tisztességesnek kell lenniük, hogy azon a világiak épülhessenek. Ha pedig valami szegényt hívnak be a testvérek, az ülhessen köztük, ne pedig úgy legyen, hogy a szegény a földön ül, ők pedig fönn az asztaloknál. Egyszer Gergely pápa úr, mikor még ostiai püspök volt, a testvérek Sancta Maria de Portiuncula kolostorához érkezett, bement a testvérek házába, és elindult a sok katonával, szerzetessel és más egyházi emberekkel, kik vele jöttek, hogy lássa hálólhelyiségüket, amely ugyanabban a házban volt. Amikor meglátta, hogy a testvérek a földön fekszenek, és semmi sincs alattuk, csak egy kevés szalma, vánkost sem használnak, takarójuk pedig szegényes és szinte teljesen elkopott és szétszakadozott, valamennyiük előtt hangos sírásra fakadt: »Íme, itt alszanak a testvérek. Mi pedig, szerencsétlenek, mindenben annyi felesleges dolgot használunk. Mi lesz így velünk?« Ezen ő és a többiek is nagyon épültek. Asztalt ott egyet sem látott, mert a testvérek a földön ettek. Jóllehet ezt a helyet kezdettől fogva, amióta felépítették, hosszú időn át gyakrabban keresték fel a testvérek az egész rendből, mint más kolostort, mivel mindenkit, aki belépett a rendbe, ott öltöztettek be, az ottani testvérek mindig a földön ettek, akár kevesen, akár sokan voltak; és ameddig élt a szent atya, példája nyomán és kívánságának megfelelően az ott lakó testvérek evéskor a földre telepedtek.

S 34/*Szent Ferenc megjövendöli a greccióiak jó- és balsorsát*
zent Ferenc látta, hogy a testvérek grecciói kolostora tisztességes és szegény, az illető város lakosai pedig, bár szegények és egyszerűek voltak, a környék más lakóinál jobban tetszettek neki. Ezért gyakran pihent és tartózkodott azon a helyen, főként mert volt ott egy szegényes kis cella, ami mindentől távol

esett. Abban szokott lakni a szent atya. Szent Ferenc és testvérei példája és prédikációja nyomán, az Úr kegyelméből, sok férfi belépett közülük a rendbe, sok asszony megőrizte szüzességét, úgyhogy otthon maradván szerzetesi ruhát öltött.⁸⁹ Bár mindegyikük otthon lakott, tisztességes közösségi életet is éltek; sa nyargatták testüket böjttel és imádsággal, úgyhogy az embernek úgy tűnt, hogy azok élete nem világi emberek, vagyis rokonaik körében folyik, hanem szent személyek, szerzetesnők között, akik már hosszú időt töltöttek az Úr szolgálatában, jóllehet fiatalok és nagyon egyszerűek voltak. Ezért Szent Ferenc gyakran és nagy örömmel beszélt a testvérek körében e város férfiairol és asszonyairól: »Egy nagy városban sincs annyi bűnbánó megterő, mint Grecióban, pedig ez kis hely.« Mert gyakran, mikor este a grecciói testvérek dicsérték az Urat, amint az idő tájt ezt sok helyen gyakorolták a testvérek, a város lakói, kicsinyek és nagyok, kijöttek házaikból, és a város előtt az úton állva, fennhangon válaszoltak a testvéreknek: »Dicsértessék az Úristen!« Úgyhogy még a kicsinyek is, akik még nem tudtak rendesen beszélni, amikor meglátták a testvéreket, az Urat dicsérték, úgy, ahogy tudták. De abban az időben rendkívül súlyos megpróbáltatás szakadt rájuk, amitől hosszú éveken át szenvedtek: ugyanis nagy farkasok embereket faltak föl, a jégeső pedig minden évben letarolta szántóföldjeiket és szőlőjüket. Ezért egy napon, amikor Szent Ferenc prédikált nekik, ezt mondta: »Tudtotokra adom az Isten tiszteletére és dicsőségére, hogy ha bűneiteket mindnyájan elhagyjátok, és Istenhez tértek teljes szívetekből, azzal az eltökélt szándékkal, hogy ebben ki is tartotok, erősen bízom Urunkban, Jézus Krisztusban, hogy könyörületessége folytán tüstént eltávoztatja tőletek a farkasoknak meg a jégesőnek ezt a csapását, melytől oly hosszú időn át szenvedtetek, s megnövel és gyarapít benneteket, lelki és ideig tartó javakban egyaránt. De azt is tudtotokra adom, hogy ha – ami távol legyen tőletek! – visszatértek hányadéktokhoz,⁹⁰ ez a csapás és vész visszaszáll rátok, de velük együtt még sok más és nagyobb szorongatgatás is.« Isteni rendelésből és a szent atya érdeméből az történt, hogy attól az órától és időtől fogva megszűnt ez a megpróbáltatás; sőt, ami nagy csoda, mikor jégeső jött, és a szomszédaiak földjét elverte, a greccióiak földjét, melyek emezek mellett voltak, nem érte. Ettől fogva gyarapodásnak indultak, és bővelkedni kezdtek lelki és testi javakban egészen vagy tizenhat-húsz évig; de aztán jólétük folytán elkezdtek gőgösködni, egymás iránt gyűlölködni, karddal halálra sebeztek egymást, alattomban elpusztították egymás állatait, éjjel loptak, raboltak, és sok másféle gonosz tettet vittek véghez. Amikor az Úr látta, hogy tetteik gonoszak, és nem tartják meg azt, amit szolgája által tudtukra adott, fölgerjedt ellenük haragja, irgalmas

kezét levette róluk, és visszatért rájuk a jég és a farkasok ostora, miként ezt a szent atya megmondta, és sok más, a korábbiaknál rosszabb megpróbáltatás érte őket. Az egész várost tűz hamvasztotta ugyanis el, mindenük odaveszett, csak ők maguk menekültek meg.⁹¹ A testvérek pedig és mások, akik hallották a szent atya beszédét, miként mondta meg nekik előre jó- és balsorsukat, elámultak életszentségén, látván, hogy szóról szóra minden beteljesedett.

35 / *Szent Ferenc megjövendöli a perugiaiaknak
a polgárháborút*

Egyszer Szent Ferenc Perugia főterén nagy tömegnek prédikált. S íme a téren perugiai lovagok lovagi tornába kezdtek, teljes fegyverzetben, úgyhogy nagyon zavarták a beszédet. Bár azok a férfiak és nők, akik figyelmesen hallgatták a prédikációt, rendreutasították őket, mégsem hagyták abba a játékot. Szent Ferenc feljűk fordult, és a lélek tüzevel ezt mondta nekik: »Hallgassátok és értsétek meg, amit az Úr általam, szolgája által tudtokra ad, és ne mondjátok, hogy ez csak egy assisi ember.« Ezt azért mondta Szent Ferenc, mert régi keletű gyűlölet élt Assisi és Perugia lakói között. Ezt mondta tehát: »Az Úr felmagasztalt és nagyobbá tett benneteket minden szomszédotoknál, ezért még inkább kötelességtek, hogy Teremtőtökről megemlékeztek, és nemcsak a mindenható Isten előtt, hanem szomszédaitok előtt is meg kell alázkodnotok. De szívetek felfuvalkodott kevélységben, gőgötökben és erőtökben, szomszédaitokat fosztogatjátok, és sokakat megöltök. Ezért azt mondom nektek, ha sürgösen meg nem tértek hozzá, és akiket megkárosítottatok, nem kárpótoljátok, az Úr, ki semmit sem hagy bosszulatlanul, hogy nagyobb elégtételt vegyen, és megbüntessen benneteket, egyikötöket a másik ellen lázítja, és a viszálykodás meg a belső háború miatt akkora megpróbáltatásban lesz részetek, amekkorát szomszédaitok nem tudnának okozni.« Szent Ferenc ugyanis prédikációjában nem hallgatta el a nép olyan bűneit, amelyek által nyilvánvalóan megbántják Istent és a felebarátot. Az Úr azonban olyan kegyelmet adott neki, hogy mindaz, aki látta vagy hallotta, kicsiny vagy nagy, annyira félt tőle, és tisztelte a túlradó kegyelem miatt, amit Istentől kapott, hogy hallgatóját bármennyire is korholta, még ha azért szégyenkezett is, épült rajta, sőt néha emiatt, és mert az Úrnál buzgóbban imádkozott érte, az illető megtért. Isten megengedte, és az történt, hogy néhány nap múlva viszály támadt a lovagok és a nép között. A nép kiűzte a városból a lovagokat, azok pedig az egyház támogatásával a lakosok sok földjét, szőlőjét és fáját elpusztították, és amire csak képesek voltak,

mindenféle gonoszságot elkövettek ellenük. A nép hasonlóképpen elpusztította a nemesek földjeit, szőlőit és fáit, és így a nép nagyobb büntetéssel bűnhődött, mint összes szomszédaik, akiket ők bántottak. Így telt be rajtuk szóról szóra, amit Szent Ferenc jövendölt róluk.

36/Egy apát megtapasztalja

Szent Ferenc imádságának erejét

Mikor Szent Ferenc az egyik provinciát járta, összetalálkozott egy bizonyos monostor apátjával,⁹² aki különleges szeretetet és tiszteletet tanúsított iránta. Az apát leszállt lováról, és Szent Ferenczel vagy egy óra hosszat beszélgetett lelke üdvéről. Amíg búcsúzkodtak, az apát a lehető legnagyobb áhítattal megkérte Szent Ferencet, hogy imádkozzék lelkéért. Szent Ferenc ezt válaszolta neki: »Szívesen.« Az apát egy kissé távolabb volt már tőle, amikor így szólt társához: »Testvér, álljunk meg egy kicsit, mert imádkozni szeretnék ezért az apátért, ahogy megígértem«, és imádkozott érte. Az volt ugyanis a szokása Szent Ferencnek, hogy amikor valaki ájtatosan megkérte, hogy imádkozzék lelkéért, amilyen gyorsan csak tudta, megtette, nehogy később elfelejtse. Az apát pedig folytatta útját; nem járt még messze Szent Ferentől, mikor szívében váratlanul meglátogatta őt az Úr, valami édes melegség öntötte el arcát, és a lélek magasságába ragadtatott, de csak rövid időre. Magához térve rögtön tudta, hogy Szent Ferenc imádkozott érte. Majd az Úr dicséretébe fogott, és elvelt külső és belső örömmel. Ettől fogva még nagyobb tiszteletet tanúsított a szent atya iránt, saját magán tapasztalván szentségének nagy voltát, és míg élt, ezt nagy csodaként tartotta számon, és gyakran elmesélte a testvéreknek is, meg másoknak is, hogy mi történt vele.

37/Szent Ferenc szembajának eredete.

Hogyan sírt Krisztus szenvedésén

Szent Ferenc hosszú időn át betegeskedett, és egészen haláláig voltak máj-, lép- és gyomorbántalmai. Attól fogva pedig, amikor a tengeren túli részeken járt, hogy prédikáljon Babilon⁹³ és Egyiptom szultánjának, még igen súlyos szembaja is lett, az utazással járó sok kellemetlenség és fáradtság miatt, mert mind az oda-, mind a visszautazás folyamán szenvedett a nagy melegtől. Mégsem akart gondot fordítani arra, hogy valamelyik betegségét kezeltesse, jöllehet testvérei és sokan mások az iránta való tiszteletből és együttérzésből kérték er-

re. És ezt lángoló szeretete miatt tette, mely megtérésének kezdetétől fogva megvolt benne Krisztus iránt. A nagy édesség és együttérzés folytán, amit az Isten Fiának alázatosságából és nyomdokaiból naponta merített, ami testének keserű volt, azt édesnek vette és gyönyörűségévé lett.⁹⁴ Sőt Krisztus fájdalmai és keserűségei miatt, melyeket értünk viselt el, nap mint nap annyira bánkódott, és miattuk annyira sanyargatta testét-lelkét, hogy saját bajaival nem is törődött.

Egyszer, néhány évvel megtérése után, mikor egyedül sétált az úton a Sancta Maria de Portiunculától nem messze, fennhangon siránkozott és jajgatott. Amint így járt-kelt, egy lelki ember jött vele szembe, akit ismerünk, és ezt az esetet is tőle tudtuk meg. Ez az ember gyakran részvétre gyulladt iránta és megvizsgálta, mielőtt még egy testvére is lett volna, de később is hasonlóképpen. Együttérzésre gyulladva, megkérdezte: »Mi bajod van, testvér?« Azt gondolta magában ugyanis, hogy valamilyen betegségből eredő fájdalma van. Erre ő: »Így kellene járnom sírva és jajgatva, szégyenkezés nélkül az egész világon, Uram szenvedése mjatt.« Az pedig vele együttesen jajgatásba és hangos sírásba kezdett.

38/Szent Ferenc válasza egy ministernek,
aki az Írás olvasására biztatta betegségé idején

Máskor meg szembetegsége idején, mivel emiatt erős fájdalmai voltak, egyszer így szólt hozzá egy minister: »Testvér, miért nem olvastatsz fel társaddal a prófétákból vagy más írásokból, hogy ezáltal lelked ujjongana az Úrban, és igen nagy vigasztalást merítenél belőle?« Tudta ugyanis, hogy nagyon örvendezett az Úrban, valahányszor felolvastak neki a Szentírásból. De ő így válaszolt: »Testvér, oly nagy édességet és vigasztalást találok naponta, amikor megemlékezem és elmélkedem az Isten Fia alázatosságának jeleiről,⁹⁵ hogy ha a világ végéig élnék is, nem nagyon lenne nekem már szükségem arra, hogy más írásokat hallgassak vagy másokról elmélkedjem.« Ezért gyakran emlékezetébe idézte és később a testvéreknek is ismételtette Dávidnak ezt a mondatát: »Lelkem nem tud megvigasztalódni.«⁹⁶ Mivel, amint sokszor mondta a testvéreknek, neki minden testvér számára mintának és példaképnek kell lennie, nemcsak gyógyszerekkel, de még a szükséges ételekkel sem akart élni betegségében. Ezért, mivel az előbb említett módon vélekedett, nemcsak akkor, amikor egészségesnek látszott, jóllehet mindig gyenge és beteges volt, hanem betegségé idején is szigorú volt testéhez.

39/Szent Ferenc nyilvánosan bevallja,
hogy húst evett betegségé idején

Egyszer, mikor úgy-ahogy felépült valamilyen súlyos betegségéből, lelkiismeret-vizsgálatot tartott, és úgy találta, hogy ebben a betegségében egy kissé ínyenc volt, jöllehet keveset evett, mert a sok mindenféle hosszú betegség miatt nem is tudott enni. Egyik nap fölkelt, és bár még a negyednapos hideglelés nem hagyta el, összehívatta Assisi népét a főtérre, hogy prédikáljon nekik. Amikor befejezte a beszédet, meghagyta nekik, hogy addig senki se távozzék, míg vissza nem tér hozzájuk. Bement Szent Rufin templomának kriptájába Catani Péter testvérrel, aki az első, általa kijelölt minister generalis volt, meg néhány más testvérrel, és megparancsolta Péter testvérnek, hogy mindenben, amit magával kapcsolatban mondani és tenni akar, engedelmeskedjék neki, és ne ellenkezzen vele. Péter testvér ezt mondta: »Testvér, se nem tudok, se nem illik mást tennem, csak amit jónak látsz velem és veled kapcsolatban.« Szent Ferenc, levetvén habitusát, megparancsolta Péter testvérnek, hogy vezesse őt kordával, amit a nyakába akasztott, meztelenül a nép elé. Egy másik testvérnek pedig megparancsolta, hogy fogjon egy hamuval megtöltött edényt, menjen föl arra a helyre, ahol ő prédikált, és szórja azt a hamut a fejére. De a testvér szánalomra és együttérzésre gyulladt iránta, és így nem engedelmeskedett neki. Péter testvér fölkerekedett és vezette, amint a szent megparancsolta neki, s mind ő, mind más testvérek hangosan jajgattak. Történt pedig, hogy mikor így meztelenül visszatért a nép elé, arra a helyre, ahol prédikált, ezt mondta: »Ti azt hiszitek, hogy szent ember vagyok, meg azok is azt hiszik, akik példám nyomán elhagyták a világot, és beléptek a rendbe, és a testvérek életmódja szerint élnek. De Istennek és nektek megvallom, hogy e betegségem alatt húst és húsleveset ettem.« Csaknem mindnyájan sírva fakadtak az iránta érzett szánalom és együttérzés miatt, különösen, mert akkor nagy hideg és télies idő volt, a negyednapos hideglelés pedig még nem hagyta el. Az emberek mellüket verték, és vádolták magukat, mondván: »Ha ez a szent ember, testének jogos és nyilvánvaló szüksége miatt ilyen szégyenkezéssel vádolja magát, akinek életét ismerjük, aki a túlzott böjtölés és szigorúság miatt, amit Krisztushoz térésének kezdetétől gyakorolt testével szemben, már élő halottnak látszik, akkor mit tegyünk mi, szerencsétlenek, akik egész életünk folyamán a test akarata és vágyai szerint élünk, és úgy is akarunk élni?«

40/Szent Ferenc bevallja, mit evett börtüben.

Nem akar képmutató lenni

Fasonlóképpen egyszer Szent Márton börtüjét⁹⁷ egy remeteségben⁹⁸ töltötte, és betegsége miatt a testvérek zsírral főzték az ételt, amit neki adtak, főként azért, mert betegsége idején igen ártalmas volt neki az olaj. A börtü elmúltával, mikor nagy népsokaságnak prédikált, nem messze a remeteségtől, beszédjének első szavaiban ezt mondta nekik: »Ti nagy áhítattal jöttetek hozzám, és azt hiszitek, hogy szent ember vagyok. De Istennek és nektek megvallom, hogy ebben a börtü idöben, abban a remeteségben zsírral készült ételt ettem.« Söt néha az is megtörtént, hogy ha a testvérek vagy a testvérek barátai, akár testének nyilvánvaló szüksége vagy máskor betegsége miatt különlegesebb ételt készítettek neki, amikor náluk étkezett, amint tehetett, a házban, vagy amikor kiment a házból, a testvéreknek, söt a világiaknak is, akik nem ismerték, rögtön, nyíltan megmondta: »Ilyen és ilyen ételt ettem.« Nem akarta ugyanis titkolni az emberek előtt azt, ami Isten színe előtt nyilvánvaló volt. Söt bárhol, bármilyen szerzetes vagy világi ember előtt zavarta meg lelkét néha a hiú dicsőségvágy, gög vagy valamilyen vétek, rögtön bevallotta neki tisztán, minden kendözés nélkül. Ezért mondta egyszer társainak: »Úgy akarok élni Isten színe előtt a remeteségekben meg más helyeken, ahol tartózkodom, ahogy az emberek ismernek, és ahogy rám tekintenek. Mert ha azt hiszik, hogy szent ember vagyok, és nem élnék úgy, ahogy szenthez illik, képmutató lennék.« Így egyszer télen lépőja és gyomrának meghűlése miatt egyik társa, aki gvardiánja volt, szerzett egy rókabört, és kérte, engedje meg, hogy azt belülről az alsó ruhájára varrják lépe és gyomra táján, főként mert akkor nagyon hideg volt, ő pedig attól fogva, hogy Krisztusnak kezdett szolgálni, mindvégig, egészen halála napjáig nem akart mást, csak tunikát viselni, és nem akarta, hogy több legyen neki, csak egy foltozott, amit ő varrt meg, amikor jónak látta. Szent Ferenc ezt válaszolta neki: »Ha azt akarod, hogy a tunikámon belül hordjam azt a prémet, tétess egy kis darabot belőle kívülre is. Varrad rá ruhámra bizonyásául az embereknek, hogy belül prémet viselek.« Így is történt. De nem sokat hordta, bár betegsége miatt szüksége lett volna rá.

41/Szent Ferenc bevallja,

hogy hiú dicsőségvágyból adott alamizsnát

Máskor Assisi városán ment keresztül, és sok ember követte. Egy szegény kis öregasszony Isten szerelmére alamizsnáért könyörgött, ő pedig rögtön nekiadta köpenyét, ami rajta volt. De azonnal megvallotta előtük, hogy ez a tette

hiú dicsőség érzését váltotta ki belőle. Sok más ezekhez hasonló példát, melyeket láttunk és hallottunk, mi, akik vele voltunk, nem tudunk elmondani, mert hosszú lenne leírni és elbeszélni.⁴² Legjobban és leginkább azonban arra törekedett Szent Ferenc, hogy Isten előtt ne legyen képmutató. Bár betegsége miatt testének válogatott ételekre lett volna szüksége, mégis úgy vélte, hogy neki mindig jó példát kell mutatnia a testvéreknek és másoknak, hogy ne adjon nekik rossz példát és zúgolódásra okot. Mert inkább türelmesen és készségesen el akarta viselni, hogy teste szükségét szenved, amint halála napjáig el is viselte, semmint magát kielégítse, bár azt is Isten akarata szerint és jó példát adva megtehetné volna.

42/*Hugolino bíboros és Illés testvér megparancsolják neki,
hogy gyógyíttassa betegségét*

Amikor az ostiai püspök, aki később pápa lett, látta, hogy Szent Ferenc ilyen szigorú volt, és mindig ilyen szigorú testével, főként pedig mivel már kezdte elveszíteni szeme világát, de mégsem kezelte emiatt magát, nagy szeretettel és együttérzéssel figyelmeztette: »Testvér, nem jól teszed, hogy nem gyógyíttatod szembetegségedet. Annál kevésbé, mert neked is és másoknak is nagyon hasznos a te egészséged és életed. Mert ha beteg testvéreiddel együtt éreztél, és mindig könnyőreletes voltál irántuk és az is vagy, ilyen nagy és nyilvánvaló szükségben és betegségben magadhoz sem lehetsz kegyetlen. Ezért megparancsolom neked, hogy kezeltesd és gyógyíttasd magad.«

Hasonlóképpen két évvel halála előtt, mikor már nagyon beteg volt, különösen szemével, és San Damiano mellett egy nádból készült kis cellában tartózkodott, fontolóra vévén és látván a minister generalis, hogy szembetegsége miatt annyira gyötörődik, megparancsolta neki, hogy járuljon hozzá, kezeltesse és gyógyíttassa magát. Sőt azt mondta neki, hogy jelen akar lenni, mikor az orvos kezelésbe veszi, főként hogy nyugodtabban vesse magát alá a gyógyításnak és hogy bátorítsa őt, mert nagyon szenvedett. Akkortájt azonban nagy hideg volt, és az idő nem volt kedvező a kezeléshez.

43/*Szent Ferenc súlyos fájdalmak közepette
megírja a Naptestvér énekét*

Mikor itt (ti. San Damiano-ban) feküdt Szent Ferenc, ötven napig, sőt utána sem tudta érzékelni sem nappal a napfényt, sem éjszaka a tűz viláosságát, hanem állandó sötétségben élt a házban és a celláskában. Ezenfelül szeme éjjel-

nappal annyira fájt, hogy éjszaka többnyire nem tudott pihenni és aludni. Ez pedig igen ártalmas volt, és nagyon súlyosbította szembaját és más betegségeit. Sőt amikor mégis pihenni és aludni akart volna, annyi egér volt a házában meg a nádból készült és egyik oldalával a háznak támaszkodó kis kunyhóban, s azok úgy járkáltak és futkároztak rajta meg körülötte, hogy nem hagyták aludni, sőt imádság idején különösen zavarták. De nemcsak éjjel, hanem nappal is szerfölött zaklatták, úgyhogy még akkor is, amikor evett, fölmásztak az asztalára. Társai és maga is úgy vélték, ez az ördög incselkedése, mint ahogy az is volt. Ezért egyik éjszaka látván Szent Ferenc, hogy ennyi nyavalyája van, részvétre perjedt önmaga iránt, és magában ezt mondta: »Istenem, jöjj segítségemre, tekintés betegségeimre, hogy türelmesen el tudjam őket viselni.«¹⁰⁰ Erre hirtelen ezt hallotta lelkében: »Mondd csak, testvér, ha valaki betegségeidért és szorongatásaidért oly nagy és értékes kincset kínálna neked, mintha az egész föld szízaranyból lenne, minden kő drágakő és az összes víz balzsam lenne, te azonban mindezt semmibe vennéd, és úgy bánnál ezekkel az anyagokkal, mint földdel, kövekkel és vízzel, összehasonlítva azzal a nagy és értékes kincssel, amelyet kapsz, nemde nagyon örülnél neki?« Szent Ferenc így válaszolt: »Nagynak kellene lennie, Uram, annak a kincznek és mérhetetlennek, különösen értékesnek, nagyon szeretetre méltónak és kívánatosnak.« Így szólt hozzá (a hang): »Akkor hát légy vidám, testvér, és nagyon is örvendezz betegségeid és gyötrelmeid miatt. Egyébként pedig légy olyan nyugodt, mintha már országomban lennél.« Reggel fölkelve azt mondta társainak Szent Ferenc: »Ha a császár valamelyik szolgájának egész országot adományozna, ugye nagyon kellene neki örülnie? De ha az egész birodalmat, nemde sokkal jobban örülné?« Majd ezt mondta nekik: »Nekem tehát ezentúl nagyon kell örvendeznem betegségeimben és gyötrelmeimben, vigaszt kell találnom az Úrban, és mindig hálát kell adnom az Atyaistennek és egyszülött Fiának, Urunknak, Jézus Krisztusnak és a Szentléleknek a nekem juttatott nagy kegyelemért és áldásért, hogy tudniillik irgalmasságában engem, méltatlan kis szolgáját, még mint testben élő embert kegyes volt országáról biztosítani. Ezért az Úr dicséretére, a mi vigasztalásunkra és szomszédaink épülésére új dicsőítő éneket akarok szerezni az Úr teremtményeiről, melyeket nap mint nap használunk, és amelyek nélkül nem élhetünk, de melyek által az emberi nem súlyosan vét Teremtője ellen. Naponta hálátlanok vagyunk ekkora kegyelemért, mert nem dicsérjük úgy Teremtőnket és minden jó adományozóját, ahogy illenék.« Ezzel leült, gondolkodni kezdett, majd nekifogott: »Mindenható, fölséges és jóságos Úr.«¹⁰¹ Dalmatot is szerzett hozzá, és társainak megtanította, hogy énekeljék. Lelkének

ugyanis akkora édességben és vigasztalásban volt része, hogy Pacifik testvérért akart küldeni, akit világi életében a költők királyának neveztek, és aki fejedelmi udvarokba illő nagy mestere volt az énekeknek,¹⁰² és néhány jó és lelki testvér kívánt mellé adni, hogy járják a világot, prédikálva és az Istent dicsérve. Azt akarta ugyanis és azt mondta, hogy mielőtt valamelyikük, aki tud prédikálni, prédikálna a népnek, és a prédikáció után is, énekeljék el az Úr dicséretét, mint az Úr komédiásai. A dicséret végeztével pedig azt akarta, hogy a prédikátor ezt mondja a népnek: »Mi az Úr komédiásai vagyunk, és azt kérjük, azzal jutalmaztatok meg bennünket, hogy igaz bűnbánatot tartotok.« Ezt is mondogatta. »Mert valóban mi mások az Isten szolgálói, ha nem komédiásai bizonyos értelemben, akiknek az emberek szívére kell hatniuk és lelki örömeire kell őket hangoztatniuk?« Ezt elsősorban a kis testvérekről szokta mondani, akiket a nép lelke üdvösségéért kapott. Az Úr dicséretének, amelyet szerzett, tudniillik a »Mindenható, fölséges és jóságos Úr« kezdetűnek címet is adott: »Naptestvér éneke«, mert a nap szebb minden más teremtménynél, és mindennél jobban hasonlít Istenre. Ezért szokta mondani: »Reggel, mikor a nap fölkel, minden embernek kötelessége lenne, hogy dicsérje Istent, aki teremtette őt, mert általa világosodik meg szemünk nappal. Este pedig, mikor bealkonyodik, minden embernek kötelessége lenne, hogy dicsérje Istent egy másik teremtményéért, a tűz testvérért, mert általa van világossága szemünknek éjjel.« Majd ezt mondta: »Mindnyájan olyanok vagyunk, mint a vakok, az Úr pedig e két teremtménye révén gyújt világosságot szemünknek. Így ezekért és minden más teremtményéért, melyeket naponta használunk, különösen és mindig dicsérmünk kell a dicsőséges Teremtőt.« Ezt egészségesen és betegsége idején is készségesen megtette és gyakorolta, és másokat is szívesen buzdított az Úr dicséretére. Sőt, amikor betegsége súlyosbodott, ő maga szokta elkezdni az Úr dicséretét, később pedig társaival énekelte, hogy az Úr dicséretének vigasztalása révén fel lehessen a fájdalmak és a betegségek keserűségét. Így tett egészen halála napjáig.

44/ *Szent Ferenc még egy versszakot költ a Naphimnuszhoz,
és ezzel kibékíti a püspököket és a podesztát*

Ugyancsak abban az időben, mikor (Szent Ferenc) betegen feküdt, miután már elkészítette az előbb említett dicséretet, Assisi városának akkori püspöke kiközösítette a podesztát. A podeszta is megharagudott a püspökre, és Assisi városában erőlyesen és gondosan közhírré tétette, hogy senki se adjon el ne-

ki, vásároljon tőle vagy kössön vele szerződést; és szerfölött gyűlölködtek egymással. Szent Ferenc, míg így betegeskedett, részvétre gerjedt irántuk, főként azért, mert senki, sem szerzetes, sem világi nem lépett közbe, hogy helyreállítsa köztük a békét és az egyetértést. Ezért így szólt társaihoz: »Nagy szégyen ez ránk, Isten szolgáláira, hogy a püspök és a podeszta így gyűlölködik egymással, és senki sem lép közbe, hogy kibékítse őket és egyetértést teremtsen köztük.« Ez ekből még egy versszakot költött a dicsérethez, mégpedig ezt:

*»Aldott légy Uram,
minden emberért, ki szerelmedért megbocsát
és aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, akik tűrnek békességgel,
Mert tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.«*

Azután odahívta egyik kísérőjét, és ezt mondta neki: »Menj és mondd meg a podesztának, hogy ő maga a város előkelőségeivel meg másokkal, akit csak magával tud vinni, menjen a püspöki palota elé.« Mikor a testvér útnak indult, ezt mondta másik két társának: »Menjete, és a püspök, a podeszta meg azok előtt, akik velük vannak, énekeljétek el a Naptestvér énekét. Bizom az Urban, hogy ő alázatosná teszi szívüket, kibékülnek egymással, és visszatérnek a korábbi barátságához és szeretethez.« Mikor mindnyájan összegyűltek a püspöki palota előtti zárt téren,¹⁰³ felállt a két testvér, és egyikük ezt mondta: »Szent Ferenc betegségében szerzett a teremtményekről egy éneket, mely az Urat dicsőíti, Isten dicséretére és a szomszédok épülésére. Arra kér hát benneteket, hogy nagy áhítattal hallgassátok meg.« Ezzel elkezdték a dicséretet énekelni és mondani. A podeszta rögtön felállt, és összetett kézzel, nagy áhítattal, mint az Úr evangéliumát, sőt könnyezve, figyelmesen hallgatta. Nagy bizalmat és tiszteletet érzett ugyanis Szent Ferenc iránt. A dicséret befejeztével így szólt a podeszta mindnyájuk füle hallatára: »Igazán mondom nektek, hogy nemcsak a püspök úrnak, akit uramnak kell tartanom, hanem ha valaki testvéremet vagy fiamat ölte volna meg, annak is megbocsátanék.« Majd e szavakkal borult a püspök úr lábai elé: »Íme kész vagyok mindenért elégtételt adni úgy, ahogy nektek tetszik, Urunk, Jézus Krisztus és szolgálója, Szent Ferenc iránti szeretetből.« A püspök fölemelte, fölkelt és ezt mondta neki: »Hivatalomnál fogva úgy illenék, hogy alázatos legyek, de mivel természetemnél fogva haragra hajló vagyok, meg kell bocsátanod.« Majd nagy kedvességgel és szeretettel megölelték és megcsókolták egymást. A testvérek nagyon csodálkoztak elgondolkodva

Szent Ferenc életszentségén, mert szóról szóra valóra vált, amit kibékülésükről és egyetértésükről mondott. Mindenki más is, aki ott jelen volt, és aki csak hallotta, nagy csodának tartotta, és Szent Ferenc érdemének tulajdonította, hogy oly gyorsan meglátogatta őket az Úr, és anélkül, hogy egyetlen szóval is említették volna, ilyen nagy botrány után ismét ekkora egyetértésre jutottak. Ezért mi, akik Szent Ferencel voltunk, tanúsítjuk, hogy mindig, amikor ezt mondta: »valami így van, vagy így lesz«, az csaknem szóról szóra úgy is lett. Mi pedig saját szemünkkel (annyi példát) láttunk erre, hogy hosszú lenne azt leírni és elbeszélni.¹⁰⁴

45/Szent Ferenc költ egy másik éneket
a San Damianó-i klarisszáknak

Ugyancsak azokban a napokban és ugyanazon a helyen, miután Szent Ferenc megkomponálta az Úr teremtményeiről szóló dicséretét, szerzett egy bizonyos istenes éneket dallammal együtt¹⁰⁵ a San Damianó-i monostorban lakó szegény úrnők nagyobb vigasztalására, leginkább azért, mert tudta, hogy betegsége miatt nagyon aggódnak. Mivel pedig betegsége miatt személyesen nem tudta őket vizsgálni és meglátogatni, azt akarta, hogy társai ezt az éneket adják át nekik. Ebben egyszer s mindenkorra röviden ki akarta nyilvánítani akaratát azzal kapcsolatban, hogy mennyire egybe kell forniuk a szeretetben, és hogyan kell egymással viselkedniük, mivel az ő példája és prédikációja nyomán, még amikor a testvérek csak kevesen voltak, a nővérek Krisztushoz tértek.¹⁰⁶ Megtérésük és életmódjuk nemcsak a testvérek rendjének, melynek zsenge hajtása, hanem Isten egész egyházának díszére és épülésére szolgál. Mivel Szent Ferenc tudta, hogy megtérésük kezdetétől igen szűkösen és szegényesen éltek és még most is úgy élnek, részben önként, részben a szükség miatt, szíve mindig megesett rajtuk. Ezért ebben a költeményben kérte őket, hogy amiként az Úr különböző tájakról egybegyűjtötte őket a szent szeretet, a szent szegénység és a szent engedelmesség szolgálatára, úgy mindig ezekben az erényekben kell élniük, és ezekben kell meghalniuk (is). Különösen pedig azt kérte tőlük, hogy az alamizsnából, melyet az Úr adott nekik, örömmel és hálát adva, szerényen gondoskodjanak testükről, meg főként azt, hogy az egészségesek beteg nővéreikért vállalt munkájukban, a betegek pedig betegségeikben és bajaikban, melyektől szenvednek, legyenek türelmesek.

46/Szent Ferenc Fonte Colombóba megy,
hogyan kezelte magát

Amikor elérkezett a szembetegségének gyógyítására alkalmas idő, történt, hogy Szent Ferenc elment arról a helyről,¹⁰⁷ jöhetett a szeme nagyon beteg volt. Fején nagy kapuciumot viselt, amit a testvérek csináltak neki, és gyapjú- meg lenszövet ruhát a szeme elé lelógó kapuciummal, mert a nappali világosságot nem bírta elviselni a szembetegsége miatt rátörő nagy fájdalomtól. Kísérei lóháton vitték el a Fonte Colombó-i remetéségbe, Rieti közelébe, hogy egy bizonyos rieti orvoshoz forduljon, aki ismerte a szembetegségek gyógyításának módját. Mikor az orvos odajött hozzá, megmondta Szent Ferencnek, hogy égetést akar végezni rajta, állkapcsa fölött egészen betegebbsz szemének szemöldökéig.¹⁰⁸ De Szent Ferenc nem akarta, hogy elkezdjék a kezelést, csak akkor, ha Illés testvér megjön. Minthogy várta, de nem jött, mert sok elfoglaltsága miatt nem jöhetett, ő is tétovázott a kúra elkezdésében; a sürgető szükség miatt azonban, meg főként az ostiai püspök úr és a minister generalis iránti engedelmességből elhatározta, hogy engedelmeskedik nekik, bár elég nehezebbre esett a magával való ilyenfajta foglalatosság. Ezért akarta, hogy a minister kezdeményezze a dolgot.

47/Az Úr megjutalmazza az őt ápoló testvéreket –
mondja Szent Ferenc

Később, egyik éjszaka, mikor a betegségei miatti fájdalomtól nem tudott aludni, szelíden és saját magát is megszánva, ezt mondta társainak: »Kedves testvéreim és fiacskáim! Ne unjátok meg és ne essék nehezetekre, hogy betegségem miatt fáradotok, mert az Úr értem, kicsiny szolgáljájért megadja nektek minden munkátok gyümölcsét ebben és az eljövendő életben, azokét is, melyeket a sok gond és az emberi gyöngeség miatt nem tudtatok elvégezni. Sőt, nagyobb jutalmatok lesz ebből, mint azoknak, akik kizárólag a rendnek és a testvérek életének szolgálatára szentelték magukat. Ezenfelül mondjátok nekem ezt: »Rád költekezünk, de az Úr fog helyetted megfizetni.« Ezt pedig azért mondta a szent atya, mert segíteni és bátorítani akarta lelkük kishitűségét és gyengeségét, nehogy a fárasztó munka miatt kísértést szenvedve valaha is azt mondhasák: »Nem vagyunk képesek imádkozni s még ekkora fáradtságot is elviselni«; nehogy megunják és kishitűek legyenek, és így elveszítsék munkájuk gyümölcsét.

48/Az orvos elvégzi az égetést,
de Szent Ferenc nem érzi a tűz hevét

Történt pedig, hogy egy napon megjött az orvos, magával hozva a vasat, amellyel a szembetegség gyógyítására az égetést szokta végezni. Tüzet rakott, hogy fölhevítse, s miután a tűz lángra lobbant, beletette a vasat. Szent Ferenc közben lelkének megerősítésére, hogy ne féljen olyan nagyon, így szólt a tűzhöz: »Tűz testvérem! Előkelő és hasznos vagy a Fölséges teremtményei között, légy hozzám udvarias ebben az órában; régente is szerettelek, és ezután is szeretni foglak az Úr szerelméért, aki téged teremtett. Teremtőnket is kérem, aki alkotott: mérsékelje annyira hevedet, hogy el bírjam viselni.« Majd az imádságot befejezve, keresztet vetett a tűzre. Mi pedig, akik vele szoktunk lenni, mindnyájan szétfutottunk az iránta érzett szeretet és szánalom miatt. Egyedül az orvos maradt vele. Az égetés megtörténte után azonban visszatértünk hozzá, ő pedig ezt mondta nekünk: »Gyávák és kicsinyhitűek,¹⁰⁹ miért futottatok el? Igazán mondom nektek, semmi fájdalmat nem éreztem, se a tűz hevét. Sőt ha az égetés nem jól sikerült, akkor égesse meg még jobban az orvos.« Ezen nagyon elcsodálkozott az orvos, és nagy csodának tartotta a történeteket, mert Szent Ferenc egyáltalán meg se mozdult. Így szólt a doktor: »Testvéreim, mondom nektek, hogy nemcsak érte, aki gyöngé és beteg, hanem aki erős és egészséges, azért is aggódnék, hogy ilyen komoly égetést képes-e elviselni, mert egynémely dologban már van tapasztalatom.« Az égetés ugyanis hosszú volt, a fülcimpájánál kezdődve egészen a szemöldökéig tartott a sok váladék miatt, ami éjjel-nappal sok éven át állandóan folyt a szeméből. Ezért volt ugyanis szükséges, ennek az orvosnak a tanácsa szerint, hogy a fülcimpától a szemöldökig minden eret elzárjanak, bár más orvosok véleménye szerint az egész ártalmas volt neki; mint ahogy ez már be is bizonyosodott, mert semmit se használt. Hasonlóképpen egy másik orvos is mindkét fülcimpáját átlukasztotta, de mégsem használt neki semmit.

49/Szent Ferenc szerette a tüzet
és nem akarta eloltani

Nem csoda, ha a tűz és más teremtmények időnként tiszteletet tanúsítottak iránta. Ahogy láttuk mi, akik vele voltunk, a szeretetnek oly nagy érzésével szerette és tisztelte őket, annyi gyönyörűségét lelte bennük, és oly nagy szeretetre, együttérzésre gyulladt irántuk, hogy ha valaki tiszteletlenül bánt velük, az felkavarta. Úgy beszélgetett velük, külső és belső örömmel, mintha meg-

éreznének, megértenének az Istenből valamit, és mintha róla beszélnének, úgyhogy emiatt sokszor Isten szemlélésére ragadtatott. Mikor egy alkalommal a tűz mellett ült, anélkül hogy észrevette volna, tüzet fogott lenvászonból készült ruhája a lába száránál. Amikor érezte a tűz melegét, társa pedig látta, hogy ég a ruhája, odafutott, és el akarta oltani. De ő azt mondta neki: »Kedves testvérem, ne bántsd a tűz testvért.« S így nem engedte meg neki, hogy valamiképpen is eloltsa. Az pedig rögtön ment ahhoz a testvérhoz, aki Szent Ferenc gvardiánja volt, odavezette hozzá, és így akarata ellenére elkezdte oltani a tüzet. Nem akarta ugyanis (Szent Ferenc) a gyertyát, a mécsest vagy a tüzet kioltani,¹¹⁰ amint ezt meg szokták tenni, mikor szükséges, mert oly nagy szeretettel és tisztelettel viseltetett iránta. Azt sem hagyta, hogy valamelyik testvér kidobja a paraszat vagy füstölő fadarabot, ami sokszor meg szokott történni, hanem azt kívánta, hogy szép finoman helyezze azt a földre, tiszteletből az iránt, akinek a tűz ragyogó fénye.

Máskor meg, amikor a nagybőjtöt Alverna hegyén töltötte, egyik nap társa az étkezés idején tüzet rakott a cellában, ahol enni szoktak, majd miután meggyújtotta, Szent Ferenchez ment, abba a cellába, ahol az szokása szerint imádkozott és pihent, hogy fölolvassa neki az aznapi mise szent evangéliumát. Mert amikor Szent Ferenc nem tudott misét hallgatni, étkezés előtt mindig halani akarta az aznapi evangéliumot. Mikor Szent Ferenc odaért a cellához, ahol tüzet gyújtottak, hogy egyék, a lángok már belekaptak a cella tetőzetébe, és már az kezdett égni. Társa, ahogy tudta, oltani kezdte, de egyedül nem győzte. Szent Ferenc azonban nem volt hajlandó segíteni neki, hanem fogott egy bundát, amellyel éjszaka takarózni szokott, és behúzódott az erdőbe. Az ott lakó testvérek, bár a cellától távol tartózkodtak, mert ez messzire esett a testvérek lakhelyétől, amint észrevették, hogy ég a kunyhó, rögtön jöttek és eloltották. Szent Ferenc később visszatért, hogy étkezzék. Utána ezt mondta társának: »Nem akarok többé azzal a bundával takarózni, mert kapzsiságom miatt nem engedtem, hogy a tűz testvér megegye.«

Basonlóképpen, mikor kezet mosott, olyan helyet szokott erre kiválasztani, ahol a kézmosó vizet később nem taposták el. A köveken is, amikor azokon kellett járnia, óvatosan és tisztelettel lépdelt, az iránti szeretetből, aki kősziklá-

7 / AZ ŐRDÖGÖK KIŰZÉSE AREZZÓBÓL

8 / SZENT FERENC ELRAGADTATÁSA

nak mondatik.¹¹¹ Ezért amikor a zsoldárnak azt a versét imádkozta, mely így hangzik: »Kösziklára emeltél föl engem«,¹¹² nagy tisztelettel és áhítattal ezt mondta: »A köszikla lába alá helyeztél engem.« Annak a testvérnek meg, aki a tűzre fát szokott készíteni, azt szokta mondani, hogy ne vágja föl az egész fát, hanem úgy hasogassa, hogy egy része maradjon meg, és csak a másik részét hasogassa föl. Ezt szintén megparancsolta az egyik testvérnek, aki ott lakott, ahol ő. A kertész testvérnek pedig meg szokta hagyni, hogy ne ültesse be az egész kertet veteményekkel, hanem a föld egy kis részét hagyja parlagon, hogy az zöldellő füveket hajtson, melyek a maguk idejében virág testvéreket hoznak. Sőt mondogatta, hogy a kertész testvérnek kötelessége a kert valamelyik sarkában egy szép kis virágskertet gondoznia, mindenféle illatozó füveket és gyönyörű virágokat nevelő növényeket telepítve és palántálva oda, hogy a maguk idejében Isten dicséretére hívogassanak mindenkit, aki rájuk néz; mert minden teremtmény ezt mondja, sőt kiáltja: »Az Isten érted teremtett engem, ember.« Ezért mi, akik vele voltunk, tanúi voltunk, mekkora külső és belső örömet lelte csaknem az összes teremtményben, milyen szívesen érintette és nézte őket, úgyhogy úgy nézett ki, lelke nem a földön, hanem az égben van. Ez nyilvánvaló és igaz, mert a sok vizasztalásért, melyet Isten teremtményeiben talált, kevéssel halála előtt költötte a teremtményekről az Úr dicséretét, hogy hallgatóinak szívét az Isten dicséretére gyullassza, és hogy mindenki dicsérje az Urat teremtményeiben.

*52/Szent Ferenc kenyeret és köpenyét küldi
a doktor egy másik szegény betegének*

Abban az időben egy machilonei¹¹³ szegény asszony jött Rietibe, szembe-
tegsége miatt. Amikor egy napon az orvos meglátogatta Szent Ferencet, ezt
mondta neki: »Testvér, egy fájós szemű asszony keresett fel, de olyan szegény,
hogy Isten iránti szeretetből kell segítenem rajta, és a költségeit is nekem kell
viselnem.« Amikor ezt hallotta Szent Ferenc, részvétre gerjedt az asszony
iránt, magához hívta egyik társát, aki gvardiánja volt, és így szólt hozzá:
»Gvardián testvér, ami nem a miénk, azt vissza kell adni tulajdonosának.« Az
megkérdezte: »Mi az, ami nem a miénk, testvér?« »Ezt a köpenyt – mondta –,
amit kölcsönkaptunk attól a szegény kis fájós szemű asszonytól, vissza kell ne-
ki adnunk.« Gvardiánja így válaszolt neki: »Testvér, tégy legjobb belátásod
szerint.« Szent Ferenc örömmel hívott egy lelki embert, aki igen bensős barátja
volt, és ezáltal mondta neki: »Fogd ezt a köpenyt, meg vele tizenkét kenyeret, azu-

tán menj és mondd annak a szegény kis beteg asszonynak, akit kezelőorvosa mutat majd neked: »Az a szegény ember, akinek odaadtad ezt a köpenyt, köszöni a kölcsönt, amit neki adtál. Vedd hát, ami a tiéd.« Az tehát elment, és elmondott neki mindent úgy, ahogy Szent Ferenc meghagyta. Az asszony azonban azt gondolta, hogy szórakoznak vele, s félve, szegyenkezve mondta neki: »Hagyj engem békén, nem tudom, mit beszélsz.« De az kezébe nyomta a köpenyt és a tizenkét kenyeret. Az asszony pedig látva, hogy az illető komolyan beszél, félve, de szívbeli örömmel elfogadta. Attól tartva azonban, hogy visszaveszik tőle, éjszaka titkon felkerekedett, és örvendezve hazatért. Sőt Szent Ferenc azt is mondta a gvardiánnak, hogy mindennap, amíg ott marad, Isten iránti szeretetből ő fizesse költségét. Mi, akik Szent Ferencsel voltunk, tanúskodhatunk arról, hogy akkora szeretet és jóság élt benne egészséges korában és betegségében is nemcsak testvérei, hanem a szegények, egészségesek és betegek iránt is, hogy amire saját testének szüksége volt, és amit a testvérek gyakran nagy vesződéssel, de szívesen szereztek meg, miután körülhízelgett bennünket, hogy ne háborodjunk fel rajta, nagy külső és belső örömmel másoknak adta és saját testétől megvonta, jóllehet nagy szüksége lett volna rájuk. Ezért a minister generalis és gvardiánja megparancsolta neki, hogy egy testvérnek sem adhatja oda engedély nélkül tunikáját, mert a testvérek az iránta érzett tiszteletből néha elkérték ruháját, ő pedig rögtön odaadta nekik. Vagy ha beteg vagy rosszul öltözött testvért látott, néha ő maga adta neki tunikáját, máskor meg kettévágta, és egyik részét odaadta neki, a másik részét pedig megtartotta magának, mivel nem hordott csak egy tunikát, és nem akarta, hogy több legyen neki, csak egy.

53/Szent Ferenc gyakran odaadta tunikáját annak,
aki Isten szerelméért kérte

Egyszer, amikor prédikálva járta az egyik provinciát, történt, hogy két francia testvér találkozott vele össze, és a találkozásból nagy vigasztalást merítettek. Végezetül pedig Isten szerelméért, az iránta érzett tiszteletből elkérték tunikáját. Ő pedig rögtön, mihelyt ezt hallotta: Isten szerelme, levetette ruháját, és néhány órán át mezetenül maradt. Az volt ugyanis a szokása Szent Ferencnek, hogy ha valaki azt mondta neki: »Az Isten szerelméért add nekem tunikádat vagy kordádat«, vagy más valamit, amije volt, rögtön odaadta neki az Úr iránti tiszteletből, akit Szeretetnek nevezünk.¹¹⁴ Viszont nagyon rossz néven vette, és megróttá a testvéreket, mikor azt hallotta, hogy mindenféle dolog kapcsán Is-

ten szerelmét emlegetik. Azt szokta ugyanis mondani: »Oly fölséges az Isten szerelme, hogy ritkán és csak nagy szükségben, akkor is igen nagy tisztelettel kellene megneveznünk.« Akkor az egyik testvér levetette tunikáját, és neki adta. Ugyanis gyakran sok nélkülözést és kellemetlenséget viselt el, amikor tunikáját vagy annak egy részét odaadta valakinek, mert hamarjában nem tudott másikat szerezni vagy csináltatni, főként azért, mert mindig szegényes, diribdarabokból varrott, és mikor hogy kívánta, kívül-belül megfoltozott habitust akart hordani.¹¹⁵ Ritkán vagy inkább sohasem akarta, hogy új szövétből készült habitusa legyen, vagy hogy ilyent viseljen, hanem valamelyik testvértől szokta elkérni ruháját, amit már jó ideje hordott, néha pedig még az is megesett, hogy tunikája egy részét ettől a testvértől kapta, más részét másiktól. Belül azonban, sok betegsége és a hidegre való érzékenysége miatt, néha új anyaggal foltozta meg. Öltözködésében ezt a fajta szegénységet megőrizte egészen addig az évig, melyben az Úrhoz költözött. Néhány nappal halála előtt ugyanis, mivel vízkóros volt és csaknem teljesen kiszáradt, meg sok mindenféle más betegsége miatt, több tunikát készítettek neki a testvérek, hogy éjjel és nappal, amikor szükséges, váltogathassa őket.

54/Szent Ferenc azt kívánja,
hogy szabadon túladhasson ruháin

Máskor meg egy rosszul öltözött szegény ember jött a testvérek egyik remetésgébe, és Isten szerelméért valami szegényes, foltnak való ruhát kért tőlük. Szent Ferenc meghagyta az egyik testvérnek, hogy kutassa át a házat, és ha talál valami posztót vagy foltnak valót, azt adja neki. A testvér végigjárta az egész házat, de azt mondta, hogy nem talált semmit. Hogy azonban ne távozzék üres kézzel a szegény, Szent Ferenc titokban elment, nehogy a gvardiánja megiltsa neki, magával vitt egy kést, és leülve egy rejtkehelyen, hozzálátott tunikája egyik foltjának lefejtéséhez, ami belülré volt varrva, azzal a szándékkal, hogy titokban a szegénynek adja. De amint gvardiánja megsejtette, hogy mit akar, rögtön odament hozzá, és megtiltotta, hogy odaadja, főként azért, mert akkortájt nagy hideg volt, ő pedig igen beteg és a hidegre érzékeny volt. De Szent Ferenc így szólt hozzá: »Ha azt akarod, hogy ne adjam neki, kötelességed, hogy adass valami foltnak valót a szegény testvérnek.« Így aztán, Szent Ferencre való tekintettel adtak neki a testvérek valami szövétet a saját ruhájukból. Valahányszor valami köpenyt adtak neki a testvérek, akár akkor, amikor a világot járta prédikálva, gyalogosan vagy számaron – mert attól fogva, hogy

betegeskedni kezdett, nem tudott gyalog járni, és ezért néha számára kellett ülnie, lovagolni ugyanis csak végső és igen nagy szükség esetén akart,¹¹⁶ meg kevéssel a halála előtt tette, amikor már kezdett nagyon beteg lenni –, akár valamelyik kolostorban tartózkodott, csak azzal a föltétellel volt hajlandó elfogadni, hogy odaadhatja az (első) szembejövő vagy hozzáforduló szegénynek, aki-ről lelke azt sugallja, hogy nyilvánvalóan szüksége van rá.

Egyeszer, a rend születésekor, amikor Szent Ferenc még csak két testvérrel lakott Rivo Tortónál, íme jött valaki a világból, aki a harmadik testvér¹¹⁷ lett, hogy ő is erre az életformára kötelezze el magát. Mikor néhány napig még abban a ruhában maradt, amit a világban hordott, történt, hogy beállított hozzánk egy szegény ember, aki alamizsnát kért Szent Ferenctől. Szent Ferenc így szólt ahhoz, aki a harmadik testvér lett: »Add a szegény testvérnek köpenyedet!« Ő pedig rögtön nagy örömmel lekanyarította válláról, és neki adta. Ebből a testvér megtapasztalta, hogy az Úr azon nyomban új kegyelmet árasztott szívébe tetteért, mivel jókedvűen¹¹⁸ adta köpenyét a szegénynek.

X 56/Szent Ferenc egyetlen Újszövetségüket két testvér szegény édesanyjának adta

Egy másik alkalommal, míg a Sancta Maria de Portiuncula templománál tartózkodott, egy szegény kis özvegyasszony, akinek két fia volt a testvérek rendjében, odajött, hogy valami alamizsnát kérjen Szent Ferenctől, főként azért, mert abban az évben nem volt miből megélnie. Szent Ferenc megkérdezte Catani Péter testvért, aki akkor a minister generalis volt: »Van-e valamink, amit anyáknak adhatnánk?« Mert azt szokta mondani, hogy mindegyik testvér anyja az övé is, és a rend minden testvérének is anyja. Péter testvér ezt válaszolta: »A házban nincs semmink, amit neki adhatnánk, főleg mert olyan alamizsnát akarhat, amiből testi szükségleteit fedezni tudja. Egyedül a templomban van egy Újszövetségünk, melyből felolvassuk az olvmányokat a reggeli zsolozsmán.« Abban az időben ugyanis még nem voltak breviáriumaik a testvéreknek, de még csak zsolotárskönyvük sem. Ezt mondta hát neki Szent Ferenc: »Add oda anyáknak az Újszövetséget, hogy szükségleteinek fedezésére eladja. Meg vagyok róla győződve, hogy ez jobban tetszik majd az Úrnak és Boldogságos Szűz Anyjának, mintha felolvastátok belőle.« Így tehát neki adta.

Mert el lehet mondani és meg lehet írni Szent Ferencről azt, amit Szent Jóbról mondunk és olvasunk: »Anyám méhéből jött ki és velem nőtt fel a könyörület.«¹¹⁹ Ezért nekünk, akik vele voltunk, nemcsak azt, amit a szegények iránti szeretetéről és szánalmáról másoktól tudtunk meg, hanem azt is hosszú lenne leírni vagy elmesélni, amit saját szemünkkel láttunk.¹²⁰

57/A marhák meggyógyítása Szent Ferenc
kéz- és lábmosó vizével

Ugyancsak abban az időben történt, amikor Szent Ferenc a Fonte Colombó-i remeteségben időzött, hogy a remeteség közelében fekvő San Elióban¹²¹ a marhák közt valamilyen járvány tört ki, melyet közönségesen basabovenak¹²² neveznek, és amelyből egy állat sem szokott kigyógyulni, úgyhogy lassanként mind megbetegedett, és kezdtek elhullani. Egy éjszaka azonban a falu valamelyik lakosa, aki lelki ember volt, látomásában ezt hallotta: »Menj a remeteségbe, ahol Szent Ferenc lakik, és kérd el kéz- és lábmosó vizét. Azzal hints meg minden állatot, és azok tüstént kigyógyulnak a betegségből.« Az illető ember kora reggel fölkerekedett, elment a remeteségbe, és mindezt elmondta Szent Ferenc társainak. Azok az étkezés idején félretették egy edényben kézmosó vizét, este pedig megkérték, hadd mossák meg a lábát, de semmit sem mondtak neki a dolgról. Majd Szent Ferenc kéz- és lábmosó vizét odaadták az embernek. Az hazavitte, és mint a szenteltvízzel, meghintette azokat a marhákat, amelyek már a végét járva feküdtek, de az összes többit is. Az Úr kegyelméből és Szent Ferenc érdemei által pedig azon nyomban mind megszabadult a bajtól. Abban az időben Szent Ferenc már viselte a sebhelyeket kezén, lábán és oldalán.¹²³

58/Szent Ferenc meggyógyítja a világiás életű
Gedeon papot

Azokban az időkben, amikor Szent Ferenc a szemével volt beteg, és néhány napot a rieti püspök palotájában töltött, a rieti püspökség egyik klerikusa, név szerint Gedeon, egy nagyon világiás ember, már hosszú ideje betegen feküdt veséjének súlyos baja és igen nagy fájdalom miatt, úgyhogy az ágyban nem tudott segítség nélkül megmozdulni, se egyik oldaláról a másikra fordulni, de fölkelni és járni is csak úgy tudott, ha többen támogatták, de akkor is meggöngyelve és úgy járt, mint akit összekötöztek. A veséjében érzett fájdalmak miatt

ugyanis nem tudott teljesen kiegyenesedni. Amikor egy napon Szent Ferenc elé vitette magát, lábához borult, és könnyeit bőségesen hullatva¹²⁴ kérte, hogy a kereszt jelével jelölje meg. Szent Ferenc megkérdezte tőle: »Hogyan jelöljelek meg téged most a kereszt jelével, mikor régente mindig a test vágyai szerint éltél, figyelmen kívül hagyta és nem féltél Isten ítéletétől?« De látva, hogy a súlyos betegség és fájdalom miatt milyen szerencsétlen, részvetre gyulladt írta, és így szólt hozzá: »Én téged megjelöllek az Úr nevében. De ha az Úrnak úgy tetszik, hogy megszabadít, óvakodj attól, hogy hányadékosodhoz visszatérj. Mert igazán mondom neked, hogy ha visszatérsz hányadékosodhoz, sorsod rosszabb lesz, mint korábban volt,¹²⁵ és igen kegyetlen ítélet vár rád bűneid, halátlanságod és az Úr irgalmának föl nem ismerése miatt.« Amint Szent Ferenc megjelölte a kereszt jelével, belső bajától megszabadulva tüstént fölegyenesedett és fölállt. Ahogy kiegyenesedett, medencecsontjai olyan hangot hallattak, mint mikor valaki száraz fát tördel kezével. Amikor pedig néhány év múlva visszatért hányadékosához, vagyis nem tartotta meg, amit az Úr szolgálja, Ferenc által mondott neki, történt, hogy míg egy napon...¹²⁶

*59/Szent Ferenc koldulni küld néhány katonát,
akik pénzért semmit sem tudtak venni*

Szent Ferenc, miután visszatért Sienából és Cella di Cortonából, a Sancta Maria de Portiuncula templomához ment, azután pedig a Nocera városa fölött fekvő bagnarai kolostorba¹²⁷ költözött, ahol a testvéreknek újonnan építettek egy házat lakóhelyül. Jó néhány napig ott is maradt. Mivel pedig lába, mégpedig lábszára a vízkórság miatt már kezdett fölpuffadni, itt kezdett a betegség egyre jobban elhatalmasodni rajta. Amikor Assisi lakosai hallották, hogy itt betegeskedik, sietve néhány assisi katona jött a kolostorhoz, hogy Assisibe vezessék, mert félték, hogy itt hal meg, és szent teste mások birtokába kerül. Történt pedig, hogy miközben betegen vitték, megpihentek egy, az assisi kommuna területén fekvő városban,¹²⁸ azzal a szándékkal, hogy majd ott reggeliznek. Szent Ferenc egy olyan ember házában pihent meg társaival, aki vidáman és sok szeretettel fogadta. A katonák meg végigjárták a várost, hogy megvegyék, amire szükségük van, de nem kaptak semmit. Visszatértek Szent Ferenchez, és tréfából ezt mondták neki: »Testvér, meg kell osztanotok velünk alamizsnátokat, mert semmit se tudunk venni.« Szent Ferenc nagy lelki háttal így szólt hozzájuk: »Azért nem kaptatok semmit, mert legyeitekben, azaz dénáraitokban bíztok, és nem az Istenben. De menjetek csak vissza azokhoz a házakhoz, melye-

ket végigjártatok, amikor vásárolni akartatok. Ne szégyenkezzetek, hanem Isten szerelméért kérjétek tőlük alamizsnát. A Szentlélek pedig majd készséggel teszi őket, és bőven kaptok mindent.« Elmentek hát és koldultak, amint a szent atya meghagyta nekik. Az emberek és asszonyok pedig a legnagyobb készséggel, bőségesen adtak nekik mindabból, amijük volt. Szent Ferenchez nagyon boldogan tértek vissza, és elmesélték neki, mi történt velük. Nagy csodának tartották, mert látták, szóról szóra igaz lett, amit előre megmondott nekik.

60/Szent Ferenc koldulni ment,
amikor gazdag ember asztalához volt hivatalos

Szent Ferenc az Isten, de a világ előtt is a legnagyobb nemességnek, méltóságnak és udvariasságnak tartotta, hogy az Úristen szerelméért alamizsnát kérhet, mert a Mennyei Atya mindazt, amit az emberek használatára teremtett, a bűnbeesés után is, kedves Fia iránti szeretetből ingyen, alamizsnaként adja méltóknak és méltatlanoknak egyaránt. Ezért azt szokta mondani Szent Ferenc, hogy Isten szolgájának annál az embernél is felszabadultabban és vidámabban kell az Úristen szerelméért alamizsnát kérnie, mint aki udvariasságában és bőkezűségében¹²⁹ így szólna, amikor valamit venni szeretne: »Aki megszerzi nekem ezt meg ezt a filléres dolgot, annak száz ezüstmárkát adok.«¹³⁰ Sőt ezerszer többet, mert Isten szolgája az Isten szerelmét nyújtja, amit az az ember érdemel ki, aki alamizsnát ad, s amelyhez képest mindaz semmi, ami e világban van, de még az is semmi, ami a mennyben van. Ezért mielőtt a testvérek még többen lettek volna, de azután is, hogy megsokasodtak, amikor Szent Ferenc prédikálva járta a világot, s egy nemes és gazdag ember tisztelettel kérte, hogy étkezzék házában és vendégeskedjék nála, mivel az ő idejében sok városban és településen, ahol prédikálni készült, még nem volt házuk a testvéreknek, jóllehet tudta, hogy aki meghívta, az Úristen szerelméért mindent bőségesen elkészített, amire szüksége van, ő mégis, hogy a testvéreknek jó példát adjon, meg a Szegénység Úrnő előkelősége és méltósága miatt, az étkezés idején el szokott menni koldulni. Néha pedig ezt mondta vendéglátójának: »Nem akarom elveszíteni királyi méltóságomat és örökségemet, hivatásomat, a saját és testvéreim fogadalmát, ami az, hogy alamizsnáért járunk. Még akkor is, ha nem térnék vissza három kenyérdarabnál többel, mert gyakorolni akarom feladatomat.« Így a vendéglátó akarata ellenére el szokott menni koldulni. Az meg, aki meghívta, vele ment, és ő vette át az adományokat, melyeket Szent Ferenc szerzett, az iránta érzett tiszteletből pedig ereklyeként megőrizte őket. Aki ezt leírta, sokszor látta és tanúságot tett róla.

Egyszer, mikor meglátogatta az ostiai püspök urat, aki később pápa lett, étkezés idején, hogy a püspök úr észre ne vegye, szinte lopva elment, hogy alamizsnát kéregessen. Amikor visszatért, a püspök úr már asztalnál ült és evett, főként azért, mert éppen akkor meghívott az ebédre néhány katonát, akik rokonai voltak. Szent Ferenc letette az alamizsnát a püspök úr asztalára, és mellé telepedett az asztalhoz, mert a püspök úr mindig azt akarta, amikor Szent Ferenc nála volt, hogy étkezésor mellé üljön. A püspök úr kissé szégyenkezett amiatt, hogy Szent Ferenc alamizsnáért ment, de nem szólt neki semmit, főként a vendégekre való tekintettel. Miután Szent Ferenc valamicskét evett, fogta a kapott alamizsnát, és minden egyes katonának és a püspök úr káplánjainak adott belőle egy kicsit az Úristen nevében. Mindnyájan nagy áhitattal vették el. Egyesek megették, mások az iránta érzett tiszteletből eltették, sőt amikor az adományt kapták, letették méltóságjelvényeiket Szent Ferenc iránti tiszteletből. A püspök úr örült tiszteletteljes viselkedésük láttán, főként azért, mert az alamizsna nem búzakenyérből volt. Az étkezés után a püspök úr fölkelt és bement a szobájába, magával vive Szent Ferencet. Ott karját fölemelve nagy örömmel és ujjongással megölelte, s így szólt hozzá: »Együgyű testvérem, miért szégyenítettél meg azzal, hogy amikor házamban vagy, ami testvéreidé is, koldulni mentél?« Szent Ferenc ezt felelte neki: »Ellenkezőleg, uram, nagy tiszteletet tanúsítottam irántatok, mert amikor az alárendelt gyakorolja és betölti feladatát és engedelmeskedik urának, akkor megtiszteli urát és előljáróját.« Majd folytatta: »Nekem mintául és példaképül kell szolgálnom szegényeiteknek,¹³¹ főként mivel tudom, hogy a testvérek rendjében és szerzetében vannak és lesznek, akik nevük és tetteik szerint egyaránt kisebb testvérek, akik az Úristen iránti szeretetből és a Szentlélek kegyelméből, aki tanítja és megtanítja őket mindenre,¹³² megalázkodnak és meg fognak alázkodni az alázatosság legmélyebb fokáig, az alávetettségig, és testvéreiknek szolgálnak. De vannak és lesznek köztük, akik vagy a szegyéntől visszatartva, vagy rossz szokás miatt vonakodnak és vonakodni fognak attól, hogy magukat megalázzák és lealacsonyítsák alamizsnáért járva és efféle szolgálai munkát végezve. Ezért kötelességem, hogy akik a rendben vannak és lesznek, azokat tetteimmel tanítsam, hogy ne tudják magukat semmivel mentegezni sem ebben a világban, sem az eljövendőben Isten színe előtt. Éppen ezért, amikor nálad tartózkodom, aki urunk és apostoli atyánk vagy, vagy azoknál, akik a világ szemében hatalmasok és gazdagok, akik az Úristen iránti szeretetből nemcsak hogy nagy tisztelettel befo-

gadnak házukba, hanem kényszerítenek is, nem akarom szégyelleni a koldulást. Sőt Isten előtt a legnagyobb nemességnek, királyi méltóságnak és megtisztetésnek akarom tartani a legfőbbesébb király részéről, aki bár mindenek Ura, értünk mindenki szolgája kívánt lenni, aki bár gazdag és méltóságában dicsőséges volt, szegényen és megvetetten vette magára emberségünket.¹³³ Azt akarom tehát, hogy tudják meg a mostani és a leendő testvérek, hogy testemnek és lelkemnek nagyobb vigasztalására szolgál, ha a testvérek szegényes kis asztalánál ülök, és szegényes alamizsnát látok magam előtt, amit ajtóról ajtóra járva az Úristen szeretetéért szereznek meg, mint az, ha a ti és más urak mindenféle étellel bőségesen megrakott asztalához telepszem, jóllehet ezeket nagy tisztelettel adják nekem. Az alamizsnaként kapott kenyér ugyanis szent, amit az Isten dicsérete és szeretete szentel meg, mert amikor egy testvér koldulni megy, először ezt kell mondania: »Dicsértessék és áldassék az Úristen«, azután ezt kell mondania: »Adjatok nekünk alamizsnát az Úristen szerelméért.« A püspök úr nagyon épült a szent atya szavain, és ezt mondta neki: »Fiam, tégy úgy, amint jónak látod, mert az Úr veled van, te pedig övele.«

62/Szent Ferenc elküld egy testvért,
aki se nem dolgozott, se nem koldult

Szent Ferencnek az volt az akarata, amit gyakran hangoztatott is, hogy egyetlen testvérnek sem szabad huzamosabb időt eltöltenie anélkül, hogy ne menne koldulni, hogy később se szégyelljen menni. Sőt minél nemesebb és magasabb rangú volt a testvér a világban, annál jobban épült rajta, és örült neki, ha alamizsnáért ment, és ehhez hasonló szolgálai munkát végzett a jó példaadás végett. Így volt ez régen. A rend indulásakor, amikor a testvérek Rivo Tortónál laktak, volt köztük valaki, aki keveset imádkozott, nem dolgozott, koldulni nem akart, mert szégyellt, de enni, azt jól tudott. Ezt látva Szent Ferenc a Szentlélek segítségével fölismerte, hogy testes ember. Ezért így szólt hozzá: »Menj utadra, »légy« testvér, mert testvéreid munkájából akarsz élni, és Isten szolgálatát is hanyagul végzed, mint a here méh, amelyik nem akar fáradozni és dolgozni, de föléli a jó méhek munkáját és keresetét.« Az illető el is ment, és mivel testes ember volt, nem kért bocsánatot.

63/Szent Ferenc megcsókolja

Ma koldulásból örvendezve visszatérő testvérek vállát máskor meg egy testvér, lelki ember, az egyik nap Assisiból alamizsnával tért vissza a Sancta Maria de Portiunculába, amikor Szent Ferenc ott tartózkodott. Ahogy az úton a templom közelébe ért, fennhangon, nagy gyönyörűséggel kezdte az Istent dicsérni. Amint Szent Ferenc meghallotta, rögtön kiment az útra, eléje futott, és nagy boldogan megcsókolta a vállát, amin az alamizsnával telt tarisznyát hozta. Majd levette a testvér válláról, a sajátjára vette, és bevitte a testvérek házába. A testvérek előtt pedig így szólt: »Azt akarom, hogy az én testvérem így menjen alamizsnáért, és így térjen vissza: boldogan és örvendezve.«

64/ Illés testvér kifogásolja
a halálos beteg Ferenc vidámságát

Azokban a napokban, amikor visszatért a bagnarai kolostorból, Szent Ferenc nagy betegen az assisi püspöki palotában feküdt. Assisi népe attól féltve, hogy ha a szent atya tudtuk nélkül éjszaka talál meghalni, a testvérek titokban elviszik szent testét, és egy másik városban helyezik örök nyugalomra, határozatot hozott, hogy éjszakánként a palota falain kívül, körös-körül éber őrzéret tartanak az emberek. Szent Ferenc, bár igen beteg volt, mégis lelkének vigasztalására, hogy nehogy elcsüggedjen sokféle és súlyos betegsége miatt, nap-pal gyakran énekelte társaival az Úr dicséretét, melyet jóval azelőtt maga költött betegségében. Hasonlóképpen éjszaka is, főként az örök épülésére, akik éjszaka a palotán kívül miatta virrasztottak. Amikor Illés testvér látta, hogy Szent Ferenc ilyen súlyos betegségek közepette is ennyire megvigasztalódik és örvend az Úrban, egy napon így szólt hozzá: »Kedves testvér, nagyon megvizsgáld és épülök azon a szertelen vigasságon, amit ilyen gyötrelemben és betegségben magad és társaid kedvéért mutatsz. De jóllehet e város lakói életben és halálodban szentként tisztelnek, mégis, mivel meg vannak róla győződve, hogy nagy és gyógyíthatatlan betegséged miatt hamarosan meghalsz, hallván az efféle dicséreték éneklését, ezt gondolhatják, vagy mondhatják magukban: »Hogyan mutathat ekkora jókedvet, aki a halál küszöbén áll? Inkább a halálról kellene gondolkodnia.« Szent Ferenc erre így felelt neki: »Emlékszel arra, amikor Folignóban látomásod volt, és elmondtad, hogy egy hang tudtadra adta, hogy nem élhetek már csak két évig?¹³⁴ Mielőtt ezt a látomást láttad volna, a Szentlélek kegyelméből, aki minden jót tanácsol hívei szívében, és

minden jót ajkukra ad,¹³⁵ éjjel-nappal végemet fontolgattam. De attól az órától fogva, hogy látomásod volt, még inkább gondom volt rá, hogy mindennap emlékezzen halálom napjára.« Majd lelkének nagy hevületében még hozzátette: »Hagyj engem, testvér, hadd örvendezzem betegségem idején az Úrban és dicséretében, mert a Szentlélek kegyelmének közreműködésével oly szorosan egyesültem Urammal, hogy irtalma révén nyugodtan tudok ujjongani benne, a Fölségesben.«

65 / *Egy orvos megmondja Szent Ferencnek,
hogy meg fog halni*

Ezekben a napokban más alkalommal egy arezzói orvos, név szerint Jó János látogatta meg a palotában, aki ismerőse és benső barátja volt Szent Ferencnek. Szent Ferenc betegsége felől kérdezte: »Mit gondolsz, Finiatu, a vízkórságmoról?« Szent Ferenc ugyanis senkit sem akart jónak nevezni, akit így hívtak, az Úr iránti tiszteletből, aki ezt mondta: »Senki sem jó, egyedül csak Isten.«¹³⁶ Hasonlóképpen atyának és mesternek sem akart hívni, nevezni vagy leveleiben címezni senkit az Úr iránti tiszteletből, aki ezt mondta: »Atyának se szólítsatok senkit a földön... és tanítónak se hívászatok magatokat ...«¹³⁷ Az orvos ezt válaszolta neki: »Az Úr kegyelméből minden jóra fordulhat.« Nem akarta ugyanis azt mondani, hogy hamarosan meg kell halnia. De Szent Ferenc ismét megkérdezte: »Mondd meg az igazat! Mit gondolsz? Ne félj, az Isten kegyelméből nem vagyok olyan nyúlászívú, hogy megijedjek a haláltól. Az Úr segítségével irtalma és kegyelme révén oly szorosan összeforrottam Urammal, hogy egyformán boldoggá tesz mind a halálom, mind az életem.«¹³⁸ Erre az orvos nyíltan megmondta neki: »Atyám, orvosi tudományunk szerint betegséged gyógyíthatatlan, és vagy szeptember végén, vagy legkésőbb október 4-ig meg fogsz halni.« Szent Ferenc, ahogy betegen feküdt az ágyon, nagy tisztelettel és áhítattal az Úr felé tárta karját, és a test és a lélek nagy boldogságával mondta: »Légy üdvözölve, halál nővérem.«

66¹³⁹ / *Az anconai Ricerius testvér meglátogatja
Szent Ferencet, és a szegénységgel kapcsolatos
szándékáról kérdezi*

Az anconai tartományból való, származásra nemes, de életszentsége miatt még nemesebb Ricerius testvér,¹⁴⁰ akit Szent Ferenc különösen szeretett, egy napon ugyancsak ebben a palotában meglátogatta Szent Ferencet. Egyebek

közt a rend dolgairól és a Regula megtartásáról beszélgetett vele, de ezt is megkérdezte tőle: »Mondd meg nekem, atyám, mi volt a szándékod kezdetben, amikor testvérek kezdtek hozzád csatlakozni, mi a szándékod most, és mit gondolsz, mi lesz halálad napjáig? Hadd bizonyosodjak meg első és utolsó szándékodról és akaratodról, vajon mi, klerikus testvérek, akiknek olyan sok könyvünk van, megtarthatjuk-e azokat, és mondhatjuk-e, hogy azok a rend tulajdonában vannak?« Szent Ferenc így válaszolt neki: »Azt mondom neked, testvér, hogy ez volt kezdeti szándékom és ez végső akaratom – ha a testvérek hallgattak volna rám –, hogy egyiküknek se legyen, csak ruhája, amint azt Regulánk megengedi, kordával és alsónadrággal.«

67/Szent Ferenc visszaemlékezik arra, miért hívják őket
kisebb testvéreknek,
és az első időkben használt köszönetre

Egyszer így szólt Szent Ferenc: »A kisebb testvérek rendje az a kised nyáj, amelyet az Isten Fia ebben az utolsó órában¹⁴¹ kért mennyei Atyjától, mondván: »Atyám, azt szeretném, ha ebben az utolsó időben egy új és aláztos népet támasztanál és adnál nekem, amelyik az aláztatóságban és szegénységben különbömb mindazoknál, akik előtte járnak, és akiknek elég lennék én egyedül.« Az Atya pedig ezt mondta szeretett Fiának: »Fiam, máris teljesült, amit kértél.« « Emiatt szokta mondogatni Szent Ferenc, hogy »azért akarta az Úr, hogy kisebb testvéreknek hívják őket, mert ez az a nép, amelyet az Isten Fia kért Atyjától. Az Isten Fia maga mondja róluk az Evangéliumban: »Ne félj, te kised nyáj! Úgy tetszett Atyátoknak, hogy nektek adja az országot«, másutt pedig: »Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.«¹⁴² Mert bár úgy kell érteni, hogy az Úr ezt minden lelki szegényrőlmondotta, mégis főként a kisebb testvérek rendjének megjelenését jelezte előre egyházában.« Ezért ahogy kinyilatkoztatást kapott róla Szent Ferenc, hogy a szerzetet Kisebb Testvérek Rendjének kell hívní, úgy íratta be az első regulába, amikor azt III. Ince pápa úr színe elé vitte, ő pedig jóváhagyta és engedélyezte neki, majd később a zsinaton mindenkinek kihirdette.¹⁴³ Hasonlóképpen az Úr jelentette ki neki a köszönet is, amit a testvéreknek használniuk kellett, amint ezt végrendeletébe betéttette: »Maga az Úr jelentette ki nekem, hogy ezt a köszöntést használjam: »Az Úr adjon neked békességet.« « A rendalapítás kezdetén, amikor Szent Ferenc ment valahová egy testvérrel, aki az első tizenkettő egyike volt, a testvér így köszöntötte az úton és a földeken lévő embereket: »Az Úr

adjon nektek békét.« Mivel pedig az emberek addig még nem hallottak semmiféle szeretetstől ilyen köszöntést, nagyon meglepődtek, sőt néhányan szinte méltatlankodva kérdezték tőlük: »Mit akar jelenteni ez a köszöntés?« Olyannyira, hogy a testvér nagyon elszégyellte magát, és így szólt Szent Ferenchez: »Engedd meg, testvér, hogy más köszöntést használjak.« Szent Ferenc így válaszolt neki: »Hadd mondják, hiszen nem fogják föl Isten dolgait. De ne szégyenkezz emiatt, mert mondom neked, testvér, hogy e világ előkelői és fejedelmei tiszteletet tanúsítanak majd irántad és más testvérek iránt e köszönet miatt.« Majd hozzátette: »Nemde nagy dolog az, hogy az Úr minden más előbb lévő közt akart magának egy kis népet, amelyik boldog lenne egyedül vele, a Legfölségessebbel és Dicsőséggel?«

68/Szent Ferenc nem erőlteti
a szegénység oly szigorú megtartását,
ahogy Ricerius testvérnek mondta

Ha pedig egy testvér azt akarja kérdezni, hogy Szent Ferenc miért nem tartatta meg és miért nem parancsolta meg a testvéreknek a szegénység olyan szigorú megtartását életében, ahogy ezt Ricerius testvérnek mondta, mi, akik vele voltunk, erre azt válaszoljuk, amit saját szájából hallottunk. Mert ismételte ő ezt a testvéreknek, meg sok minden más is, sőt még a regulába is sok mindent bevétetett, amit folytonos imádsággal és elmélkedéssel esdett ki az Úrtól a rend javára, és állította, hogy pontosan ez az Úr akarata. De miután föltárta előttük, súlyosnak és elviselhetetlennek tűnt számukra. Persze akkor még nem sejtették, mi vár a rendre halála után. Mivel pedig nagyon félt attól, hogy ő vagy a testvérek ne hogy botrányt okozzanak, nem akart velük vitába szállni, hanem, bár nem szívesen, de engedett akaratuknak, az Úr színe előtt meg mentette magát. De hogy az Úr szava, amit testvérei javára ajkára adott, ne térjen hozzá vissza eredménytelenül,¹⁴⁴ igyekezett legalább maga teljesíteni, hogy így az Úrtól jutalmat nyerjen. Végül is aztán ebben megnyugodott és megvigasztalódott a lelke.

69/Szent Ferenc hasonlóképpen válaszol
egy provinciálisnak, aki könyveket akart tartani

Jgy egyszer, mikor a tengeren túlról visszatért, egy minister beszélgetett vele a regulának a szegénységről szóló fejezetéről, mert meg szeretne volna ismerni akaratát és felfogását, főként azért, mert akkor még a regulában volt egy fejezet,

amely a szent evangéliumnak ezt a tilalmát tartalmazta: »Semmit se vigyetek magatokkal az útra stb.«¹⁴⁵ Szent Ferenc ezt felelte neki: »Én úgy akarom érteni, hogy a testvéreknek semmijük sem lehet, csak ruhájuk kordával és alsónadrággal, ahogy az benne van a regulában, és akiknek szükségük van rá, sarujuk.« A minister erre megkérdezte tőle: »Hát akkor én mit csináljak, akinek több mint ötven font értékű könyvem van?« Ezt pedig azért kérdezte, mert nyugodt lelkiismerettel akarta azokat megtartani, főként mivel lelkiismeret-furdalása volt a sok könyv miatt. Tudta ugyanis, hogy Szent Ferenc milyen szigorúan értelmezi a szegénységről szóló fejezetet. Szent Ferenc ezt válaszolta: »Testvér, nem tudok és nem is szabad lelkiismeretem és a szent evangélium ellen cselekednem, amire fogadalmat tettünk.« Ezt hallva a minister elszomorodott. Amikor Szent Ferenc látta, hogy a dolog ennyire felkavarta, felindult lélekkel így szólott hozzá, és személyén keresztül minden testvérhez: »Ti azt szeretnétek, hogy az emberek kisebb testvéreknek tartsanak benneteket, és a szent evangélium megtartóinak hívjanak, de gyakorlatilag azt akarjátok, hogy erszényetek legyen.«¹⁴⁶ Bár a ministerek jól tudták, hogy a testvérek regulája szerint kötelesek a szent evangéliumot megtartani, mégis kitöröltették a szabályzatból azt a fejezetet, amelyikben ez áll: »Semmit se vigyetek az útra stb.«, azt gondolván, hogy így nincsenek kötelezve az evangéliumi tökéletesség megtartására. Ezt a Szentlélek által megtudva, Szent Ferenc így szólott néhány testvér előtt: »Azt gondolják a minister testvérek, hogy az Istent és engem rá tudnak szedni?« Majd folytatta: »Ellenkezőleg. Hogy megtudja és megismerje minden testvér, hogy köteles megtartani az evangéliumi tökéletességet, azt akarom, hogy a regula elejére és végére oda legyen írva: »a testvérek kötelesek megtartani Urunk, Jézus Krisztus szent evangéliumát.«¹⁴⁷ Hogy pedig a testvéreknek soha ne legyen mentségük Isten színe előtt, az ígéket, melyeket az Úr lelkem és a testvérek lelkének üdvéért és hasznára ajkamra adott, attól fogva, hogy elmondtam és elmondom nekik, tetteimmel is meg akarom nekik mutatni, és az Úr segítségével mindig követni akarom.« Így aztán szó szerint megtartotta a szent evangéliumot kezdettől fogva, amikor testvérek kezdtek köréje gyűlni, egészen halála napjáig.

70/Egy novícius arra vágyik,
Szent Ferenc is engedje meg neki,
hogy zoltároskönyve legyen;

Szent Ferenc magatartása a teológusokkal kapcsolatban

Hasonlóképpen volt egyszer egy novícius testvér, aki a zoltároskönyvet tudta olvasni, de nem valami jól; és mivel szívesen olvasgatott, a minister generalistól engedélyt kért,¹⁴⁸ hogy zoltároskönyve legyen, az pedig megengedte neki. De nem akarta a könyvet használni, csak Szent Ferenc előzetes engedélyével, főleg mert már hallotta, hogy Szent Ferenc nem akarja, hogy testvérei túlságosan vágyódjanak a tudomány és a könyvek iránt, hanem az a kívánsága, és azt szokta a testvéreknek prédikálni, hogy törekedjenek a tiszta és szent egyszerűség és a szent imádság megszerzésére, valamint a Szegénység Úrnő követésére, mert erre építettek a szent életű és az első testvérek, és ezt tartotta a lélek üdvösségére vezető biztosabb útnak. Nem mintha megvetette volna vagy lenézte volna a szent tudományt. Ellenkezőleg. Különösen tisztelte a tudósokat, akik a rendben voltak, de a többit is, ahogyan maga is tanúsítja végrendeletében, mondván: »Kötelesek vagyunk tisztelni és becsülni minden teológust, úgyszintén az isteni ige szolgáit, mint akik szellemet és életet nyújtanak nekünk.«¹⁴⁹ De a jövőbe látva a Szentlélek által megtudta és gyakran mondta a testvéreknek, hogy »sok testvér azzal az ürüggyel, hogy mások épülését szolgálja, elhagyja majd hivatását, vagyis a tiszta és szent egyszerűséget, és az történik velük, hogy míg azt hiszik, hogy később majd nagyobb áhítat tölti el őket, és Isten nagyobb szeretetére gyulladnak az Írás megértése révén, alkalmasint épp ezért maradnak belül hidegek és szinte üresek; és így képtelenek lesznek visszatérni eredeti hivatásukhoz, főként mert elvesztegették a hivatásuk szerinti élet gyakorlására kapott időt. Félek, hogy az is elvételik tőlük, amijük látszat szerint volt,¹⁵⁰ mert elhagyták hivatásukat.«

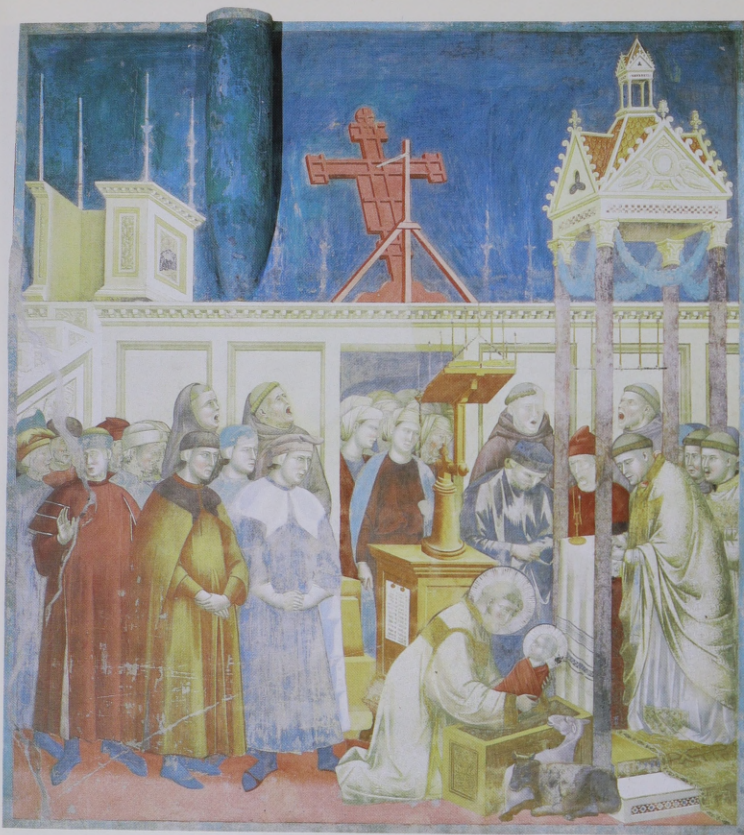
71/A szónoklás és az imádság viszonya

Azt szokta mondani: »Sokan vannak, akik minden igyekezetüket és gondjukat éjjel-nappal a tudományra fordítják, szent hivatásukat és az ájtatos imádságot elhanyagolják. Miután pedig egy csoportnak vagy a népnek prédikáltak, és úgy látták vagy megtudták, hogy néhányan épültek rajta vagy bűnbánatot tartottak, felfuvalkognak vagy gögössé lesznek munkájuk és mások haszna látán. Mert akikről azt hiszik, hogy az ő beszédükön épültek vagy tartottak bűnbánatot, azokat az Úr kegyelme építette és térítette meg a szent életű testvérek

imádságai által, bár ők erről mit sem tudnak, mert az az Isten akarata, hogy ne rájuk terelődjék a figyelem, nehogy gőgössé váljanak. Ezek a testvéreim a ke-rekasztal lovagjai, akik pusztákban és elhagyott helyeken rejtőzködnek, hogy buzgóbban szenteljék idejüket az imádságnak és elmélkedésnek, és siratják a maguk és mások bűneit. Isten ismeri életszentségüket, bár a testvérek és az emberek gyakran nem tudnak róla. Amikor pedig az angyalok bemutatják majd lelküket az Úrnak, az Úr meg fogja mutatni nekik munkájuk gyümölcsét és jutalmát, vagyis azt a sok lelket, akik imádságuk révén üdvözültek, és így szól hozzájuk: »Fiaim, íme ennyi lélek üdvözült imádságtok révén. Mivel a kevésben hűek voltatok, sokat bízok rátok.«¹⁵¹ Ezért szokta ezt mondani a következő szavakról: »Míg a meddő sokat szült, az, kinek sok fia volt, elérőtlenedett,«¹⁵² hogy a meddő a jó szerzetes, aki a szent imádsággal és éreynekkel maga és mások épülésére szolgál. E szavakat gyakran hangoztatta a testvéreknek mondott buzdításaiban, de különösen a Sancta Maria de Portiuncula templománál tartott káptalanon a ministerek és más testvérek előtt. Ekképpen tanított minden testvért, mind a ministereket, mind pedig a szónokokat a munkára, mondván, hogy az előjáróság, a hivatal és a prédikálás gondja miatt nem szabad elhagyniuk teljesen a szent és ájtatos imádságot, azt, hogy alamizsnáért járjanak, és hogy kétkezi munkát végezzenek, ahogy más testvérek, a jó példaadása, a maguk és mások lelkének hasznára.« Ezt szokta mondani: »Nagyon épülnek az alárendelt testvérek, amikor ministereik és szónokaik szívesen töltik idejüket imádságban, amikor lealacsonyítják és megalázzák magukat, és más testvérek segítségére vannak a munkában.« Ezért ő, mint Krisztus hűséges tanítványa, amíg egészséges volt, saját maga is gyakorolta, amit testvéreinek tanított.

72 / *Szent Ferenc válasza a novíciusnak*

Amikor a fent említett novícius testvér egy remeteségben élt, történt, hogy egy szép napon odajött Szent Ferenc. A testvér így szólt hozzá: »Atyám, nagy vigasztalásomra szolgálna, ha zsolnároskönyvem volna. Bár a minister generalis megengedte, mégis a te beleegyezésedet is szeretném hozzá kérni.« Szent Ferenc ilyen választ adott neki: »Nagy Károly császár, Roland, Olivér, az összes udvari emberek és a bátor férfiak, akik a harcban rettenthetetlenek voltak, a hitetleneket egészen halálukig üldözve sok verítékkel és fáradsággal arattak fölöttük dicsőséges és emlékezetes győzelmet, s végül szent vértanúként estek el a küzdelemben Krisztus hitéért. De vannak sokan, akik az ő tetteiknek csupán

9 / A GRECCIÓI JÁSZOL

10 / SZENT FERENC PRÉDIKÁL A MADARAKNAK

elmesélésével akarnak megtiszteltetést és emberi dicsőretet szerezni.« Ezért írta le intelmeiben¹⁵³ e szavak értelmét, mondván: »A Szentek ezeket megtették, mi pedig tetteik elmondásával és prédikálásával akarunk megtiszteltetést és dicsőséget szerezni.« Más szavakkal így lehet mondani: »A tudomány felfuvalkodottá tesz, a szeretet épít.«¹⁵⁴

73|Szent Ferenc válasza

a novícius másodszori kérdezősködésére

Egy másik alkalommal, amikor Szent Ferenc a tűz mellett ült és melegedett, a testvér ismét a zsolotárskönyvről kezdett beszélni. Szent Ferenc így válaszolt neki: »Miután lesz zsolotárskönyved, breviáriumot akarsz, s miután lesz breviáriumod, püspöki székbe telepszél, mint egy nagy főpap, és így szólsz testvéredhez: »Hozd ide a breviáriumomat.« »Ezt mondva nagy hévvel hamut vett kezébe, és a fejére szórta. Közben úgy dörzsölte fejét körös-körül, mint aki fejet mos, ezt hajtogatván: »Én vagyok a breviárium! Én vagyok a breviárium!« Ezt számtalanszor megismételte, és egyre dörzsölte a fejét. A testvér megdöbbsent, és elszégyellte magát. Majd Szent Ferenc ezt mondta neki: »Testvér, engem hasonlóképpen megkísértett a könyvszerzés vágya, de hogy ezzel kapcsolatban megismerjem az Úr akaratát, fogtam az evangéliumoskönyvet, és imádkozva kértem az Urat, hogy legyen kegyes, és a könyv első felütésekor mutassa meg nekem ezekre a dolgokra vonatkozó akaratát. Az imádság végeztével a könyv első felnyitásakor a szent evangéliumnak erre a versére bukkantam: »Nektek megadatott, hogy ismerjétek az Isten országának titkait, a többieknek azonban csak példabeszédekben.«¹⁵⁵ S hozzáfűzte: »Annyian vannak, akik szívesen törekszenek a tudomány magaslatára, hogy boldog az, aki az Úristen iránti szeretetből meddő marad.«¹⁵⁶

74|A novícius újbóli kérdésére

Szent Ferenc végleges választ ad

Néhány hónap múlva, amikor Szent Ferenc a Sancta Maria de Portiuncula templománál a cella mellett álldogált, amelyik a ház mögött, az út mentén épült, az illető testvér ismét a zsolotárskönyvről hozakodott elő. Szent Ferenc ezt mondta neki: »Menj és tégy úgy, ahogy ministered mondta.« Ennek hallatára a testvér nyomban megfordult, és elindult visszafelé azon az úton, amelyen jött. Szent Ferenc pedig ott maradván az úton, azon kezdett gondol-

kodni, mit is mondott voltaképpen a testvérnek, és rögtön utána is kiáltott: »Várj meg, testvér, várj meg!« Aztán odament hozzá, és így szólt: »Gyere velem vissza, testvér, és mutasd meg nekem azt a helyet, ahol azt mondtam neked, hogy a zsoldároskönyvvvel kapcsolatban tégy úgy, amint ministered mondta.« Amikor visszatértek arra a helyre, ahol ezek a szavak elhangzottak, Szent Ferenc meghajolt a testvér előtt, és térden állva ezt mondta: »Mea culpa, testvér, mea culpa,¹⁵⁷ mert bárkinek, aki kisebb testvér akar lenni, nem szabad hogy legyen, csak tunikája, ahogy a regula megengedi, kordája és alsónadrágja, és akiket nyilvánvaló szükség vagy betegség kényszerít, azoknak sarujuk.«¹⁵⁸ Ezért akárhány testvér jött hozzá, hogy hasonló ügyben tanácsát kérje, ilyen feleletet szokott adni nekik. Ezért mondogatta: »Annyi az ember tudománya, amennyit tesz, és annyiban jó szónok egy szerzetes, amennyiben cselekszi is, amit mond«, vagy más szavakkal így mondta: »A jó fát nem másról, mint gyümölcséről ismerik föl.«¹⁵⁹

*75/Szent Ferenc egyik kísérője megkérdi,
miért tűri el, hogy a testvérek letértek
az eredeti útról*

Amikor Szent Ferenc szintén az említett palotában tartózkodott, egy napon így szólt hozzá egyik kísérője: »Atyám, bocsáss meg, de már többen elgondolkodtak azon, amit mondani szeretnék.« Majd elkezdte: »Te tudod, hogy Isten kegyelméből egykor milyen tiszta tökéletességben virágzott az egész rend, tudniillik milyen hévvel és odaadással tartotta meg minden testvér a szent szegénységet mindenben. Abban, hogy kicsiny és szegényes épületekben laktak, csak néhány és szegényes eszközt, kevés és egyszerű könyvet és szegényes ruhát használva. Ahogy ezekben, úgy más külsődleges dolgokban is egy volt az akaratuk: hogy gondosan megtartsanak mindent, ami fogadalmunkkal, hivatásunkkal és jó példaadásunkkal kapcsolatban áll. Így egyesek voltak az Isten és az embertársak szeretetében. Most meg, rövid idő óta, ez az egyszerűség és tökéletesség kezd az eddigitől eltérően megváltozni. Jóllehet sokan azt mondják és azzal mentegetik a testvéreket, hogy nagy számuk miatt képtelenség ezt elvárni tőlük. Sőt sok testvér azt hiszi, hogy ezekkel jobban szolgálja a nép épülését, mint az előbb említett dolgokkal, és úgy látják, hogy emiatt tisztességebb így élni és így viselkedni. Ezért szinte semmibe veszik az egyszerűség útját és ezt a fajta szegénységet, pedig ez volt rendünk kezdete és alapja. Megfontol-

va ezeket a dolgokat, az a véleményünk, hogy neked nem tetszenek. De nagyon csodálkozunk rajta, hogy ha egyszer nem tetszenek, akkor miért tűröd el és miért nem javítod ki.»

76/Szent Ferenc válasza

Szent Ferenc így válaszolt: »Bocsásson meg neked az Úr, testvér, amiért ennyire ellenemre akarsz lenni, szembe akarsz velem helyezkedni, és olyan dolgokba akarsz belekeverni, amelyek nem tartoznak hivatalomhoz.« Majd így folytatta. »Amíg a testvérek előljárója voltam, s ők kitarítottak hivatásuk és fogadalmuk mellett, jóllehet megtérésem kezdetétől egyre betegbb lettem, szerény tehetségem elég volt ahhoz, hogy példámmal és tanítással útmutatást adjak nekik. De miután láttam, hogy az Úr napról napra növeli a testvérek számát, s hogy ők, lelkük lanyhasága és erőtlensége miatt a helyes és biztonságos útról, amelyen járni szoktak, kezdenek letérni, és a széles úton járni – ahogy mondtad –, figyelmen kívül hagyva fogadalmukat, hivatásukat és a jó példaadást, és hogy nem hagyják el megkezdett útjukat sem beszédemre, sem példámra, akkor az Úrra és a testvérek ministereire bízam a rendet. Bár akkor, amikor lettem az előljáróságot és lemondtam, a káptalanon a testvérek színe előtt azzal mentegetőztem, hogy betegségem miatt nem tudom gondjukat viselni. Mégis, ha a testvérek akaratom szerint járnak el vagy jártak volna el, megvigasztalásukra nem kívánnám, hogy rajtam kívül egészen halálom napjáig más előljárójuk legyen. Mert amikor a hű és jó alattvaló felismeri és megtartja előljárója akaratát, az előljárónak nem kell hogy sok gondja legyen vele. Sőt olyan örömet szerezne a testvérek jósága, úgy megvizsgálna az én és az ő lelki hasznuk, hogy még ha betegen, ágyban feküdnék, akkor sem esne nehezemre, hogy szolgálatukra legyenek.« Aztán így folytatta: »Az én feladatom lelki jellegű, már-már a testvérek fölötti előljáróság, mert meg kell akadályoznom és ki kell javítanom a hibákat. De ha egyszer szavammal és példámmal nem vagyok képes megakadályozni és kijavítani azokat, nem akarok hóhér lenni, hogy büntessek és ostorozzak, mint e világ fejedelmei. Bízom az Úrban, hogy az eddig láthatatlan ellenségek, akik az Úr büntető szolgálói ebben és az eljövendő világban, megbüntetik azokat, akik áthágyják Isten parancsait, és szégyenkezve, gyalázatukra e világ fiaival utasítatják rendre őket, úgyhogy vissza fognak térni fogadalmukhoz és hivatásukhoz. Mindazonáltal halálom napjáig nem szűnök meg példámmal és tetteimmel tanítani a testvéreket, hogy azon az úton járjanak,

amelyet az Úr mutatott nekem, én meg nekik, és amire őket oktattam, hogy ne legyen mentségük az Úr színe előtt, én pedig ne tartozzam többé számadással róluk az Úrnak.«

77/Szent Ferenc megkívánja,
hogy a testvérek házai szegényesek legyenek,
különösen a Portiunculánál

Szent Ferenc akkor beleíratta végrendeletébe, hogy a testvérek minden házának sárból és fából kell épülnie, a szegénység és alázatosság jeleként, és hogy a templomok, amelyeket a testvéreknek építenek, legyenek kicsik.¹⁶⁰ Az volt a kívánsága, hogy ez a reform, főként a fából és sárból készített épületeket meg minden más jó példát illetően, a Sancta Maria de Portiuncula kolostorban kezdődjék, mert ez volt az első hely, ahol miután a testvérek ott laktak, az Úr kezdte őket megsokasítani, hogy ez mindenkor emlékeztesse a többi testvért, akik a rendben vannak és lesznek. De egyesek azt mondták neki, hogy szerintük nem célszerű az, hogy a testvéreknek kötelező fából és sárból építeni a házukat, mert sok helyütt és sok provinciában a fa drágább, mint a kő. Szent Ferenc nem akart velük vitatkozni, mert nagyon beteg volt, és már nagyon közel volt halála; rövid ideig élt már csak ezután. Ezért írta később a végrendeletébe:¹⁶¹ »Vigyázzanak a testvérek, hogy templomokat, szegényes hajlékokat és általában minden épületet, melyet számukra emelnek, csak abban az esetben fogadjanak el, ha azok tökéletesen megfelelnek a szent szegénység szellemének, amelyre a regulában fogadalmat tettünk, és mindig csak mint jövevények és zarándokok lakjanak bennük.«¹⁶² Mi pedig, akik vele voltunk, amikor a regulát írta, és jelen voltunk csaknem minden más írásának keletkezésekor, tanúsítjuk, hogy sok mindent betétetett a regulába és más egyéb írásaiba, amiről egyes testvérek, főleg az előljárók ellenkező véleményrel voltak. Így állt elő az a helyzet, hogy azok a dolgok, melyekben a testvérek ellene mondtak Szent Ferencnek élete folyamán, most, halála után, igen hasznosak lennének az egész rendnek. De mivel nagyon félt a botránytól, engedett – jöllehet szándéka ellenére – a testvérek akaratának. Gyakran mondogatta: »Jaj azoknak a testvéreknek, akik ellenem szegültek azokban a dolgokban, melyekről tudom, hogy az Isten akarata, azonban a rend nagyobb javát keresve, bár nem szívesen, de meghajlok akaratuk előtt.« Ezért gyakran mondogatta kísérőinek: »Az az én fájdalmam és kínom, hogy azokat a dolgokat, amelyeket az imádságban és elmélkedésben való sok erőfeszítéssel, irtalma révén a jelen és a jövőendő egész rend

hasznára nyertem az Úrtól, és amiről biztosított, hogy akarata szerint vannak, azokat egyes testvérek tekintélyükre és tudományukból fakadó előrelátásukra hivatkozva elvetik, és ellenem szegülnek, mondván: »Ezekhez ragaszkodni kell és meg kell tartani, ezeket meg nem.« De mivel, ahogy már mondtuk, nagyon félt a botránytól, sok mindent megengedett, hogy úgy legyen, és sok olyan dologban meghátrált akaratak előtt, ami nem volt szándéka szerint való.

78/Szent Ferenc intézkedése
a haszontalan és fölösleges beszéd elkerülésére
a portiunculai kolostorban

Amikor igen szent atyánk, Ferenc, a Sancta Maria de Portiuncula templománál lakott, szokása volt, hogy evés után a tétlenség vétkének elkerülésére mindennap dolgozott valamit testvéreivel. Arra gondolva, nehogy az imádság után haszontalan és fölösleges beszéddel elveszítsék a javakat, melyekkel imádság idején Isten segítségével gazdagodtak, a haszontalan és fölösleges szavakkal való botlás elkerülésére a következő dolgokat rendelte el, és megtartásukat parancsolta meg a testvéreknek: »Ha egy testvér, aki úton van vagy valamit dolgozik, a testvérek között haszontalan dolgot fecseg, köteles elmondani egy Miatyánkot, imádságának elején és végén az Úr dicséretével, azzal a föltétellel, hogy ha történetesen saját lelkiismerete előbb vádolta a vétséggel, akkor saját lelkéért mondja el a Miatyánkot az Úr dicséretével, úgy, ahogy előbb mondtuk. Ha azonban előbb egy másik testvér utasítja rendre, a Miatyánkot az őt rendreutasító testvér lelkéért kell elmondania az előbb említett módon. Ha pedig netán a rendreutasított testvér magát mentegetve vonakodnék elmondani a Miatyánkot, akkor ugyanúgy kettőt kell neki elmondania az őt megdorgáló lelkéért, akinek tanúsága vagy esetleg egy másik testvér bizonyítja, hogy igaz, hogy fölösleges vagy haszontalan szavakat mondott. Az Úr említett dicséretét imádsága elején és végén olyan hangosan és tisztán mondja, hogy az ott tartózkodó testvérek érthessék és hallhassák; ezek a testvérek pedig hallgassanak és figyeljenek, amíg az illető elmondja az imádságot. Ha pedig valaki ezzel ellentétben nem hallgat, köteles elmondani egy Miatyánkot ugyanígy az Úr dicséretével, az imádságot mondó testvér lelkéért. Minden testvér, amikor belép egy cellába, házba vagy bárhová, és ott vagy másutt egy vagy több testvér találkozik, köteles mindig buzgón áldani és dicsérni az Istent.« E dicséretnek állandó mondása szokása volt az igen szent atyának, és igen forró kívánsága és vágya volt, hogy ezeket más testvérek hasonlóan buzgón és ájtatosan mondják.

79/Szent Ferenc missziós testvéreket küld szerte
a világba a portiunculai káptalanon,¹⁶³

ő pedig elhatározza, hogy Franciaországba megy

Az ugyancsak ott tartott káptalan idején, ahonnét először küldtek testvéreket tengeren túli tartományokba, a káptalan befejeztével Szent Ferenc az említett helyen maradt néhány testvérrel, s így szól hozzájuk: »Kedves testvéreim, nekem minden testvér mintájának és példaképének kell lennem. Ha tehát testvéreimet távoli helyekre küldtem, hogy ott fáradságot és szégyent, éhséget és sok más szükséglet tűrjenek el, úgy látom jónak és igazságosnak, hogy én is hasonlóképpen elmenjek egy messze levő országba, főként azért, hogy a testvérek türelmesebben el tudják viselni nélkülözéseiket és az őket ért bántalmakat, amikor hallják, hogy én is ugyanezt viselem el.« Majd ezt mondta nekik: »MenjeteK és imádkozzátok: adja az Úr, hogy azt a tartományt válasszam, amelyik az ő nagyobb dicsőségét, a lelkek hasznát és üdvét, rendünknek pedig jó példaadását szolgálja.« Szokása volt ugyanis az igen szent atyának, nem csupán amikor távoli vidékekre ment prédikálni, hanem akkor is, amikor szomszédos tartományokba, hogy imádkozzék és a testvéreket is imádkozni küldje, hogy mindenütt még jobban Isten útját járja, és hogy az Úr irányítsa szívét, amikor odamegy. Elmentek tehát a testvérek, hogy imádkozzanak, és az imádságot befejezve visszatértek hozzá. Ő pedig így szól hozzájuk: »Urunk Jézus Krisztus, dicsőséges Szűz Anyja és minden szent nevében Franciaországot választom, melyben a nép katolikus, főként pedig azért, mert a szent egyház minden katolikus népe közül ők tanúsítják a legnagyobb tiszteletet Krisztus teste iránt,¹⁶⁴ ami nekem igen kedves dolog. Ezért legszívesebben köztük időzöm.«

80/Szent Ferenc tisztelete Krisztus teste iránt

Oly nagy tiszteletet és áhítatot tanúsított ugyanis Szent Ferenc Krisztus teste iránt, hogy be akarta írni a regulába, hogy a testvérek, azokban a tartományokban, ahol élnek, fordítsanak rá gondot, figyelmeztessék a klerikusokat, papokat, és prédikáljanak nekik arról, hogy illő és tisztességes helyen tartsák Krisztus testét; ha pedig azok nem tennék meg, azt akarta, hogy akkor a testvérek gyakorolják ezt. Sőt egy időben testvéreket akart szétküldeni minden provinciába cibóriumokkal, hogy bárhol találják méltatlanul őrizve Krisztus testét, ezekben helyezték el tisztességesen. Az Úr Jézus Krisztus szentséges teste és vére iránti tiszteletből hasonlóképpen azt is be akarta tétetni a regulába, hogy »a testvérek bárhol találjanak írásokat az Úr neveivel és az átváltozás ígével,

nem kellő rendben vagy valamely illetlen helyen tiszteletlenül szétszórva, szedjék össze, és tegyék el, hogy így tiszteljék az Urat elhangzott szavaiban is. Sok dolog ugyanis az Úr szava által szentelődik meg, és az Oltáriszentség is Krisztus igéinek erejével jön létre.«¹⁶⁵ Jóllehet ezt nem vette be a regulába, főként mivel a ministerek nem tartották jónak, hogy a testvérek ezt parancsba kapják, a szent atya végrendeletében és más írásaiban mégis testvéreire kívánta hagyni erre vonatkozó akaratát.¹⁶⁶ Más testvéreket meg jó és szép ostyasütő vasakkal akart szétküldeni az összes tartományba.¹⁶⁷

Miután Szent Ferenc kiválasztotta a testvérek közül azokat, akiket magával akart vinni, így szólt a többiekhez: »Az Úr nevében menjetek utatokra kettesével, ahogy illik, s reggeltől a tercia utánig¹⁶⁸ legyetek teljes csendben, és szívetekben imádjátok az Urat. Haszontalan és fölösleges beszéd ne legyen közteket. Bár úton vagytok, viselkedésetek legyen mégis annyira szerzeteshez illő, mintha remeteségben vagy cellában tartózkodnátok; mert bárhol vagyunk és akárhol járunk, cellánk velünk van: test testvérünk ugyanis a cella, lelkünk pedig a remete, aki Istent imádvá és róla elmélkedve él bent a cellában. Ezért ha a lélek nem él békében és magányosan cellájában, a kézzel épített cella nem sokat használ a szerzetesnek.«

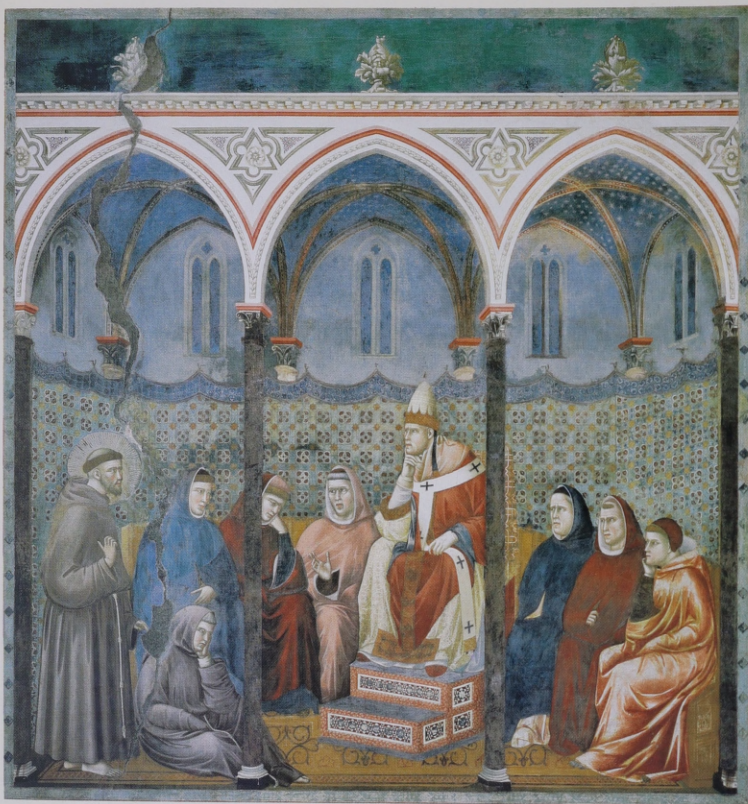
*81/Szent Ferenc megbízza Szilveszter testvérét,
hogy űzze ki az ördögöket Arezzóból*

Amikor Arezzóba érkeztek, a városban igen nagy botrány és éjjel-nappal csaknem egész városszerte tartó háború volt, mert a polgárok két pártra szakadtak, s ezek régóta kölcsönösen gyűlölték egymást. Ezt látva Szent Ferenc és éjjel-nappal hallva a nagy morajlást és kiabálást, míg a városon kívül egy külvárosi kórházban megszállt, úgy tűnt neki, hogy ujjonganak fölöttük az ördögök, és arra ösztönöznek minden embert, hogy tüsszel és más ártalmas dolgokkal rombolják a várost. Ezért szánalomra gyulladt a város iránt, és így szólt Szilveszter testvérhez, aki Isten embere, erős hitű, csodálatosan egyszerű és tiszta pap volt, és akit a szent atya szentként tisztelt: »Menj a város kapuja elé, és emelt hangon parancsold meg minden démonnak, hogy mindnyájan távozzanak a városból.« Szilveszter testvér felkerekedett, odament a kapu elé, és hangosan így kiáltott: »Dicsértessék és áldassék az Úr, Jézus Krisztus! A mindenható Isten nevében és az atyánknak, Szent Ferencnek tartozó szent engedelmisség erejénél fogva megparancsolom minden ördögnek, hogy mind hagyja el a várost!« Isten irgalma és Szent Ferenc imádsága által pedig az tör-

tént, hogy mindenféle prédikáció nélkül nem sokkal ezután helyreállt a béke és az egység. De mivel Szent Ferenc akkor nem tudott nekik prédikálni, amikor egy későbbi alkalommal szólt hozzájuk, ezek voltak beszédjének első szavai: »Úgy beszéltek hozzátok, mint akiket gonosz lelkek tartanak fogva, mert szerencsétlenségekben magatokat kötöztétek meg és adtátok el, mint a piacon az állatokat, s az ördögök kezére juttattátok magatokat. Amikor tudniillik azok akaratának rendeltétek magatokat alá, akik rombolták és folytonosan rombolják önmagukat, és akiknek az a szándékuk, hogy elpusztítsanak benneteket és az egész várost. De ti szerencsétlen és tudatlan emberek vagytok, mert nem ismeritek Isten jótéteményeit, aki, jóllehet némelyek nem tudják, egy bizonyos órában megszabadította ezt a várost egy igen szent életű testvér, Szilveszter érdemeiért.«

82 / *Az ostiai püspök lebeszéli Szent Ferencet arról,
hogy Franciaországba menjen*

Amikor Szent Ferenc Firenzébe érkezett, ott találta Hugolino urat, az ostiai püspököt, a későbbi pápát, akit Honorius pápa küldött legációba¹⁶⁹ a spoletoi, a toszkán és a lombard hercegségbe, valamint a trevisói tartományba, egészen Velencéig. Jövetelének nagyon megörült a püspök úr. Amikor azonban megtudta Szent Ferencről, hogy Franciaországba készül, megtiltotta neki, hogy oda menjen, mondván: »Testvér, nem akarom, hogy a hegyeken túlra menj, mert sok olyan főpap van és mások is, akik szívesen akadályt gördítenének rended boldogulása elé a római kúriában. De én és más bíborosok, akik szeretjük rendedet, szívesebben oltalmazzuk és segítjük azt, ha ennek az országnak területén maradsz.« Szent Ferenc azonban ezt felelte neki: »Uram, nagy szegény az rám nézve, hogy míg testvéreimet távoli és messze fekvő vidékekre küldtem, én itt maradok ezekben a tartományokban.« Erre a püspök úr szinte feddőleg megkérdezte: »Miért küldted testvéreidet olyan messzire, hogy éhen haljanak, és hogy akkora megpróbáltatásokban legyen részük?« Szent Ferenc nagy lelki hévvel és prófétai ihlettel válaszolt neki: »Uram, hát azt gondoltok vagy azt hiszitek, hogy az Úr egyedül csak ezekért a provinciákért küldött bennünket? Igazán mondom neked, hogy az Úr az egész világon élő minden ember javára és lelki üdvéért választotta ki és küldte a testvéreket, és nemcsak a hívők, hanem a hitetlenek is be fogják őket fogadni. Amennyiben pedig megtartják, amit az Úrnak ígérték, úgy az Úr gondoskodni fog szükségleteik kielégítéséről, mind a hitetlenek, mind a hívők között.« A püspök úr nagyon

II / SZENT FERENC III. HONORIUS PÁPA ELŐTT PREDIKÁL

12 / SZENT FERENC MEGJELNIK AZ ARLES-I SZERZETES GYÜLEKEZETNEK

elcsodálkozott beszédén, és elismerte, hogy igazat mondott. De mégsem engedte meg, hogy Franciaországba menjen.¹⁷⁰ Szent Ferenc tehát Pacifik testvért küldte oda más testvérekkel,¹⁷¹ ő pedig visszatért a spoletói völgybe.

83/Egy egyetemes káptalan előtt Szent Ferenc
leírja egyik kísérvőjének,

milyen alázatosnak kell lennie egy kisebb testvérnek

Egyszer, mikor elközelgett a testvérek káptalanjának ideje, amit a Sancta Maria de Portiuncula templománál kellett tartani, ezt mondta kísérvőjének Szent Ferenc: »Azt hiszem, nem tekinthetném magam kisebb testvérnek, ha nem olyan lenne a lelkületem, ahogy majd elmondom neked.« Ezt mondta: »Íme a testvérek nagy áhítattal és tisztelettel jönnek hozzám, és a káptalanra hívnak, én pedig kedvességüktől meghatódva elmegyek velük. Miután összegyűltek, arra kérnek, hogy hirdessem nekik Isten igéjét, és én fölláva prédikállok nekik, ahogy a Szentlélek ajkamra adta.¹⁷² Tegyük föl, hogy a beszéd végeztével elgondolkodnának és rám támadnának: »Nem akarjuk, hogy te uralkodj fölöttünk,¹⁷³ mert nem vagy jó szónok, és igen együgyű vagy, mi pedig nagyon szégyelljük, hogy ilyen együgyű és lenézett előljárónk van. Ezért a továbbiakban ne merészd előljárónknak nevezni magad.« S így semmire sem becsülve kidobnak. Nem vagyok tehát kisebb testvér, ha nem örülök ugyanúgy, amikor semmibe se vesznek és gyalázzal kivetnek, nem akarván, hogy előljárójuk legyenek, mint mikor megbecsülnek és tisztelnek, ha az ő lelki hasznuk mindkét esetben egyforma. Mert ha örülök lelki haladásuknak és kedveségüknek, mikor fölmagasztalnak és tisztelettel öveznek, ami miatt a lélek veszélybe kerülhet, jobban illik örülnöm és vigadnom lelki hasznomnak és lelkem üdvének, amikor szidnak és gyalázzal kidobnak, mert ez a léleknek hasznára van.«

84/Szent Ferenc megszelídít egy tücsköt

Egyszer nyáron, amikor Szent Ferenc ugyancsak azon a helyen (ti. a Portiunculánál) volt, és a leghátsó cellában lakott a kert sövénye mellett, a ház mögött, ahol halála után Rajnér testvér, a kertész élt, történt, hogy egy napon, amikor kijött a cellácskából, a házikó mellett álló fügefá ágán, elérhető közelségben, egy tücsköt pillantott meg. Kezét odanyújtva ezt mondta neki: »Gyere ide, tücsök nővérem!« Az rögtön az ujjára szállt, Szent Ferenc pedig a másik

kezével simogatni kezdte, mondván: »Énekelj, tücsök nővérem!« A tücsök azonnal engedelmeskedett és rázendített. Ez nagy vigasztalására szolgálta Szent Ferencnek, és dicsérte Istent. Egy jó órán keresztül kezében tartotta, aztán visszatette a fügefa ágára, ahonnét elvette. Ilyenformán nyolc napon keresztül, amikor kijött a cellából, mindig ugyanott találta. Mindennap kezébe vette, és mihelyt azt mondta neki, hogy énekeljen, a simogatásra a tücsök ciripelt. Nyolc nap után így szólt kísérőihez: »Bocsássuk szabadon tücsök nővérünket, hadd menjen, amerre kedve tartja; elég ideig vigasztalt bennünket, és testünk ebben hiú dicsőséget találhat.« Amint szabadon engedték, a tücsök rögtön eltűnt, és többé nem mutatkozott ott. Társai nagyon csodálkoztak rajta, hogy ilyen engedelmes és szelíd volt iránta. Szent Ferenc ugyanis annyira örült a teremtményeknek a Teremtő iránti szeretetből, hogy az Úr, testének és lelkének vigasztalására, az emberek számára vad állatokat megszelídítette neki.

85 / *Szent Ferenc megtagadja magától,
amire szüksége van, hogy jó példát adjon*

Egy időben Szent Ferenc a San Eleutéro-i remetiségben¹⁷⁴ tartózkodott, nem messze egy Contigliano nevű vártól Rieti területén. Mivel csak egy tunikát hordott, a kemény hideg és a nagy szükség miatt valamilyen posztóval megfoltozta saját és társa tunikájának belsejét, úgyhogy teste kezdett egy kicsit fölerősödni. De nem sokkal később, mikor valamelyik nap visszatért az imádságból, nagy örömmel ezt mondta társának: »Nekem minden testvér mintájának és példaképének kell lennem. Ezért jóllehet testemnek szüksége lenne a bélelt tunikára, mégis tekintettel kell lennem testvéreimre, akiknek ugyanerre van szükségük, és talán nincsen nekik, vagy nem tudnak szerezni. Ezért alkalmazkodnom kell hozzájuk, és ugyanazokat a nélkülözéseket, amiket ők elszenvednek, nekem is el kell viselnem, hogy ennek láttán nagyobb türelemmel tudják viselni azokat.« Hogy testétől hány és milyen szükséges dolgot tagadott meg az étkezésben és a ruházkozásban, hogy a testvéreknek jó példát adjon, és hogy türelmesebben viseljek el szűkölködésüket, mi, akik vele voltunk, nem tudnánk elmondani. De legjobban és legfőképpen mindig arra törekedett, különösen miután a testvérek kezdtek megsokasodni, ő pedig lemondott az előljárói hivatalról, hogy inkább tetteivel, mint beszédével tanítsa a testvéreket, hogy mit kell tenniük és mit kell kerülniük.

86/Szent Ferenc elkedvetlenedik néhány testvér
rossz példája láttán, de Isten megvigasztalja

Egyszer, mikor észrevette és hallotta, hogy a rendben némelyik testvér rossz példát ad, meg hogy a testvérek nem állnak hivatásuk csúcán, szíve mélyét fájdalom járta át, s egy alkalommal imádságában ezt mondta az Úrnak: »Uram, rád bízom a családot, amit nekem adtál.« De az Úr így szólt hozzá: »Mondd meg nekem, miért szomorkodsz annyira, mikor valamelyik testvér kilép a rendből, és mikor a testvérek nem azon az úton járnak, amit neked mutattam? Aztán mondd meg azt is, ki alapította a testvérek rendjét? Ki téríti meg az embert, hogy bűnbánatot tartson benne? Ki ad erőt ahhoz, hogy állhatatosan megmaradjon benne? Hát nem én?« Majd lelkében ezt hallotta: »Nem mint tudóst és ékes szavú embert választottalak ki és rendelvek családom fölét, hanem mint egyszerűt, hogy megtudd, mind te, mind mások, hogy én fogok éberben őrködni nyájam felett. Jelül adtalak nekik,¹⁷⁵ hogy a tetteket, miket benned végbeviszek, benned lássák és valóítsák meg. Akik az én utamon járnak, azoké vagyok, és még teljesebben övék leszek, akik pedig nem akarnak az én utamon járni, azoktól még azt is elveszik, amiről azt hiszik, hogy az övék.¹⁷⁶ Ezt azért mondom neked, hogy ne szomorkodj olyan nagyon, hanem tedd, amit teszel, végezd, amit végzel, mert örök szeretetben alapítottam a testvérek rendjét. Tudd meg, annyira szeretem, hogy ha valamelyik testvér visszatér hányadékhához,¹⁷⁷ és a renden kívül hal meg, más valakit küldök helyette, hogy övé legyen a koronája. S ha még nem született volna meg, akkor gondoskodom arról, hogy megszülessék. Hogy pedig megtudd, hogy a testvérek életmódját és szerzetét saját elhatározásomból szeretem, ha megesisik, hogy az egész rendben nem marad csak három testvér, én akkor sem fogom elhagyni soha.«

87/Szent Ferenc elkedvetlenedik néhány testvér
rossz példája láttán, de Isten megvigasztalja

E beszéd hallatán Szent Ferenc lelke megvigasztalódott, mivel szerfölött szomorkodott, amikor a testvérekről azt hallotta, hogy rossz példát adnak. Bár nem tudott teljesen uralkodni magán, hogy amikor valami rosszat hall, el ne szomorodjék, mégis, miután az Úr ekként megerősítette, ezt emlékezetébe idézte, és társaival is beszélgetett róla. Gyakran mondogatta a testvéreknek a káptalanokon és buzdító beszédeiben: »Megesküdtem és elhatároztam, hogy a regulát megtartom, és minden testvér hasonlóképpen kötelezte magát erre. Ezért attól fogva, hogy lemondtam a testvérek közt viselt hivatalomról, a to-

vábbiakban betegségek miatt, lelkem és minden testvér lelkének nagyobb hasznára, nem tartozom mással a testvéreknek, csak jó példaadással. Azt ugyanis az Úr adta tudtomra és biztosan tudom, hogy még ha a betegségek nem is mentenének föl, a legnagyobb segítség, amit a testvérek rendjének nyújthatok, az, hogy mindennap imádkozom érte az Úrhoz, hogy kormányozza, őrizze, oltalmazza és védje.¹⁷⁸ Mert arra köteleztem magam az Úr és a testvérek előtt, hogy ha valamelyik testvér az én rossz példám miatt vesz el, akkor számadással akarok tartozni érte az Úrnak.« Ezért bár az egyik testvér időnként mondta neki, hogy néha kötelessége beleszólni a rend ügyeibe, ő ilyen szavakkal válaszolt. »Van a testvéreknek regulájuk, ezenfelül esküt is tettek rá. Hogy pedig ne legyen mentségük, miután az Úrnak úgy tetszett, hogy előljárójuk legyek, előttük én is hasonlóképpen megesküdtem rá, és mindvégig meg akarom tartani. Ezért mivel a testvérek tudják, hogy mit kell tenniük és mit kell elkerülniük, nekem nem marad más hátra, csak az, hogy tetteimmel tanítsam őket, mert engem életemben, halálomban ezért kaptak.«

88/Szent Ferenc szegénykezett,

mert nálánál szegényebb emberrel találkozott

Egyszer, mikor Szent Ferenc prédikálva járt egy provinciát, történt, hogy egy igen szegény emberrel találkozott össze. Míg annak nagy szegénységét fontolgatta, ezt mondta társának: »Nagy szegényt hozott ránk ennek az embernek a szegénysége, és nagyon meghazudtolja a mi szegénységünket.« Kísérője megkérdezte: »Hogyhogy, testvér?« Erre ő: »Nagy szegény rám nézve, hogy nálamnál szegényebbrel találkozom, mert a szent szegénységet választottam úrnőmnek, díszemnek és testi-lelki gazdagságomnak, és az egész világot bejárta az a hír, hogy Isten és az emberek előtt szegénységet fogadtam. Ezért kell szegénykeznem, mikor nálamnál szegényebb emberrel találkozom.«

89/Szent Ferenc megfedd egy testvért,

aki megbántott egy szegény embert

Amikor Szent Ferenc a testvérek Rocca Briccii¹⁷⁹ közelében lévő remeteségébe ment, hogy a környék lakosságának prédikáljon, történt, hogy azon a napon, amikor prédikálnia kellett, egy szegény és beteges ember jött hozzá. Amikor meglátta az embert, gondolkodóba esett szegénységén és betegségén, úgyhogy szánalomra gyulladt iránta, és együtt érezve vele a koldus ruhátlansá-

gáról és betegségéről kezdett kísérőjével beszélgetni. De társa ezt mondta neki: »Testvér, igaz, hogy ez az ember elég szegény, de az is lehet, hogy vágyban az egész provinciában nincs nála gazdagabb.« Szent Ferenc azonban megfeddte, mert helytelenül szólt, úgyhogy a testvér beismerte vétkét. Szent Ferenc megkérdezte tőle: »Kész vagy-e tettedért úgy vezekelni, ahogy majd megmondom?« »Szívesen« – válaszolta. »Akkor indulj, vedd le tunikádat, meztelenül menj a szegény ember elé, vedd magad lábaihoz, és mondd el neki, hogyan vétkeztél ellene megszólással, és kérd, hogy imádkozzék érted, hogy Isten megbocsásson neked.« Ó tehát elment, és mindent úgy tett, ahogy Szent Ferenc meghagyta neki. Azután fölkelt, fölvette tunikáját, és visszatért hozzá. Szent Ferenc pedig megkérdezte tőle: »Akarod, hogy elmondjam, hogyan vétkeztél ellene, sőt Krisztus ellen?« Majd folytatta: »Amikor szegényt látsz, arra kell gondolnod, akinek nevében jön, vagyis Krisztusra, aki azért jött, hogy elvegye szegénységünket és gyöngeségünket. A koldus szegénysége és betegsége ugyanis tükör számunkra, amiben Urunk, Jézus Krisztus szegénységét és gyöngeségét kell könyörülettel szemlélnünk és fontolóra vennünk, amit az emberi nem üdvösségéért viselt el testében.«

90/A rablók megtérítése

Egy időben a testvérek Borgo San Sepolcro¹⁸⁰ fölött fekvő remeteségében néha rablók jelentek meg, hogy a testvérektől kenyeret kérjenek. Ezek a környék nagy erdeiben rejtőzködtek, és időnként kimentek az utakra, hogy az arra járókat fosztogassák. Ezért egyes ottani testvérek ezt mondogatták: »Nem helyes alamizsnát adni nekik, főként mert rablók, és az emberekkel oly sok és nagy gonosztságot művelnek.« Mások viszont látva, hogy milyen alázatosan koldultak, és hogy a nagy szükség kényszerítette őket erre, néha adtak nekik, de mindig figyelmeztették őket, hogy térjenek meg és tartsanak bűnbánatot. Közben a remeteségbe érkezett Szent Ferenc, és a testvérek a véleményét kérték a dologról: vajon adjanak-e nekik kenyeret, vagy ne. Szent Ferenc így válaszolt: »Ha úgy cselekszettek, ahogy mondom, bízom az Úrban, hogy megnyeritek lelküket.« Majd folytatta: »Menjetek és szerezzetek jófajta kenyeret és bort, aztán vigyék ki nekik az erdőbe, oda, ahol tudomástok szerint tanyáznak, és ezt kiáltásotok: »Rabló testvérek! Gyertek ide hozzánk! Mi vagyunk azok, a testvérek, és jó kenyeret meg bort hozunk nektek.« Azok rögtön odamennek majd hozzátok. Ti pedig terítsetek a földre abroszt,¹⁸¹ tegyék rá a kenyeret és a bort, és míg esznek, alázatosan és vidáman szolgáljátok ki őket.

Az étkezés után mondjatok nekik néhány szót az Úr ígéréiről, végül pedig Isten szeretetétől először azt kérjétek tőlük, ígérjék meg nektek, hogy senkit sem ütnek le, és nem tesznek kárt egy ember személyében sem. Ha ugyanis mindent egyszerre kérnétek tőlük, nem hallgatnának meg benneteket; ezt azonban az irántuk tanúsított alázatosságtok és szeretetetek miatt rögtön megígérik. Másnap ismét kerekedjétek föl, és a nektek tett ígélet fejében, a kenyérhez és a borhoz tegyétek még tojást és sajtot, s hasonlóképpen vigyétek oda és szolgáljatok nekik, míg esznek. Az étkezés után pedig mondjátok nekik: »Mit álltok itt egész nap éhségtől haldokolva, sok bajt tűrve, és gondolatban, cselekedetben annyi rosszat téve? Ezek miatt elvesztitek lelketeket, ha meg nem tértek. Jobb lesz, ha az Úrnak szolgáltok, és ő ebben a világban megadja majd, amire testeteknek szüksége van, végül pedig üdvözíti lelketeket.« Az Úr pedig majd irgalmasságával ösztönzi őket, hogy térjenek meg alázatosságtok és szeretetetek látán, amit irántuk tanúsítottatok.« A testvérek tehát fölkerekedtek, és úgy tettek mindent, ahogy Szent Ferenc mondta nekik. A rablók pedig Isten irgalmából és kegyelméből, amely leszállott rájuk, szóról szóra, pontról pontra mindent meghallgattak és megtartottak, amit a testvérek kértek tőlük. Sőt a barátságos viselkedés és szeretet miatt, amit a testvérek irántuk mutattak, fát kezdtek hordani a remetéségbe, úgyhogy Isten irgalmából és annak a szeretetnek és közvetlen viselkedésnek következtében, amit a testvérek tanúsítottak, egyesek beléptek a rendbe, mások bűnbánatot tartottak, és a testvérek kezébe fogadalmat tettek,¹⁸² hogy többé nem követnek el efféle rosszat, hanem kezük munkájából akarnak élni. Ezen nagyon csodálkoztak a testvérek és mások is, akik hallották és megtudták. Elgondolkodtak Szent Ferenc életszentségén, hogy miként mondta meg előre azok megtérését, akik ilyen megbízhatatlan és rosszindulatú emberek voltak, és miként tértek olyan gyorsan az Úrhoz.

91 | *Egy állítólag szent életű testvérrel
Szent Ferenc bebizonyítja, hogy nem az*

Volt egyszer egy viselkedéséből ítélve erényes és szent életű testvér, aki éjjel-nappal imádságban buzgólkodott. Az állandó szilenciumot úgy megtartotta, hogy amikor időnként egy pap testvérnél meggyónt, nem szavakkal, hanem bizonyos jelekkel végezte gyónását. Annnyira áhítatosnak és buzgónak látszott ugyanis Isten szeretetében, hogy amikor néha a testvérek közé telepedett, bár nem beszélt, oly nagy külső és belső örömet fejezett ki, amikor valami épületes beszédet hallott, hogy minden testvérben és mindenki másban, aki látta, Isten

iránti áhítatot ébresztett, ezért a testvérek és mások is szívesen tekintettek rá úgy, mint egy szentre. Amikor pedig több éven át élt már ilyen módon, történt, hogy Szent Ferenc érkezett a kolostorba, ahol a testvér lakott, és amikor a testvérektől hallotta, hogy hogyan viselkedik, ezt mondta nekik: »Legyetek benne biztosak, hogy ez az ördög kísértése és incselkedése, mert nem akar győzni.« Közben a minister generalis is odajött, hogy meglátogassa Szent Ferencet, és kezdte előtte dicsérni a testvért. De Szent Ferenc ezt mondta neki: »Hidd el nekem, testvér, hogy a gonosz lélek vezeti és az hitegeti.« Erre a minister generalis így felelt neki: »Különösnek látszik nekem és szinte hihetetlen, hogy egy olyan emberben, akiben az életszentségnek ennyi jele és tette mutatkozik meg, az lakozhat, amit mondasz.« Szent Ferenc így válaszolt neki: »Tedd próbára! Mondd neki, hogy hetente legalább kétszer, de legkevesebb egyszer győnjön. Ha nem hallgat rád, tudd meg, igaz, amit neked mondtam.« Amikor egy nap a minister generalis a testvérral beszélgetett, ezt mondta neki: »Testvér, azt akarom, hogy mindenképpen győnj hetente kétszer, de legalább egyszer.« Az az újját a szájára tette, és fejét rázva jelekkel fejezte ki, hogy semmiképpen sem tenné meg. A minister pedig attól való félelmében, hogy megbotráncoztatja, ráhagyta a dolgot. Néhány nap múlva azonban a testvér önként kilépett a rendből, visszatért a világra, és világi ruhát öltött. Történt azonban, hogy egy napon Szent Ferenc két úton lévő társa találkozott össze vele. Az magányosan és úgy járt, mint egy szegény szerencsétlen zarándok. Együttérzéssel szólították meg: »Ó, te szerencsétlen, hol van viselkedésed és erényes életed? Nem akartál a testvérek előtt mutatkozni és szóba állni velük, annyira szeretted a magányos életet. Most pedig összevissza kóborolsz a világban, mint aki nem ismeri sem Istent, sem Isten szolgáit.« Az illető beszélni kezdett nekik, s közben sűrűn káromkodott, mint a világi emberek. A testvérek ezt mondták neki: »Szerencsétlen ember, miért káromkodol beszéded közben, mint a világiak, te, aki egykor a rendben nemhogy haszontalan, de jó szót sem szóltál?« Ő ezt válaszolta: »Ez nem lehet másként.« Ezzel újjára engedték. Néhány nap múlva pedig ilyen állapotban meghalt. Nagyon csodálkoztak rajta a testvérek és mások is, látván Szent Ferenc életszentségét, aki előre megmondta bukását, még abban az időben, amikor a testvérek és mások szentnek tartották.

92/Szent Ferenc Leó bíboros vendégeként
egy toronyban tölt egy éjszakát,
ahol gonosz lelkek bántalmazzák.

*Kísérőjével beszélgetve rájön, hogy ez azért történt,
mert neki mindig jó példát kell adnia*

Szent Ferenc egy alkalommal Rómába ment,¹⁸³ hogy meglátogassa Hugolinó urat, az ostiai püspököt, aki később pápa lett. Miután néhány napot vele töltött, beleegyezésével meglátogatta Leó urat, a Szent Kereszt-bazilikáról nevezett bíborost.¹⁸⁴ Ez a bíboros nagyon jóindulatú és udvarias ember volt. Szívesen látta Szent Ferencet, és nagyon tisztelte. A legnagyobb tisztelettel arra kérte, hogy maradjon nála néhány napig, főleg mert akkor tél volt, nagy hideg, szinte mindennap nagy szelek és esőzések voltak, ahogy ez lenni szokott az ilyen évszakban. Ezt mondta neki: »Testvér, alkalmatlan az idő a gyaloglásra. Az a kívánságom, ha jönnek találd, hogy maradj nálam mindaddig, míg jóra nem fordul az idő. Mivel házamban mindennap étkeztek bizonyos számú szegényt, fogadd tőlem az ételt úgy, mint ezek egyike.« Ezt pedig azért mondta a bíboros úr, mert tudta, hogy Szent Ferenc alázatossága folytán mindig azt akarja, hogy bárhol vendégeskedjek, úgy fogadják, mint szegény embert, jóllehet olyan szent életű volt, hogy a pápa úr, a bíborosok és a világ minden hatalmassága, akik ismerték, szentként tisztelték. Majd hozzátette: »Rendelkezésre bocsátok egy jó, félreeső házat, ahol akkor imádkozhatsz és akkor étkezhetsz, amikor tetszik.« A bíboros úrnál volt Tancredi Angelus, a tizenkét első testvér egyike. Ő ezt mondta Szent Ferencnek: »Testvér, van itt a közelben a városfalon egy szép, belül nagy és igen tágas torony, kilenc boltozatos szobával. Ott olyan elvonultan élhetsz, mint egy remeteségben.« Szent Ferenc így válaszolt: »Menjünk, nézzük meg!« Amikor meglátta, megtetszett neki, és visszatérve a bíboroshoz, ezt mondta: »Uram, talán mégis nálatok töltök néhány napot.« Ennek nagyon megörült a bíboros. Angelus testvér tehát elment és előkészítette a tornyot, hogy Szent Ferenc éjjel-nappal ott tudjon maradni társával, mert nem akart onnét lejönni sem nappal, sem éjjel, míg a bíboros úrnál lakik. Angelus testvér fölajánlotta, hogy Szent Ferencnek és társának naponta elviszi az ételt és leteszi az ajtó elé, mert sem neki, sem másnak nem volt szabad belépni hozzá. Szent Ferenc tehát beköltözött társával a toronyba. De amikor az első este aludni akart, gonosz lelkek jöttek, és alaposan megverték. Rögtön hívta társát, aki tőle távolabb pihent: »Gyere ide hozzám!« Az rögtön fölkelt és odament. Szent Ferenc ezt mondta neki: »Testvér, nagyon megverték az ördögök. Ezért azt kérem, maradj mellettem, mert félek itt egyedül.« Társa

13 / SZENT FERENC STIGMÁI

14 / SZENT FERENC ELHAGYJA A FÖLDET

ott is maradt mellette egész éjszaka. Szent Ferenc ugyanis egész testében remegett, mint akinek láza van. Mindketten végigvirrasztották az egész éjszakát. Közben Szent Ferenc beszélgetett kísérőjével: »Miért vertek meg a gonosz lelkek, és miért adott nekik hatalmat az Úr arra, hogy nekem ártsanak?« Majd így kezdett beszélni: »Az ördögök Urunk szolgálói. Ahogy a podeszta elküldi poroszlját, amikor valaki megszegi a törvényt, hogy megbüntesse, úgy az Úr is azokat, akiket szeret, poroszloi, vagyis a gonosz lelkek által, akik ebben szolgálatára állnak, korholja és fenyíti. Mert tudatlanságból gyakran vétkezik még a tökéletes szerzetes is.¹⁸⁵ Ezért amikor nem ismeri föl bűnét, megfenyíti az ördög, hogy a büntetés révén meglássa és szorgalmasan fontolóra vegye kívül-belül mindazt, amiben vétkezett, mert akiket gyöngéden szeret az Úr ebben az életben, azok részéről semmit sem hagy büntetlenül. Én azonban Isten irgalmassága és kegyelme által nem tudok róla, hogy valamiben vétkeztem volna, amit gyónással és elégtétellel ne tettem volna jóvá. Sőt irgalmassága által azt a kegyelmet is megkaptam, hogy imádságban tudtomra adta mindazt, amiben tetszem, és amiben nem tetszem neki. De lehet, és nekem úgy tűnik, azért fenyített meg engem szolgálói által az Úr, mert bár a bíboros úr szívesen gyakorol velem irgalmasságot, testemnek pedig szüksége van rá, hogy ezt megkapja, és én lelkiismeret-furdalás nélkül el is fogadom ezt tőle, de testvéreim, akik éhséget és sok szenvedést elviselve járják a világot, más testvérek meg, akik szegényes házakban és remeteségekben laknak, amikor hallják, hogy a bíboros úrnál lakom, alkalmat találnak arra, hogy zúgolódjanak ellenem, mondván: »Mi anynyi nélkülözést viselünk el, neki pedig mindene megvan, amire szüksége van.« Ennél fogva mindig jó példát kell adnom nekik, főleg mert ezért állított élükre az Úr. Mert jobban épülnek rajta a testvérek, ha szegényes kolostorokban lakom köztük, mintha másutt vagyok, és nagyobb türelemmel hordozzák szenvedéseiket, amikor hallják és tudják, hogy én ugyanazt viselem el.« Bár Szent Ferenc mindig beteg volt, mert világi életében természeténél fogva törekeny és beteges ember volt, és halála napjáig napról napra mind betegebb lett, mégis úgy gondolta, hogy a testvéreknek jó példát kell nyújtania, és hogy zúgolódásra sohasem szabad okot adnia nekik. Vagyis hogy ne mondhassák a testvérek: »Neki megvan, amire szüksége van, nekünk meg nincs.« Ezért egészségesen és betegesen egészen halála napjáig anyni nélkülözést kívánt elviselni, hogy bárki, aki a testvérek közül ezt tudja, mint ahogy mi, akik halála napjáig valamennyi időn át vele voltunk, tudjuk, ha emlékezetébe akarná idézni, nem tudná könynyeit visszatartani, s ha valamilyen nélkülözést és megpróbáltatást kellene kiállnia, nagyobb türelemmel viselné el. Szent Ferenc pedig kora reggel lejött a

toronyból, elment a bíboros úrhoz, és elbeszélte neki mindazt, ami történt vele, és minden szavát, amit társának mondott. Sőt még hozzátette: »Az emberek nagyon bíznak bennem, és szent embernek tartanak, s most íme az ördögök kikergettek börtönömből.« Olyan magányosan akart ugyanis ott tartózkodni, mint egy börtönben, és nem akart senkivel sem beszélni, csak társával. A bíboros úr nagyon örült látásának. Mégis, mivel szentnek tartotta és szentként tisztelte, belenyugodott akaratába, hogy nem akart ott maradni. Így belegegyezésével Szent Ferenc visszatért Fonte Colombó-i remetésegébe Rieti mellé.

93/ *Szent Ferenc börtöt tart Alvernán,
és jelet kap az Úrtól, hogy ez tetszésére van*

Szent Ferenc egyszer elment az Alverna-hegyi remetésegbe, és mivel a hely nagyon félreeső volt, annyira megtetszett neki, hogy Szent Mihály tiszteletére negyvennapos börtöt akart ott tartani. A dicsőséges Szűz Mária mennybevétele előtt ment oda, s megszámlolta a napokat Szűz Mária ünnepétől Szent Mihályig. Ez negyven napot tett ki. Majd így szólt: »Istennek és Anyjának, a Boldogságos Szűz Máriának, valamint Szent Mihálynak, az angyalok és lelkek fedelmének¹⁸⁶ tiszteletére negyvennapos börtöt akarok itt tartani.« Mikor beköltözött a cellába, hogy állandóan ott tartózkodjék, az első éjszaka arra kérte az Urat, mutasson neki valami jelet, hogy megtudhassa, vajon az-e az akarata, hogy ott maradjon. Szent Ferenc ugyanis mindig gondot fordított arra, amikor valahol megállt, hogy ott egy időn át imádkozzék, vagy amikor a világot járta prédikálva, hogy megtudja az Úr akaratát: hogy annak megfelelően jobban Isten tetszésére lehessen. Olykor attól félt ugyanis, hogy a magányos imádság örve alatt esetleg a test akar pihenni, elutasítva azt az erőfeszítést, amely azzal kapcsolatos, hogy prédikálva vándoroljon a világon, amiért Krisztus alászállt a mennyből erre a földre. Sőt akiket Isten előtt kedveseknek vélt, azoktól azt szokta kérni, hogy könyörögjenek az Úrhoz, nyilvánítsa ki nekik akaratát: vajon a világot kell-e járnia prédikálva, vagy maradjon egy magányos helyen, és ott imádkozzék.¹⁸⁷ Másnap kora hajnalban, míg imádkozott, különböző fajta madarak szálltak a cellára, ahol lakott, de nem egyszerre, hanem úgy, hogy előbb az egyik röpillt oda, kedvesen elzenge énekét, aztán eltűnt; majd másik jött, énekelt és elment; s így tett valamennyi. Ezen nagyon csodálkozott Szent Ferenc, és igen megvigasztalódott. Amikor gondolkodni kezdett, hogy mit is akar ez jelenteni, lelkében ezt mondta neki az Úr: »Ez a jele annak, hogy az Úr jót tesz veled ebben a cellában, és sok vigasztalásban részesít.« Ez be is igazoló-

dott. Mert sok más titkos és nyilvánvaló vigasztalás között, amit az Úr nyújtott számára, megmutatta neki a Szeráf látomását, ami nagy vigasztalással töltötte el lelkét az Istennel való egyesülésben egész élete folyamán. Amikor kísérője odavitte neki az asznapi ételt, [Ferenc] elmesélt mindent, ami történt vele. Jóllehet abban a cellában sok vigasztalásban volt része, éjszaka mégis sokat gyötörték az ördögök, ahogy ezt is elmesélte társának. Egyszer pedig így szólt hozzá: »Ha tudnák a testvérek, mennyit kínoznak engem a gonosz lelkek, senki se lenne közülük, akiben ne ébredne irántam nagy szeretet és együttérzés.« Ahogy kísérőinek sokszor mondta, ezért nem tudott néha eleget tenni a testvéreknek, és olyan kedvességet tanúsítani irántuk, amilyent azok elvártak.

94 | *Greccióban egy ördög a párnájába bújva
akadályozza az imádságban*

Egy időben Szent Ferenc a grecciói remeteségben lakott. Éjjel-nappal a nagy cella mögött lévő utolsó cellában tartózkodott és imádkozott. Egyik éjszaka álmából szólította kísérőjét, aki közelében, a régi nagyobb cellában feküdt. Az rögtön fölkelte és odament hozzá. Belépett a szent cellácskájának előszobájába és megállt az ajtónál, amin belül Szent Ferenc feküdt. Szent Ferenc így szólt hozzá: »Testvér, ma éjszaka nem tudok aludni, sem egyenesen állni, amikor imádkozom. Remeg a fejem és a lábam szára, és úgy érzem magam, mintha konkolyból sült kenyeret ettem volna.« Társa pedig együtt érezve iránta elbeszélgetett vele erről a dolgról. Szent Ferenc így szólt hozzá: »Azt hiszem, ördög bújt ebbe a párnába, ami a fejem alatt van.« A tollal teli vánkost ugyanis előző nap szerezte neki Grecciói János úr, akit nagyon szeretett a szent, és aki iránt barátsága sok jelét mutatta egész élete folyamán. Szent Ferenc ugyanis, miután elhagyta a világot, nem akart matracon feküdni, sem feje alá tollpárnát tenni, sem betegség miatt, sem más okból; de akkor igen súlyos szembaja miatt, akarata ellenére ráerőltették a testvérek. Ezért a párnát kidobta a társának. Társa fölkelte, fölvette, s jobb kezével átvette bal vállán, majd kiment az előszobából. Rögtön elveszítette beszélőképességét, és nem tudott elmozdulni arról a helyről, sem karját, sem kezét nem tudta fölemelni, sem a párnát nem tudta elengedni, hanem csak állt így megmerevedve. Úgy érezte magát, mint aki magánkívül van, aki nem tud se magáról, se másokról. Miközben jó néhány órája már így állt, íme isteni irgalom folytán Szent Ferenc hívta. Tüstént magához tért, és háta mögé leejtette a párnát. Visszament Szent Ferenchez, és elmondott neki mindent, ami történt vele. Erre azt mondta Szent Ferenc:

»Késő éjszaka, amikor a kompletóriumot szoktam mondani, éreztem, hogy az ördög bejött a cellába.« Miután pedig megbizonyosodott róla, hogy valóban az ördög volt az, aki megakadályozta, hogy aludni tudjon és hogy egyenesen álljon, amikor imádkozik, ezt mondta társának: »Nagyon éles eszű és ravasz az ördög, mert mivel Isten irgalmából és kegyelméből lelkemnek nem tud ártani, azt akarja megakadályozni, hogy testi szükségletemet kielégítsem, vagyis hogy ne tudjak aludni, és ne tudjak egyenesen állni, mikor imádkozom, hogy szívem buzgóságát és örömét elfojtva, betegségem miatt zúgolódjam.«

95/*Szent Ferenc mindig állva imádkozott; példa erre,
mikor Leó bíborostól ment baza*

Bár Szent Ferencnek sok éven át volt súlyos gyomor-, lép- és májbetegsége, valamint szembaja, annyira ájtatos volt, és olyan tisztelettel szokott imádkozni, hogy imádság idején nem akart falhoz vagy kerítéshez támaszkodni, hanem mindig egyenesen állt kapucium nélkül, néha pedig térdelt. Főleg olyankor, amikor a nappal és az éjszaka nagyobb részét imádságnak szentelte. Sőt amikor gyalogosan járta a világot, mindig megállt, hogy elmondja az imaórákat; ha pedig lovagolt, mert mindig betegebb lett, arról is leszállt, hogy elmondja a zsolozsmát.

Így egyszer, amikor Rómából tért vissza, miután Leó bíboros úrnál töltött néhány napot,¹⁸⁸ amikor elhagyta a várost, egész nap esett az eső. Mivel pedig akkor nagyon beteg volt, lovagolt. Az imaórák elmondására azonban leszállt a lóról, és az útszélen állva imádkozott, jóllehet az eső esett, és ő teljesen elázott. Ezt mondta ugyanis: »Ha a test békében és nyugalomban akarja elfogyasztani ételét, amely a testtel együtt egyfonmán a férgek eledele lesz, akkor milyen nagy békével és nyugalommal kell a léleknek magához vennie táplálékát, aki maga az Isten!«

96/*Szent Ferenc az ördögről, imádságról
és a testtel való bánásmódról beszél*

Szent Ferenc mondogatta: »Akkor örül az ördög, amikor Isten szolgája szívének áhitatát és vidámságát, amely a tiszta imádságból és más jótettekkel ered, ki tudja oltani vagy akadályozhatja. Mert ha a gonosz lélek felfedez valamit saját lényegéből Isten szolgájában, ha Isten szolgája nem bölcs, és töredelemmel, gyónással és elégtétellel nem irtja ki, nem pusztítja el azt, amilyen gyorsan

csak tudja, a gonosz rövid időn belül egyetlen hajszálból gerendát csinál, egy-egy kicsit mindig hozzá téve.«¹⁸⁹ Ezt is mondta: »Isten szolgájának az evésben, alvásban és más szükségleteiben okosan ki kell elégítenie testét, hogy a test testvér ne zúgolódhasson, mondván: »Nem tudok egyenesen állni és az imádságban kitarítani, sem megpróbáltatásaimban örvendezni és másféle jót tenni, mert nem adod meg, amire szükségem van.« « Szintén mondogatta, hogy »ha Isten szolgája körültekintően, kellően és lehetőségeihez képest tisztességesen gondoskodott testéről, de a test testvér az imádságban, virrasztásban és a lélek más jótetteiben rest, hanyag és álomszuszék akarna lenni, akkor meg kell büntetni, mint a rossz és lusta igáslovat, mert enni, azt akar, de hasznat hajtani és terhet húzni nem. Ha pedig a nincstelenség és a szegénység miatt nincs meg a test testvérnek, amire szüksége van egészséges állapotában és betegségében, amíg illedelmesen és alázatosan kéri azokat Isten szerelméért gazdájától vagy előljárójától, de nem kapja meg, Isten iránti szeretetből viselje türelemmel. Az Úr pedig vértanúságként számítja be neki. Ha pedig megtette, ami kötelessége, tudniillik hogy kérte, amire szüksége van, mentesül a büntől, még akkor is, ha a test emiatt súlyosan megbetegednék.«

97/Szent Ferenc a vidámság szükségességéről beszél,
és megfeddi egyik társát, aki szomorkodik

Bár Szent Ferenc megtérésének kezdetétől halála napjáig erősen sanyargatta testét, legjobban és legfőképpen arra törekedett és azon buzgólkodott, hogy megszerezze és megőrizze magában a külső és belső lelki örömet. Sőt azt szokta mondani, hogy »ha Isten szolgája arra törekszik, hogy mindig érezze és megőrizze a külső és belső vidámságot, ami a szív tisztaságából származik, akkor az ördögök semmit sem tudnak neki ártani, és ezt mondják: »Mínthogy Isten szolgája jó- és balsorsban egyaránt vidám, nem tudunk hozzáférközni, sem ártani neki.« « Egyszer megrótta egyik kísérőjét, mert rosszkedvűnek és szomorú arcúnak látta. Ezt mondta neki: »Miert szomorkodol és bánkódol vétkeid miatt? Ez csak rád és Istenre tartozik. Imádkozz, hogy irlalma által adja neked vissza az üdvösség örömét,¹⁹⁰ de előttem és mások előtt igyekezz mindig vidám lenni, mert nem illik, hogy Isten szolgája testvére vagy másvalaki előtt keserű és szomorú képpel mutatkozzék.«¹⁹¹ Majd ezt mondta: »Mivel tudom, hogy a gonosz lelkek irigylik tőlem azokat az adományokat, amelyekkel az Úr irlalmasságában elárasztott, s mínthogy nekem nem tudnak ártani, lesben állnak és arra törekszenek, hogy társaim által bántsanak. De ha sem saját

személyemen, sem kíséromen keresztül nem tudnak ártani, nagy zavarukban eltávoznak. Ellenben ha néha én szenvedek kísértést és én vagyok lehangolt, amint meglátom társam vidámságát, öröme láttán a kísértés és a restség¹⁹² eltűnik, és visszatér külső-belső örömöm. «

98/Egy testvér azt mondja Szent Ferencnek,

Egy nap, amikor Szent Ferenc betegen feküdt az assisi püspöki palotában, az egyik testvér, lelki és szent életű ember, tréfálkozva és nevetve mondta neki: »Mennyiért adod összes zsákból készült ruhádat az Úrnak? Sok aranyos brokáttal és selyemszövettel takarják majd be és borítják el ezt a kicsiny testet, amely most zsákruhába van öltözve.« Szent Ferencnek ugyanis akkor betegsége miatt zsákszövettel bevont prémsapkája és zsákanyagból készült ruhája volt. Szent Ferenc, de nem is ő, inkább általa a Szentlélek, nagy lelki buzgósággal és örömmel így válaszolt: »Igazat mondasz, mert így lesz.«

99/Szent Ferenc megáldja Assisi városát,

mikor kérésére halála előtt a Portiunculához viszik

Midőn Szent Ferenc a püspöki palotában lakott, látva, hogy állapota napról napra súlyosbodik, hordágyon vitette magát a Sancta Maria de Portiuncula templomához, mivel a súlyos betegség terhe miatt nem tudott lóra ülni. Mikor hordozói a kórház melletti úton elhaladtak, megkérte őket, hogy a hordágyat tegyék le a földre. Minthogy komoly és hosszan tartó szembetegsége miatt szinte már semmit sem látott, megfordította az ágyat úgy, hogy arca Assisi városa felé nézzen. Majd az ágyon kissé felülve, megáldotta a várost e szavakkal: »Uram, tudom, a régi időkben ez a város gonosz és rosszindulatú emberek lakhelye és tanyája és az egész vidéken rossz hírű város volt. De most azt is látom, hogy túlaradó irgalmadból, neked tetsző időben kinyilvánítottad benne nagy könyörületedet,¹⁹³ hogy azok lakhelye és lakása legyen, akik ismernek téged, dicsőséget adnak nevednek,¹⁹⁴ és a jó élet, az igaz tanítás meg a jó hír illatát árasztják minden népnek. Kérlek tehát, Uram, Jézus Krisztus, irgalmaság Atyja,¹⁹⁵ ne nézd hálátlanságunkat, hanem emlékezzél meg mindig túlaradó irgalmadról, amelyet kinyilvánítottál iránta, hogy mindig azok lakhelye és otthona legyen, akik ismernek téged és dicsőítik mindörökké áldott és dicsőséges nevedet. Amen.« Miután ezek elhangzottak, levitték a Sancta Maria de Portiunculához.

100/Szent Ferencet bátorítják, hogy fogadja a halált örvendezve,
ő pedig még egy versszakot költ a Naphimnuszhoz

Szent Ferenc megtérésének idejétől halála napjáig, egészségesen és betegem, mindig gondot fordított arra, hogy megismerje és kövesse az Úr akaratát.

Egy napon így szólt hozzá az egyik testvér: »Atyám, életed és magatartásod fény és tükör volt és most is az, nemcsak testvéreid, hanem Isten egész egyháza számára, és haláloed ugyancsak az lesz. Bár testvéreidnek és igen sok más embernek haláloed nagy fájdalmat és szomorúságot okoz, neked mégis nagy vigasztalás és vég nélküli öröm lesz. Mert a sok küzdelemből a végső nyugalomba fogsz átmenni, a sok kínból és kísértésből a végtelen örömbé, nagy szegénységedből, amit mindig szeretettel és megtéréseiddel kezdetétől haláloed napjáig önként gyakoroltál, igen nagy igazi és végtelen gazdagságba, az ideig tartó halálból az örök életre, ahol mindig színről színre látod majd Uradat, Istenedet, akit oly nagy hévvel, vágygal és szeretettel szemléltél ebben a világban.« E szavak után nyíltan megmondta neki: »Atyám, légy biztos afelől, hogy hacsak az Úr nem küld testednek segítséget a mennyből, betegséged gyógyíthatatlan, és már csak rövid ideig élhatsz, ahogy már az orvosok is megmondták. Ezt lelked bátorítására mondtam el, hogy mindig örvendezz az Úrban külsőleg és belsőleg, főként hogy testvéreid meg mások, akik látogatásodra jönnek, az Úrban örvendezve találjanak, mert úgy tudják, és meg vannak győződve róla, hogy hamarosan meghalsz, hogy így azoknak, akik ezt látják, és akik majd haláloed után hallják, haláloed szolgáljon emlékeztető jelül, ahogy életed és viselkedésed mindenki számára az volt.« Erre Szent Ferenc, bár a betegségek súlyosan ránehezedtek, nagy lelki hévvel, a test és a lélek örömeivel dicsérte az Urat, és ezt mondta a testvérnek: »Ha tehát ilyen gyorsan meg kell halnom, hívjátok ide nekem Angelus és Leó testvért, hogy énekeljenek a halál nővéréről.« A testvérek odamentek, és sok könnyhullatás között elénekelték előtte a Naptestvér és az Úr más teremtményeinek énekét, amelyet maga a szent szerzett betegsége idején az Úr dicsőítésére, saját és mások lelkének vigasztalására. Az ének utolsó versszaka elé pedig betoldott még egy versszakot a halál nővéréről, mely így hangzik:

*»Aldjon, Uram, testvérünk, a testi halál,
aki elől élő ember el nem futhat;
akik halálos bűnben balnak meg, jaj azoknak,
és boldogok, kik magukat megadták
te szent akaratodnak.
A második halál nem fog fájni azoknak.«*

[SÍK SÁNDOR FORDÍTÁSA]

Egy napon Szent Ferenc magához hívatta társait: »Tudjátok, hogy Jacoba de Settisoli úrnő⁶¹⁹⁶ mennyire ragaszkodó és hűséges volt, és mennyire az most is hozzám és rendünkhöz. Ezért azt hiszem, nagy megtiszteltetésnek venné és nagy vigasztalására szolgálna, ha értesítenétek állapotomról. Elsősorban azt írjátok meg neki, hogy küldjön egy tunikára való hamuszín szerzetesi posztót, ami olyan, mint amit a tengeren túli részek ciszterci szerzetesei készítenek. Azonfelül küldjön még abból az édességből is, amit sokszor készítettem nekem, amikor Rómában voltam.« A rómaiak mortariolumnak nevezik ezt a süteményt, ami mandulából, cukorból vagy mézből és egyebekből készül. Az illető ugyanis istenfélő, de özvegy és Istennek szentelt asszony volt, egész Róma egyik legelőkelőbb és leggazdagabb asszonya, aki oly nagy kegyelmet nyert az Úrtól Szent Ferenc érdeme és prédikációja nyomán, hogy szinte második Magdolnának látszott, mindig könnyezve és telve Isten szeretete iránti buzgósággal. A levelet már megírták, ahogy a szent atya meghagyta, és az egyik testvér épp azon fáradozott, hogy kerítsen egy testvért, aki elviszi, amikor hirtelen zörgettek a kolostor ajtaján. Amikor pedig egyikük kinyitotta, Jacoba úrnőt pillantotta meg maga előtt, aki sietve jött Rómából, hogy meglátogassa Szent Ferencet. Az egyik testvér nagy örömmel rögtön Szent Ferenchez futott, jelentve, miként érkezett meg Jacoba asszony fiával és sok más emberrel, hogy meglátogassa. Majd megkérdezte: »Mit tegyünk, atyám? Megengedjük neki, hogy belépjen az épületbe és bejöjjön hozzád?« Szent Ferenc kívánságára ugyanis határozatot hoztak a házban a régi időkben, hogy a hely iránti tiszteltből és áhítatból semmiféle asszony nem léphet be abba a kolostorba. Szent Ferenc így válaszolt: »Ezt a rendelkezést nem kell betartani ennek az úrnőnek az esetében, mert nagy hite és jámborsága készítette arra, hogy távoli vidékről idejöjjön.« Így bement Szent Ferenchez, és színe előtt bőségesen hullatta könnyeit. És csodák csodája, a tunikához szükséges halotti ruhának való posztót, éspedig hamuszínűt és mindazt, amit a levélben kértek, hogy küldjön, magával hozta. Ezen a testvérek igen-igen elcsodálkoztak, s Szent Ferenc életzsentségének egyik jelét látták benne. Az említett Jacoba asszony ezt mondta nekik: »Testvérek, amikor imádkoztam, lelkemben egy hang ezt mondta: »Menj és látogasd meg atyádat, Szent Ferencet, de siess és ne késlekedj, mert ha sokat késedelmeskedsz, nem fogod életben találni. Ezenkívül vigy magaddal ilyen és ilyen posztót tunikának, ezt és ezt a dolgot, hogy ilyen és ilyen édessé-

get készíts neki. Hasonlóképpen vigyél magaddal gyertyamártáshoz nagy mennyiségű viaszt és tömjént. « Azt nem íratta Szent Ferenc a levélbe, hogy viaszt és tömjént is kér, de az Úr ösztönözte ezt az úrnót lelkének jutalmára és vigasztalására, és hogy jobban megismerjük, mennyire szent életű volt ez a szent, ez a szegény ember, akit a mennyei Atya ily nagy megtiszteltetéssel akart kitüntetni a halála előtti napokban. Ő, aki azt sugallta a királyoknak, hogy ajándékaikkal a Gyermekek, szeretett Fia tiszteletére és imáadására menjenek, amikor megszületett szegénységében, ezt a messze lakó előkelő úriasszonyt arra kívánta ösztönözni, hogy menjen, és ajándékaival tisztelje meg és tüntesse ki szent életű szolgálójának dicsőséges és szent testét, aki életében és halálában oly nagy szeretettel és hévvel szerette és követte kedves Fiának szegénységét. Az úrnő az egyik napon elkészítette az édességet, amit Szent Ferenc úgy kívánt, de nem sokat evett belőle, mert teste a súlyos betegség miatt napról napra gyengült, és egyre jobban közeledett a halálhoz. Hasonlóképpen sok gyertyát is készített, hogy Szent Ferenc elköltözése után szent teste előtt égjenek. A posztóból is, amit ruhának hozott, a testvérek elkészítették a tunikát, amelyben eltemették. A szent azonban megparancsolta nekik, hogy a szent alázat és szegénység jeléül és példájára zsákszövetet kell rávarmniuk. Isten akaratából pedig úgy történt, hogy azon a héten, amelyen Jacoba asszony megjött, Szent Ferenc az Úrhoz költözött.

102 / *Szent Ferenc az alázatosság
és a szegénység sziklájára alapozta a rendet*

Szent Ferenc megtérésének kezdetétől, az Úr segítségével, mint bölcs ember, életét és házáat, vagyis rendjét erős sziklára alapozta,¹⁹⁷ tudniillik Isten Fiának igen nagy alázatára és szegénységére, szerzetét Kisebbségi Rendjének nevezve el. A mélységes alázatra: amiért is a rend kezdetekor, miután a testvérek kezdtek megsokasodni, azt akarta, hogy a testvérek a leprások kórházaiban éljenek és szolgáljanak nekik. Abban az időben ugyanis, amikor a rendbe nemesek és nem nemesek léptek be, egyebek közt elmondta nekik, hogy a leprásokat kell szolgálniuk, és a leprások házaiban kell lakniuk. A legnagyobb szegénységre: amint a regula mondja: a testvérek »mint vándorok és jövevények« lakjanak a házakban, amelyekben élnek, »semmit se akarjanak birtokolni az ég alatt«, csak a szent szegénységet, és ezáltal az Úr majd gondoskodik róluk ebben a világban, testüket táplálja, erényekkel felruhazza, az eljövendő

világban pedig elnyerik a mennyei örökséget.¹⁹⁸ Szent Ferenc saját életét is a legnagyobb szegénységre és alázatosságra alapozta; mert bár nagy ember volt Isten egyházában, mégis azt akarta és azt választotta, hogy alávetett legyen nemcsak Isten egyházában, hanem testvérei között is.

103/Szent Ferenc megköszöni Terni püspökének,
hogy nem hízogó szavakat mondott róla

Egyszer, mikor Szent Ferenc Terni népének prédikált a püspöki palota előtti téren, jelen volt a prédikáción a város püspöke, egy bölcs és lelki ember. A beszéd végén a püspök fölállt, és más istenes igék között, amiket a néphez intézett, ezt is mondta: »Az Úr kezdettől fogva, amióta megalapította és felépítette egyházát, mindig felékesítette szent férfiakkal, akik szavukkal és példájukkal gazdagítják azt. Most ebben a végső időben ezzel a szegény, kicsiny, lenézett és tanulatlan emberrel dicsőítette meg.« – S ujjával Szent Ferencre mutatott az egész nép előtt. – »Ezért mostantól fogva köteleességtek tisztelni és szeretni az Urat, és óvakodnotok a bűntől, mert nem minden néppel tett így.«¹⁹⁹ A prédikáció befejeztével, amikor lejött az emelvényről, ahonnan beszélt, a püspök és Szent Ferenc bementek a püspöki székesegyházba. Akkor Szent Ferenc meghajolt a püspök úr előtt és lábaihoz hullott, mondván: »Igazán mondom neked, püspök uram, hogy eddig még egyetlen ember sem tisztelt meg engem ebben a világban annyira, mint ahogy ma te. Mert mások azt mondják: »Ez egy szent ember«, és a dicsőséget meg a szentséget a teremtménynek, nem pedig a Teremtőnek tulajdonítják. De te, mint bölcs ember, elkülönítetted az értékeset a hitványtól.«

104/Szent Ferenc azt mondja,
hogy az ember semmit sem tulajdoníthat magának,
minden tisztelet Istené

Amikor Szent Ferencet dicsérték és azt mondták róla, hogy szent ember, sokszor ilyen beszéddel válaszolt: »Nem vagyok még benne biztos, hogy nem lesznek fiaim és lányaim.« Meg ezt szokta mondani: »Mert amelyik órában el akarná venni tőlem az Úr a kincset, amit kölcsönadott, mi másom maradna,²⁰⁰ mint egyedül testem és lelkem, ami még a hitetleneknek is van? Sőt azt kell gondolnom, hogyha az Úr egy rablót vagy hitelent ekkora jótéteményekben részesített volna, mint engem, hűségesebb lenne az Úrhoz, mint én.« Ezt mondta: »Amint az Úr és a Boldogságos Szűz fára festett képeben az Istent és a

Boldogságos Szűzet tiszteljük, és rájuk emlékezünk, de a fa vagy a kép mégsem tulajdonít magának semmit, mert csak fa és festmény, úgy Isten szolgája is egyfajta kép, mégpedig Isten teremtménye, amelyben Istent tiszteljük jótéteményei miatt. De neki semmit sem szabad magának tulajdonítania, éppen úgy, mint a fának vagy a képnek, hanem egyedül Istenre kell háritania a tiszteletet és a dicsőséget, magának pedig csak a szégyen és a gyötrem jár, míg él, mert ameddig csak él, a test mindig ellensége Isten jótéteményeinek.«²⁰¹

105 / *Szent Ferenc alázatosságából lemond
a generálisi hivatalról*

Szent Ferenc alázatos akart lenni testvérei között, és hogy megőrizze a nagyobb alázatot, néhány évvel megtérése után, a Sancta Maria de Portiunculánál tartott egyik káptalanon²⁰² az összes testvér előtt lemondott az előljárói szolgálatról, mondván: »Mostantól fogva meghaltam számotokra; de íme itt van Catani Péter testvér, akinek én és ti mindnyájan engedelmeskedünk.« Akkor az összes testvér hangos jajgatásba és erős sírásba kezdett. De Szent Ferenc meghajolva Péter testvér előtt, engedelmességet és tiszteletet ígért neki, és ettől kezdve haláláig alárendelt maradt, mint egy a többi testvér közül.

106 / *Szent Ferenc azt kéri a minister generalistól,
hogy egyik kísérője gvardiánja legyen*

Nemcsak a minister generalisnak és a minister provinciálisnak akart alárendeltje lenni, mivel bármelyik provincia területén tartózkodott, vagy járt prédikálva, engedelmeskedett a tartomány ministerének, hanem a nagyobb alázat kedvéért, halála előtt hosszú évekkel, így szólt a minister generalishoz: »Azt kívánom, hogy fölöttem gyakorolt hatalmatad ruházd át egyik kísérőmre, akinek helyetted engedelmeskedni fogok, mert a jó példa és az engedelmesség érnének kedvéért azt akarom, hogy életemben és halálomban maradj mindig velem.« Ettől fogva egészen haláláig egyik társa mindig gvardiánja volt, akinek úgy engedelmeskedett, mint a minister generalis képviselőjének. Sőt egyszer ezt mondta kísérőinek: »Többek között azt a kegyelmet juttatta nekem a Legfelségesebb, hogy éppoly készségesen engedelmeskednék egy noviciusnak, aki ma lépett be a rendbe, ha ő lenne a gvardiánom, mint annak, aki első és legrégebbi volt a testvérek rendjében és életmódjában, mert az alattvalónak az előljáróban nem az embert, hanem az Istent kell látnia, akinek szereteteért alávetettje

neki.« Hasonlóképpen azt is mondta: »Nincs még egy előjáró az egész világon, akitől annyira félnének az alárendeltjei és testvérei, mint amennyire félelmetessé tenne engem testvéreim számára az Úr, ha akarnám. De azt a kegyelmet adta nekem a Legfölségesebb, hogy mindennel meg legyek elégedve, mint a legkisebb a rendben.« Mi pedig, akik vele voltunk, ezt saját szemünkkel sokszor láttuk úgy, ahogy ő maga tanúsította, mert sok esetben, amikor valamilyik testvér nem adta meg neki, amire szüksége volt, vagy olyat mondott neki, amin az ember meg szokott botránkozni, rögtön elment, hogy imádkozzék, és visszatértekor nem akart rá emlékezni, és nem mondta: »Ez és ez a testvér nem teljesítette kérésemet, vagy ilyen és ilyen szót mondott nekem.« Minél inkább közeledett a halálhoz, annál inkább azon gondolkodott teljes odaadással, hogy megfontolja, miként tud teljes alázatban és szegénységben élni és meghalni.

107/*Jacoba asszony elkészíti a süteményt Szent Ferencnek, aki küld belőle Bernát testvérnek, majd megáldja*

Azon a napon, amikor Jacoba asszony elkészítette Szent Ferencnek az édességet, az atyának eszébe jutott Bernát testvér,²⁰³ és ezt mondta társainak: »Ez a sütemény éppen jó lesz Bernát testvérnek.« Majd magához hívta egyik kísérőjét, és így szólt hozzá: »Menj, és mondd meg Bernát testvérnek, hogy azonnal jöjjön hozzám.« Az illető testvér rögtön elment, és Szent Ferenchez vezette. Ahogy Bernát testvér az ágygal szemben ült, ahol Szent Ferenc feküdt, ezt mondta: »Atyám, kérlek, áldj meg és nyilvánítsd ki nekem szeretetedet. Mert ha atyai érzéssel kimutatod irántam érzett szereteted, bízom benne, hogy Isten is meg a rendben lévő többi testvér is jobban fog szeretni.«²⁰⁴ Szent Ferenc azonban nem láthatta őt, mert már sok nappal azelőtt elvesztette szeme világát. De jobb kezét kinyújtva, Egyed testvér fejére tette azt, aki a harmadik volt az első testvérek között, és aki akkor Bernát testvér mellett ült; azt gondolván, hogy Bernát testvér fejére teszi kezét. De amint megérintette Egyed testvér fejét, mint a vak ember, a Szentlélek sugallatára rögtön észrevette ezt, és így szólt: »Ez nem az én Bernát testvérem feje.« Erre Bernát testvér rögtön közelebb húzódott hozzá. Szent Ferenc pedig kezét a fejére téve megáldotta őt. Ezután így szólt egyik társához: »Írd, ahogy diktálom. Az első testvér, akit az Úr adott nekem, Bernát testvér volt, és ő volt az, aki elsőként elkezdte és a legteljesebben meg is valósította az evangéliumi tökéletességet azzal, hogy minden vagyonát szétszította a szegényeknek. Emiatt és sok más kiválósága

miatt kötelességem őt jobban szeretni, mint bármelyik más testvért az egész rendben. Ezért azt akarom, és ahogy csak tudom, megparancsolom, hogy bárki is lesz a minister generalis, úgy szeresse és tisztelje, mint engem, sőt a minister provinciálisok is és az egész rendben élő testvérek úgy tekintsenek rá, mint énrám.« Ez igen nagy vizgatására szolgált Bernát testvérnek és más testvéreknek is, akik ennek tanúi voltak.

Egyszer, Szent Ferenc látván Bernát testvér nagy tökéletességét, a következőképpen jövendölt róla néhány testvér előtt: »Mondom nektek, Bernát testvérré több nagy és agyafúrt ördög szabadult, hogy kipróbálják, és ezek sok szenvedést és kísértést fognak neki okozni, de az irgalmas Isten élete vége felé kiragadja minden külső és belső gyötrelemből és kísértésből, és testét-lelkét oly nagy békében, nyugalomban és vizgatásban részesíti, hogy minden testvér, aki csak látja és hallja, nagyon fog rajta csodálkozni, és nagy csodának tartja majd. Ő pedig ebben a békében, nyugalomban és vizgatásban fog ebből a világból az Úrhoz költözni.« A testvérek, akik ezt Szent Ferencről hallották, nagyon elmélgétek, mert szóról szóra, pontról pontra beigazolódt, amit a Szentlélek által mondott róla. Bernát testvér ugyanis halálos betegségében a léleknek oly nagy békéjébe és nyugalomába jutott, hogy nem akart feküdni, vagy ha feküdt, akkor is inkább ült, nehogy a földnek csak a legcsekélyebb kipárolgása is a fejébe szálljon, s képzelődésre, alváásra vagy más olyasmire vigye rá, ami nem tartozik az Istenről való gondolkodáshoz. Ha azonban ez néha megesett, rögtön fölugrott és a mellét verte, mondván: »Mi volt ez? Miért gondoltam ezt így?« Sőt, mivel szívesen szagoltatott rózsavizet, hogy erősödjék, amikor egészen közel érezte magát a halálhoz, már ezt sem akarta, hogy így állandóan Istenről elmélkedhessen. Ezért annak, aki odavitte hozzá, így szólt: »Ne tarts fel!« Hogy pedig még szabadabban, még nagyobb békében és nyugalomban halhasson meg, lemondott arról is, hogy ő maga gondoskodjék testi szükségleteiről, és egy orvos testvérré bízta, aki kezelte, mondván: »Nem akarok azzal törődni, hogy mit eszem vagy mit iszom. Rád bízom. Ha adsz, elfogadom, ha nem, nem.« Attól kezdve pedig, hogy betegeskedni kezdett, azt akarta, hogy halála órájáig mindig legyen mellette egy pap testvér, és amikor eszébe jutott neki valami, amivel lelkiismerete vádolta, rögtön meggyóna és bevallotta bűnét. Halála után teste megféheredett, hajlékonyá vált, és úgy látszott, mintha mosolyogna.

Ezért holtában szebbnek tetszett, mint előtte, és aki megtekintette, jobban gyönyörködött látásában, mint amíg élt, mert olyan volt, mint egy szent, aki mosolyog.

109/Szent Klára szintén súlyos beteg volt,
és Szent Ferenc írt neki

Mivel azon a héten, amelyen Szent Ferenc eltávozott az élők sorából, Klára úrnő, a nővérek rendjének első kis palántája, az assisi San Damiano-monostor szegény nővéreinek apátnője, Szent Ferenc versenytársa Isten Fia szegénységének állandó megtartásában, szintén nagyon beteg lett. Félt pedig, hogy esetleg előbb hal meg, mint Szent Ferenc, ezért keservesen sírt, és nem tudott megvigasztalódni, mert halála előtt nem állt módjában Isten után egyetlen atyját, Szent Ferencet látni, aki testének-lelkének vigasztalója és a dicső Úrtól neki juttatott kegyelemben első megalapozója volt, megtérése előtt és Istennek szentelt életében egyaránt. Ezért egy testvérrel üzent Szent Ferencnek. Amikor Szent Ferenc ezt hallotta, mivel szent életük miatt atyai érzülettel szerette őt is meg nővéreit is, részvétre gyulladt iránta, főként, mivel néhány évvel azután, hogy testvérek kezdtek gyűlni köréje Isten közreműködésével, az ő tanácsára tért meg. Megtérése nemcsak a testvérek rendjének szolgált nagy épülésére, hanem Isten egész egyházának is.²⁰⁵ De Szent Ferenc látta, hogy amire Szent Klára vágyott, hogy tudniillik lássa őt, akkor nem volt lehetséges, mert mindketten súlyos betegek voltak. Ezért megvigasztalására levélben áldását küldte,²⁰⁶ és feloldozta minden mulasztás bűne alól, ha akadt valami, amit az ő parancsa és akarata, valamint Isten Fiának parancsa és akarata ellen elkövetett. Azonkívül, hogy minden szomorúságát félretegye, és hogy megvigasztalódjék az Úrban – nem is ő, hanem a Szentlélek mondta általa e szavakat –, így szólt a testvérhez, akit Klára küldött: »Menj és vidd el ezt a levelet Klára úrnőhöz. Mondd meg neki, hogy tegyen félre minden bánatot és szomorúságot, mert bár most nem láthat engem, de legyen benne biztos, hogy halála előtt mind ő, mind nővérei látni fognak, és igen nagy vigasztalásukra leszek.« Kevéssel ezután az éjszaka folyamán Szent Ferenc az Úrhoz költözött. Reggelre virradva Assisi városának egész férfi- és asszonynépe, az egész papsággal együtt, fölvéve a szent testet arról a helyről, ahol meghalt, himnuszokat és dicsérő énekeket énekelve, egyesek kezükbe faágakat véve, Isten akaratából San Damianóba vitték, hogy beteljesedjék, amit az Úr szentje által ígért leányainak és szolgálóinak vigasztalására. Miután levették a vasrácsot az ablakról, amelyen keresztül Krisztus szolgálói

áldozni szoktak, és időnként Isten igéjét hallgatták, a testvérek fölemelték a szent testet a ravatalról, és karjukon az ablak előtt tartották egy teljes órán keresztül, míg Klára úrnő és nővérei teljesen meg nem vigasztalódtak, jóllehet szemük könnyel teli, szívük pedig a fájdalomtól lesújtott volt, mert Isten után ő volt egyetlen vigasztalásuk ebben a világban.

110/*Szent Ferenc halálakor a ház fölé pacsirták röpkültek;*

Szent Ferenc azt szeretné,

ha karácsonykor senki sem éhezne;

a pacsirta nővérről beszél

A szombat esti vecsernye után, az előtt az éjszaka előtt, amelyen Szent Ferenc az Úrhoz költözött, a ház fölé, amelyben feküdt, nem túl magasan, sok pacsirta repült, és kört alkotva énekeltek. Mi pedig, akik Szent Ferencsel voltunk, akik ezeket leírtuk róla, tanúsítjuk, hogy sokszor hallottuk, amint ezt mondta: »Ha alkalmam lesz beszélni a császárral, kérem fogom, hogy Isten iránti szeretetből és kérésemre hozzon határozatot és adjon ki rendeletet, hogy egy ember se fogja el a pacsirta nővéreket, vagy ne tegyen nekik semmiféle rosszat. Hasonlóképpen kérem fogom, hogy a városok minden podesztájának, a városok és falvak urainak legyen kötelessége, hogy minden évben az Úr születésekor arra ösztönözzék az embereket, szórjanak gabonát és másféle magvakat az útszélekre a városokon és falvakon kívül, hogy ilyen nagy ünnepnapon legyen mit enniük főként a pacsirta nővéreknek, de másfajta madaraknak is. Továbbá, hogy az Isten Fia iránti tiszteletből, akit a jászolban ökör és szamár közé fektetett Boldogságos Szűz Anyja ezen az éjszakán, minden embernek legyen kötelessége, hogy ezen éjjel bőséges abrakot adjon az ökör és a szamár testvéreknek. Hasonlóképpen, hogy a gazdagoknak Karácsonykor legyen kötelességük jóllaktni minden szegényt.« Szent Ferenc ugyanis nagyobb tiszteletet tanúsított a Karácsony iránt, mint az Úr más ünnepei iránt, mert bár más-
kor azt ünnepeljük, hogy az Úr üdvösségünkön munkálkodott, mégis amióta megszületett, ahogy Szent Ferenc szokta mondani, azóta biztos, hogy üdvözülhetünk. Ezért akarta, hogy ezen a napon minden keresztény örvendezzék az Úrban, az iránti szeretetből, aki önmagát adta értünk,²⁰⁷ és hogy minden ember örömet legyen bőkezű nemcsak a szegények, hanem az állatok és a madarak iránt is. Szent Ferenc ezt mondogatta a pacsirtákról: »Pacsirta nővérünknek kapuciuma van, mint a szerzeteseknek, és alázatos madár. Szívesen járja az útszéleket, hogy valami gabonafélét keressen magának, és még ha állatok pisz-

kában találja is azt, kicsipegeti és megeszi. Röptében dicséri az Urat, mint a jó szerzetesek, akik megvetik a földieket, és akiknek hazája a mennyben van.²⁰⁸ Azonkívül ruhája, mármint tollazata a földhöz hasonlít. Ezzel példát nyújt a szerzeteseknek, hogy nem szabad színes és finom ruhákat hordaniuk, hanem csak olyant, mint a halotti ruha, földszínűt.» Mivel pedig Szent Ferenc a pacsirta nővérekben fedezte föl ezeket az említett dolgokat, nagyon szerette és szívesen nézegette őket.

111²⁰⁹ / *Szent Ferenc óvakodik attól,*

hogy más szegényt megfosszon az alamizsnától

A testvéreknek Szent Ferenc gyakran mondta e szavakat: »Sosem voltam tolvaj, vagyis az alamizsnából, ami a szegények öröksége, mindig kevesebbet vettem el, mint amennyi jutott, nehogy más szegényeket megfosszak a rájuk eső résztől, mert ezzel ellenkezőleg cselekedni tolvajlás lenne.«

112 / *A testvéreknek nem lehet sem egyéni,*

sem közösségi tulajdonuk,

Krisztus majd gondoskodik róluk

Amikor a minister testvérek azt javasolták neki, hogy engedjen valami vagyont, legalább közös tulajdonban, hogy ennek a nagy sokaságnak legyen mihez nyúlnia, Szent Ferenc imádság közben Krisztust hívta segítségül, és a dologgal kapcsolatban tanácsát kérte. Ő rögtön azt felelte, hogy semmiféle magán- és közösségi tulajdont nem akar, mondván, hogy ez az ő családja, amelyről mindig kész gondoskodni, bármekkora növekedjék is, és mindig gondját viseli, amíg benne remél.

113 / *A ministerek szembeszállnak Szent Ferencel,*

amikor az új regulát írja

Míg Szent Ferenc Assisi Leo és Bolognai Bonizo testvérrel egy hegyen tartózkodott,²¹⁰ hogy megírja a Regulát – mert az első, amit Krisztus útmutatása szerint íratott, elveszett²¹¹ –, jó néhány minister összegyűlt Illés testvérnél, aki Szent Ferenc helyettese volt, és ezt mondták neki: »Hallottuk, hogy ez a Ferenc testvér egy új regulát ír. Attól félünk, olyan kemény lesz, hogy nem tudjuk megtartani. Ezért azt akarjuk, hogy menj el hozzá, és mondd meg neki: nem

15 / A KLARISSZÁK SIRATJÁK SZENT FERENCET

16 / A SZENTTÉ AVATÁS

akarjuk, hogy kötelező legyen ránk ez a regula; írja, de csak magának és ne nekünk.« Illés testvér azt válaszolta, hogy neki nincs kedve menni, mert fél Szent Ferenc rosszallásától. Azoknak pedig, akik ragaszkodtak hozzá, hogy menjen, azt mondta, hogy nélkülük nem hajlandó elindulni. Erre mindnyájan elmentek.

Amikor Illés testvér a mondott miniszterekkel annak a helynek közelébe ért, ahol Szent Ferenc tartózkodott, bekiáltott neki és kihívta. Szent Ferenc válaszolt, de az említett miniszterek láttán megkérdezte: »Mit akarnak ezek a testvérek?« Illés testvér ezt felelte: »Ezek miniszterek, akik hallották, hogy új regulát készítesz, és attól félnek, hogy túl szigorú lesz. Ezért kijelentik, hogy nem akarják, hogy ez kötelező legyen rájuk: magadnak írhatod, de nekik nem.« Ekkor Szent Ferenc arcát az ég felé fordította, és így szólt Krisztushoz: »Uram, hát nem jól mondtam, hogy nem hisznek neked?« Erre Krisztus válaszában hangja hallatszott a levegőben: »Ferenc! Semmi sincs a regulában, ami a tiéd, hanem mindaz, ami benne van, teljes egészében az enyém; és én azt akarom, hogy a regulát így tartsák meg szó szerint, szó szerint, szó szerint, magyarázat nélkül, magyarázat nélkül, magyarázat nélkül.« Majd folytatta: »Tudom én azt, hogy mennyit bír el az emberi gyöngeség, és azt is, hogy mennyit akarok segíteni nekik. Akik nem akarják megtartani, távozzanak a rendből.« Ekkor Szent Ferenc a testvérekhez fordult, és így szólt hozzájuk: »Hallottátok? Hallottátok? Kívánjátok, hogy újból elmondassam nektek?« Erre a miniszterek megdöbbenve és magukat vádolva²¹² eltávoztak.

114/Szent Ferenc a gyékényes káptalanon

Hugolino úr jelenlétében elutasítja a korábbi regulákat

Amikor Szent Ferenc a Sancta Maria de Portiunculánál tartott egyetemes káptalanon volt, amit gyékényes káptalannak neveztek,²¹³ és amelyen ötezer testvér vett részt, számos bölcs és tudományban jártas testvér kérte a bíboros urat, a későbbi Gergely pápát, aki jelen volt a káptalanon, hogy beszélje rá Szent Ferencet: kövesse az említett bölcs testvérek tanácsát, és hagyja, hogy egyszer-egyszer ők vezessék. Idézték Szent Benedek, Szent Ágoston és Szent Bernát reguláját is, amelyek tanítják, hogyan lehet így vagy úgy rendezetten élni. Szent Ferenc, miután meghallgatta a bíboros úr erre vonatkozó intelmeit, kézen fogta, a káptalanon összegyűlt testvérekhez vezette, és így szólt a testvérekhez: »Testvéreim! Testvéreim! Isten hívott engem az egyszerűség útján, és ő mutatta meg nekem az egyszerűség útját. Nem akarom, hogy bármiféle regulát

is emlegesetek nekem, sem Szent Ágostonét, sem Szent Bernátét, sem Szent Benedekét. Azt mondta az Úr, azt akarta, hogy én egy új bolond²¹⁴ legyek a világban; és nem akart benneteket más úton vezetni, mint az effajta tudás útján, de tudományotok és bölcsességetek miatt az Isten meg fog benneteket szégyeníteni. Bizom azonban az Úr büntető szolgáiban,²¹⁵ hogy általuk az Úr meg fog benneteket büntetni, és szégyenetekben visszatértek majd korábbi állapototokba, akár akartok, akár nem.« A bíboros elképedt, nem felelt semmit, és minden testvért félelem fogott el.

115/ *Szent Ferenc elutasítja,*

hogy privilégiumot szerezzen a prédikálásra

Néhány testvér ezt mondta Szent Ferencnek: »Atyánk, nem látod, hogy néha a püspökök nem engednek bennünket prédikálni, és hogy több napon át hagynak bennünket egy helyen tétlenül vesztegelni, mielőtt a népnek prédikálhatnánk? Jobb lenne, ha kieszközölnéd, hogy a testvéreknek legyen kiváltságuk a pápa úrtól. Ez a lelkek üdvét is szolgálná.« Szent Ferenc kemény megrovással felelt nekik: »Ti, kisebb testvérek, nem ismeritek az Isten akaratát, és nem hagyjátok, hogy úgy térítsem meg az egész világot, ahogyan Isten akarja. Én ugyanis az alázat és a tisztelet által először a főpapokat akarom megtéríteni. Amikor ők látják szent életünket és irántuk tanúsított tiszteletünket, ők maguk kérnek majd meg benneteket, hogy prédikáljatok, és térítsétek meg a népet, és ez jobb szolgálatot tesz nektek, mint a kiváltságok, amiket kívántok, és amelyek gőgössé tesznek majd benneteket. Ha pedig távol tartjátok magatokat minden kapzsiságtól, és a népet rábírjátok, hogy a templomoknak adja meg, ami azokat megilleti, maguk a prelátusok fognak kérni benneteket, hogy gyóntassátok népüket, jóllehet erről nem kell gondoskodnotok, mert ha egyszer megtértek, könnyen találnak majd gyóntatókat. A magam részéről én azt a kiváltságot kértem az Úrtól, hogy ne legyen semmiféle kiváltságom embertől, csak az, hogy mindenki iránt tiszteletet tanúsítok, és a szent regulának való engedelmesség által, inkább példával, mint szóval térítsek meg mindenkit.«

116/ *Krisztus a testvérek három hibája miatt*

panaszkodik Leó testvérnek

Az Úr Jézus Krisztus egyszer így szólt Leó testvérhez, Szent Ferenc társához: »Sírok a testvérek miatt.« Leó testvér megkérdezte tőle: »Miért, Uram?« Az Úr ezt mondta: »Három dolog miatt, mert tudniillik nem emlékeznek meg

jótéteményeiről, amelyeket, mint tudod, bőkezűen árasztok rájuk nap mint nap, bár nem vetnek, nem aratnak,²¹⁶ aztán mert egész nap morgolódnak és télenkednek; és mivel gyakran haragra ingerlik egymást, de nem térnek vissza korábbi szeretetükre, s nem bocsátják meg az igazságtalanságokat, ami éri őket.«

117/Szent Ferenc megáldja a testvéreket,
és Krisztus példájára
mindegyiknek ad egy kis darab kenyeret

Egy éjszaka Szent Ferencen annyira erőt vett a betegségéből eredő fájdalom, hogy csaknem egész éjszaka sem pihenni, sem aludni nem tudott. Reggel, mikor fájdalma kissé szünetelt, magához hívatott minden testvért, aki a kolostorban volt, és mikor mindnyájan ott ültek előtte, úgy nézte őket, és úgy tekintett rájuk, mint akik személyükben minden testvért képviselnek. Majd kezdve az elsőn,²¹⁷ jobb kezét minden egyes testvér fejére tette, s megáldotta őket. Megáldotta mindazokat, akik voltak és akik lesznek a rendben, egészen a világ végéig. Úgy tűnt, az fáj neki, hogy halála előtt nem láthatja fiait és testvéreit. Azután kenyeret hozatott magához, és megáldotta. Mivel azonban betegsége miatt nem tudta őket megtörni, az egyik testvérrel törette sok kis részre. Majd fogta, és minden egyes testvérnek nyújtott egy darabkát, meghagyva, hogy az egészet egye meg. Amint ugyanis az Úr halála előtt apostolaival nagycsütörtökön együtt akart étkezni, úgy az volt a benyomása az ott lévő testvéreknek, hogy halála előtt Szent Ferenc is meg akarta áldani őket, és bennük az összes többi testvért, és azt kívánta, hogy úgy egyék azt a megáldott kenyeret, mintha valamiképpen többi testvérével együtt ennék. Ezt világosan láthattuk, mert bár nem csütörtök volt, ő azt mondta a testvéreknek, hogy azt hitte, csütörtök van. A jelen lévő testvérek egyike megőrzött egy kis darabot a kenyérből, és Szent Ferenc halála után néhányan, akik megízlelték, rögtön megszabadultak betegségükből.

JEGYZETEK A BEVEZETÉSHEZ

1. Árpád-kori legendák és intelmek, 10–11. pp. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1987.
2. Sz. Jónás Ilona: Árpád-házi Szent Erzsébet. Akadémiai Kiadó, Bp. 1986. 19–20. pp., és vö. MTA 1. osztályának közleményei XXXIII. évf. 97–181. pp.: A Mese.
3. Legendák könyve. A szöveget gondozta, jegyzetekkel ellátta és a bevezetőt írta Kardos Tibor. Ardói Kiadó, Bp. 1943. v–VIII. pp.
4. Rotzetter, H.–van Dijk, W.–Matura, T. OFM: Un chemin d'Évangile, l'esprit franciscain hier et aujourd'hui. Mediapaul: Editions Paulines, 1982. Fordította fr. dr. Barsi Balázs, OFM, kéziratban. 7. p.
5. Walter Nigg: Assisi Szent Ferenc és világa, Novi Sad, 1982. 11. p. Fordította Mihály atya.
6. Walter Nigg: i. m. 25. p.
7. Rotzetter: i. m. 21. p.
8. Rotzetter: i. m. 28. p.
9. Pásztor, Edith: Fratre Leone Testimone di San Francesco, in: Collectanea Franciscana, 50. évf. (1980) 77–79. p.
10. Joachim a Fiore (1135–1202) Curazzóban (Calabria) ciszterci apát. Érdekes tanítása az, hogy az Ószövetség az Atyaisten korszaka, majd következett a Fiúistené s végül beköszönt majd a Szentlélek korszaka. Ez utóbbival, a lelki egyházzal azonosították a spirituálisok magukat, és úgy tartották, hogy ez a korszak Ferencel kezdődött.
11. Fila Erzsébet: A ferences eszmevilág tükröződése Jacopone da Todi és kora költészetében (doktori értekezés), Bp. 1934. 3–14. pp.
12. Théophile Desbonnets OFM írása in: Saint François d'Assise – Documents: Ecrits et premières biographies. Editions Franciscaines, Paris, 1968, 1495–96. pp.
13. Raoul Manselli: Nos qui cum eo fuimus. Contributo alla Questione Franciscana. Roma, 1980. Istituto Storico dei Capuccini. 15–44. pp.
14. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy Ferenc személyisége egyik legendában sem vész el a toposzok mögött, mindig megőrzi eredetiségét.
15. A »spirituális triász«: Petrus Olivi, Ubertino da Casale és Angelus Clarensus.
16. La »Legenda antiqua Sancti Francisci« du ms 1046 de la Bibliothèque Communale de Pérouse. AFH (XV. évf.) 1922. 23–70., 278–332. pp.
A második szövegközlés: »Legenda Antiqua Sancti Francisci«. Texte du ms 1046 (M 69) de Pérouse. Edité par le P. Ferdinand-M. Delorme OFM. Éditions de la France Franciscaine II. 9, Rue Marie-Rose, XIV. Paris, 1926. XXII+70. pp.
Jacques Cambell: I Fiori dei tre Compagni. Versione di N. Vian. Milano, 1967.
Scripta Leonis, Rufini et Angeli Sociorum Sancti Francisci. The Writings of Leo, Rufino and Angelo Companions of Saint Francis. Edited and translated by Rosalind Brooke. Oxford, 1970. 86–88. pp.
»Compilatio Assisiensis« dagli Scritti di fr. Leone e Compagni su San Francesco

- d'Assisi. I edizione integrale dal MS 1046 di Perugia con versione italiana a fronte a cura di Marino Bigaroni OFM. Porziuncola, 1975.
17. Chronicon xxiv vel xxv Generalium. Idézi M. Bigaroni in: i. m. xi. p.
 18. Ezt is M. Bigaroni mutatja ki.
 19. Arbor Vitae crucifixae Jesu, a Responsio sanctissimo patri domino nostro domino Clementi divina providentia papae quinto tradenda és a Declaratio quam donat officio sanctissimi patris domini nostri summi pontificis humiliter obediens ei, vocatus et requiritus ab ipso.
 20. Historia de septem tribulationibus Ordinis Minorum, Expositio regulae Fratrum Minorum, Apologia pro vita sua.
 21. Pásztor Edith már idézett munkájában a mi számozásunk szerint a 111–116. és a 69–74. fejezeteket tartja Leótól származónak, míg R. Brooke a második csoportba beleszerzi a 66., 67., 68. fejezeteket is. Így R. Brooke szerint nem 12, hanem 15 fejezet való Leó testvértől.
 22. Ezek a fejezetek a mi számozásunk szerint: R. Manselli i. m. alapján: 105–106; 110., 1–2., 8–12., 13–14., 41., 46–49., 51., 52., 56., 92., 25., 44., 66–68., 75–77., 85., 22., 59–60., 37., 91.
 23. Pásztor Edith i. m. 40. p.
 24. Vö.: Jókai-kódex 14–15. század. A nyelvemlék betűhív olvasata és latin megfelelője. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva közzéteszi P. Balázs János. Akadémiai Kiadó, Bp., 1981. Emma Bartoniek: Codices Manuscripti latini vol. 1. Codices latini medii aevi. Bp., 1940.
 25. A könyv 127. verzóján a Leó testvérnék adott áldásban Leó neve helyett ez áll: »Áldjon meg az Úr engem, Fábián testvért.«
 26. Bihl, Michael OFM: L'édition du Speculum Vitae B. Francisci parue à Győr en 1752 et l'origine hongroise du Speculum Vitae in: AFH 20 (1927), 132–153. pp.: Magyar, Arnold OFM: Die ungarischen Reformstatuten von 1454 des Fabian Iga-li. In: AFH 64 (1971), 71–122. pp.

JEGYZETEK A SZÖVEGHEZ

1. Rivo Torto helye nincs egészen pontosan megállapítva, bizonyára a folignói út mentén volt kb. 1,5 km-re Assisitól.
2. L. Oz 6,6; Mt 9,13; 12,7.
3. Ferenc kötelezi Pisai Albert testvért is, hogy kétszer annyit egyen, l. Eccleston: *De Adventu (Eccl)* 14.
4. A gyékényes káptalanon.
5. Test 3.
6. RNB 9; RB 6.
7. Lk 10,1.
8. Lk 10,17.
9. RNB 9.
10. Test 14.
11. Mt 6,34.
12. Valószínűleg itt nem Rivo Torto szerepel, tehát törés van a fejezetek között: »templom közelében, a testvér már a rend régi tagja«. A 2C 176 és LM 10,5 a Portiunculánál helyezi el.
13. A Portiunculánál.
14. Guido, aki jelen volt, amikor Szent Ferenc visszaadta ruháit apjának.
15. Érthető módon a 2C és a LM elbeszélése sokkal finomabb.
16. Guido püspök.
17. Monte Subasiórol van szó.
18. Rivo Torto.
19. Az apát nyilván emlékezett, hogy ez volt az egyik templom, amit Szent Ferenc kijavított.
20. Mt 7,24.
21. RNB 7; RB 6; Test 7.
22. Erről nem szól a végrendelet.
23. Mt 12,36 alapján.
24. Az évenként tartott pünkösdi nagykáptalanon (pünkösdkor tartott általános rendi gyűlés) a testvérek kezdetben személyesen vettek részt. A források arról szólnak, hogy 1221-ben 3000, 1222-ben az ún. gyékényes káptalanon 5000 testvér vett részt.
25. A következőkben a klerikusok és laikusok éles szembeállítására semmiképpen sem eredhet Szent Ferenc korából. Ha ezt a legendát az első társaknak tulajdonítjuk, ez a hely nagy nehézséget okoz. L. Martino Conti OFM: *The Development of Studies and of Clericalism in the Order*. In: *Documents of the Plenary Council of the Order of Friars Minor, Róma, 1981.* 43–68. pp., főként a 37. megjegyzés.
26. EpOrd 40–43; Test 9–10.
27. Ennek a négyszer is szereplő kifejezésnek a megfejtése a legproblematisusabb.
28. Vö. RegErem 3., Szent Benedek Regulája 67; Szent Klára Regulája IX, 10.
29. Vö. a Jelenések könyvének szimbólumvilágával.
30. Vö. RNB 18; az eset 1221 előtt történt.
31. A SP 8-ban: Szent Ferenc helyettese. Így az 1221-ben elhunyt Catani Péterre gondolhatnánk. Az itteni szöveg szerint inkább Illés testvére.
32. A 2C 59 szerint Sartheanóban, Chiusitól kb. 4 km-re.
33. A két bibliai utalás: Mt 8,20 és Mt 4,1–2.
34. Mt 6,31. 34.
35. Ravaccionóban vagy ismertebb nevén Abberinóban.

36. 35 10 (III, 26); 35 (IX, 31).
37. Test 2-3.
38. Eccleston és Jacques de Vitry beszámolóiról, hogy kezdetben így volt.
39. Ez az egyetlen reá vonatkozó adat. Fr. Leó, aki titkára, gyónatója és papja volt, biztosan távol volt. A 2C 137-ben Pacifik testvér volt jelen.
40. Szent Ferenc írásai közt ez ilyen címet visel: *Végrendelet, melyet Szent Ferenc kérésére Pratói Benedek testvér foglalt írásba*. L. Egyszerűség útja, SZIT Bp., 1981. 183. p. Ezt az áldást szokás »kis végrendeletnek« is nevezni, melyet Szent Ferenc 1226 áprilisában vagy májusában kb. 6 hónappal halála előtt adott.
41. Szent Ferenc áldását, átkát és buzdítását fel szokták olvasni egyes ferences családokban étkezéskor (a regula olvasásának végén) és a káptalanokon is.
42. A szerdikálás később is fontos szerepet játszott a rend életében. III. Honorius pápa Cum dilecti bullájával megadja a testvéreknek a »bűnbánat hirdetésére szóló megbízatást«, melyről IX. Gergely azt írja a Cum qui recipit bullájában, hogy »saját szolgálatukat gyakorolják«, mikor ezt teszik. (Bullarium Franciscanum I, 2; I, 128).
43. Lk 10,21.
44. Mt 19,21.
45. RNB 2; RB 2.
46. A tridenti rítus szerint a püspök intése a leendő szubdiakónushoz; a tridenti miszszálé békéért mondandó votív miséjének post communionem könyörgése.
47. A SP ezt írja: »alázatosan maga mellé vette«.
48. A 2C szerint Ancona vidékén.
49. Mt 16,24; 19,21.
50. Vö. Mt 17,20.
51. Vö. Lk 1,38.
52. A testvérek ilyen tevékenységéről megemlékeznek a korabeli ferences és nem ferences források. Idézi ezeket Sabatier: SP, 160. p.
53. Jól rávilágít ez a jelenet is kettejük kapcsolatára. A PL szerint Catani Péter semmit sem tesz, ami nem tetszik Ferencnek (vö. PL 39).
54. Világi névén Divini Vilmost VI. Henrik koronázta költővé.
55. A templom ma is látható Trevitől negyed-óránnyira Spoleto felé.
56. Diebold de Sweinspeunt spoletói herceg rombolta le 1213 szeptemberében. 1215-ben Trevit átengedte Folignónak, és azután újjáépült a város. Pacifik testvér látomása így 1214-re tehető (AFH XX. 483).
57. A forrásokban itt romlott a szöveg; a kiégszítések lehetőséget adnak egy ilyen fordításra is: »alig élt valaki«.
58. Szent Atanáz ír hasonló epizódokat Remete Szent Antal életrajzában, 9. fejeletében. Remekírók, szerk. Kúhár Flóris. 6. kötet: Az első szerzetesek és remeték életéből, I.: A keleti szerzetesek. Ford. Szunyogh X. Ferenc OSB. Bp. 1944. 34. és 36. pp. A Conformitates is beszámol hasonló esetről (ed. 1906. An.Fr. t. IV. 193. p.).
59. SalVirt 14-15; RNB 16; Adm 10,2; 2C 3,74 (II.97).
60. 2Kor 12,2.
61. Jel 21,19.
62. ApCsel 10,25.
63. Lk 1,22.
64. Adm 12.
65. Szent Bonaventura bárhol is említi ezt a látomást, nem írja, hogy Lucifer trónját kapná meg Szent Ferenc. (Opera t. IX. 577. p. és 588. p.). Ez ellen Ubertino da Casale erősen kikel, mondván, hogy sok mindent elhallgat. (L. Arbor Vitae, Lib. v. cap. IV., 218aL.)
66. Bizonyára arab származású volt. Kano-nok Rietiben.
67. Az Isten dicséretére: 150. zs., a lélek vi-

- gasztalására és békéjére: 1 Kir 16,23. Ami énekről itt szó lehet: *Az Úr dicsérete* vagy a *Naphimnusz*. Szent Ferenc utolsó két évében gyakran énekelte ezeket a dicséreteket, Illés testvér nagy megbotránkozására.
68. Nem feltétlenül Rietiből valónak kellett lennie. Az, hogy a trónusról szóló látomás után található ez a fejezet, valószínűvé teszi, hogy Pacifik testvérről van szó.
69. 2 Kor 1,4.
70. Rietitől északra. Ma Sancta Maria di Foresta.
71. III. Honorius pápa 1219 júniusától októberéig (ekkor volt Szent Ferenc Keleten) és 1225 júniusától 1226. január-februárig volt ott. Nyilván 1225 szeptemberében játszódik az eset (R. Brooke: Scripta. 132–133. pp.).
72. A latinban: salma, eredetileg sagma vagy soma. Kb. 100 liter.
73. Mt 14,31.
74. Poggio kb. 10 km-re északra van a Trasimene tótól (An Fr. X. 154n).
75. Csaknem ugyanezekkel a szavakkal szól az együgyű János testvér is a 19. fejezetben.
76. 2 Sám 1,23.
77. Amikor még ti. Szent Ferenc volt a minis-ter generalis.
78. Fr. Cambell úgy értelmezi a de Lucca-ki-fejezést, mint családi nevet, és rámutat, hogy az első terciárius, aki, mint az előző fejezet hőse, egy napon halt meg feleségével, a Lucensis v. Luchesio nevet viselte (os 60. jegyz.).
79. ApCsel 5,3.
80. A Lk 9,62-ben is a respicio (visszatekintek) ige áll és itt is.
81. Zsolt. 150,1.
82. A latin szövegben a squalus: a mai rendszertanban a tuskés cápák családjának neve, és ezt a cápafélét ma is fogyasztják. Az itt használt magyar szó a Pápai-Páriz szótárban található.
83. Modenai Gerardus; Salimbene is többször említi.
84. A 2C 31-ből tudjuk, hogy Assisi Lénárdról van szó.
85. Ez az egyik a néhány adatból Szent Ferenc kanonizálási eljárására vonatkozólag. Vö. 1C 123; 2C 31.
86. Valószínűleg a Laco di Pildiculoról van szó.
87. A 2C 61 szerint húsvét volt.
88. Nyilván arról van szó, hogy nem a földön ülve ettek, mint ahogy majd ő fog.
89. A latin szöveg elég romlott, fogalomzavar és szintaktikai nehézségek is vannak benne. A világi (harmadik) rend szempontjából mégis fontos hely a 27. fejezettel együtt. A leírás néhány rokon vonást mutat a begina konventokéval.
90. 2 Pét 2,22.
91. Vö. Jób 1,15–16. Az esemény 1242-ben történetelt, amikor II. Frigyes fegyveresei feldúlták Rieti környékét.
92. A 2C 101 szerint San Guistino Valdarno apátjával (kb. 12 km-re ÉNY-ra Arezzótól).
93. A latin szövegben Bambillone van. R. Brooke Cairónak fordítja.
94. Vö. a végrendelettel.
95. Szent Ferenc szóhasználatában ez az Eukharisziát jelenti.
96. Zsolt. 76,3.
97. Mindenszentek ünnepétől karácsony napjáig. Vö. Rb. 3.
98. A 2C 131 alapján Poggio Bustone a Rieti völgyben.
99. Jn 21,25.
100. Zsolt 70,12.
101. Ez természetesen nem latinul áll az eredeti szövegben, hanem ahogy született: Altissimo omnipotente, bon Signore. A szörendet Sík Sándor mindmáig legjobb fordítása alapján cseréltem meg. A későbbiekben is az ő fordításában idézzük a Naphimnuszt.

102. Vö. a 24. fejezettel.
 103. Valószínűleg a Piazza del Vescovado.
 104. Vö. a 25. és a 41. fejezettel.
 105. A költemény egészen 1976-ig ismeretlen volt. Keletkezésének körülményeit a PL ezen fejezete és a SP 90. fejezete mondja el. Egy 14. századi kéziratban találta meg P. G. Boccalli más, Ferencnek tulajdonított szövegek között umbriai dialektusban. Közzététele: »Canto di essortazione di San Francesco per le poverelle di San Damiano.« Collectanea Franciscana 48. (1978), 5–29. p. Mivel a költemény nálunk még ismeretlen, itt közlöm szövegét és nyers fordítását:

- (1) *Audite, poverelle, dal Signor vocate,
 ke de multe parte et provincie sete adunate:*
 (2) *Vivate sempre en veritate,
 ke en obedientia moritate.*
 (3) *Non guardate a la vita de fora,
 ka quella dello spirito e miglora.*
 (4) *Io ve prego per grand'amore,
 k' aiute discrezione dele lemosene
 ke ve da le Signor.*
 (5) *Quelle ke sunt adgravate de infirmitate
 et l'altre ke per lor suo' adfatigate
 tute quante lo sostengate en pace,
 ka multo vederi' cara questa faiga,*
 (6) *ka cascuna sera regina en celo coronata
 cum la vergene Maria.*

(in: François d'Assise – Écrits. Texte latin de l'édition K. Esser. Introduction, Traduction, Notes et Index par Théophile Desbonnets, Thaddée Matura, Jean-François Godet, Damien Vorreux, frères mineurs. Paris, 1981. 346. p.)

- (1) *Halljátok, az Úr által megbívtott szegénykéék
 akik sok országból és vidékről jöttetek össze.*
 (2) *Éljetek mindig igazságban
 hogy meghaljatok az engedelmisségben.*

- (3) *Ne a kinti életet nézzétek,
 hanem a lélek életét, mely jobb.*
 (4) *Nagy szeretettel kérlek benneteket
 szerényen használjátok az alamiznát,
 amelyet az Úr ad nektek.*
 (5) *Azok, akik betegségtől szenvednek,
 és azok, akik értük fáradoznak,
 viseljék ezt békében,
 mert ez a fáradság nagyon kedvesnek tűnik
 nektek,*
 (6) *Hiszen mindegyikötök az ég királynője
 lesz,
 megkoronázva Szűz Máriával együtt.*
 (Ford.: P. Dr. Barsi Balázs OFM.)

106. Nehezen érthető, homályos mondat, öszszefüggései sem világosak.
 107. A San Damiano.
 108. Arab eredetű gyógy mód, mely a 13. század második feléig tartja magát az orvosi gyakorlatban. A vele kapcsolatos kétkelvést jól illusztrálja a 48. fej. záró része.
 109. Mt 8,26.
 110. Mt 12,18–21; Iz 42, 1–4.
 111. 1 Kor 10,4.
 112. Zsolt 60,3; 27,5.
 113. Falu Rieti közelében.
 114. 1 Jn 4,8. 16.
 115. Vö. 40. fejezettel és RB 2-vel.
 116. Vö. RB 3-mal.
 117. A két első testvér Bernát és Péter. A harmadik, a Leó testvérnek tulajdonított Vita beati fratris Aedigii 2. fejezete szerint Egyed testvér.
 118. 2 Kor 9,7.
 119. Jób 31,18.
 120. Vö. a 41. fejezettel.
 121. 2 km-re DNY-ra Fonte Colombótól és 6 km-re Rietitől.
 122. Nem tudjuk pontosan, mi lehet ez.
 123. Tehát 1224 után.
 124. Az előbbieknél alapján ezt nehéz elképzelni. Arról lehet szó, hogy az író ezzel akarja

- bemutatni az illetőben meglévő belső érzéseket.
125. Péld 26,11; Mt 12,45; Lk 11,26; 2 Pét 2,2.22.
126. A történet befejezetlen. A 2C 41 szerint Gedeon, akit rieti kanonoknak mond, végül halálával fizet erkölcstelen életéért.
127. Bagnara kb. 7 km-re k-re van Nocera Umbrától, ami kb. 30 km-re ék-re van Assisitól. Celle di Cortona Illés testvér kedvenc remetesége volt, vö. Brooke jegyzetével.
128. A 2C 77 szerint Satriano.
129. Raoul de Houdenc (1170–1230 körül), a *Roman des Ailes* című művében, mely a lovagi élet katekizmusa, azt írja, hogy senki sem lehet kiváló lovag, csak ha megvan neki a következő két szárnya: jobbról a bőkezűség, balról az udvariasság. os 105. jegyzet.
130. Úgy tűnik, Szent Ferenc kedves hasonlata lehetett, mert a 3. fejezetben is előfordul, csak más számokkal.
131. Szent Ferenc végrendeletében azt írja, hogy az ostiai bíboros úr „ura, védője és fenytője az egész szerzetnek”. Ezért találjuk itt: „szegényeiteknek”, és kicsit lejjebb: apostolicus noster (apostolunk).
132. Jn 14,26.
133. 2 Kor 8,9; Fil 2,5–8.
134. L. 1C 109.
135. Jn 14,26.
136. A krónikás Salimbene írja, akinek eredeti neve Ognibene, azaz Minden-jó volt, hogy őt szintén ezzel az indokkal nevezte más néven az a testvér, akinek Szent Ferenc utolsóának adta föl a rend ruháját. os 112. jegyzet. Lk 18,19.
137. Mt 23,9–10.
138. Filem 1,20–21.
139. Itt kezdődik és a 77. fejezetig tart az Intentio Regulae. Bővebben lásd a bevezetőt.
140. A missiai születésű Ricerius v. Rogér testvér († 1236) egyike annak a két egyetemistának, aki Szent Ferenc beszédére Bolognában megtért. L. még Fior. 27.
141. 1 Jn 2,18.
142. Lk 12,32; Mt 25,40.
143. Az egyetlen korai bizonyíték arra, hogy a iv. lateráni zsinat (1215) jóváhagyta a regulát, melynek szóbeli megerősítése 1209–10-ben történt. A nehézség az, hogy nincs róla bulla. Mellette szól, hogy a ferenceseknek nem kellett más regulát átvenniök, mint pl. a domonkosoknak Szent Ágostonét. (A iv. lateráni zsinat ugyanis megtiltotta új szerzetesrendek alapítását.) Ez pedig azért történhetett így, mert a zsinat a ferences regulát meglévőnek ismerte el, tehát 1215-ben Ferenc egy újabb szóbeli megerősítést kaphatott III. Ince pápától. (Vö. Brooke: Scripta. 204–205. pp.)
144. Iz 55,11; 59,21.
145. Lk 9,1–6; vö. RNB 14. fejezetével.
146. Mt 23,5–7; Jn 12,6; RNB 8.
147. RB 1; RB 12.
148. A noviciátust 1220. szept. 22-én III. Honorius pápa a Cum secundum concilium kezdetű bullájával vezette be. A minister generalis tehát valószínűleg Illés testvér.
149. Test 13,1.
150. Mt 25,29.
151. Mt 25,21.
152. 1 Sám 2,5; Zsolt 112,9; Iz 54,1.
153. Adm 6,3.
154. 1 Kor 8,1.
155. Mk 4,11.
156. Vö. a 71. fejezettel.
157. =»én vetkem«, a Confiteor szavai a miséből.
158. Vö. RB 2-vel.
159. Mt 12,33; Lk 6,44.
160. Vö. a 14. fejezettel.
161. A végrendelet keletkezésének ideje: 1226. szeptember vége–október eleje, miután Szent Ferencet kivitték Portiunculába.

162. Vö. Test; 1 Pét 2,11.
163. A Portiunculánál 1217-ben tartott káptalan. Lásd a bevezetőt és 3S xiv. 62.
164. Szent Ferenc állítását igazolja a 13. század elején induló lièges-i eucharisztikus mozgalom, melynek eredményeképpen az egész keresztény világban elterjedt az Úrnapja ünnepe. Ugyancsak Franciaországból terjedt el az örökmécses használata, az Úrfelmutatás, és szintén Franciaországban csodálatos költemények is születtek Krisztus testéről és vérérol.
165. Az 1 Tim 4,5 visszhangzik benne.
166. Test 3. és a káptalanhoz intézett levél (EpOrd).
167. Greccióban ma is őriznek egy ilyet.
168. Mk 6,7; Lk 10,1. A tercia a zsolozsma délelőtt 9-kor mondandó imaórája.
169. Azaz követségbe; Hugolino 1217, 1218–19-ben és 1221-ben volt legátus Toscanában. Ezt a találkozást 1217-re tehetjük.
170. Nemcsak azt kell látnunk, hogy nem engedte Szent Ferencet Franciaországba, hanem azt is, hogy miután a testvérek sikertelenül tértek vissza Németországból, Magyarországról, mások szerint Franciaországból is, Hugolino bíboros kérte a pápát egy bulla kiadására (Cum dilecti filii, 1218. jún. 11.), melyet az egész egyház minden főpapjának címeztek, figyelmükbe ajánlva, hogy a kisebb testvéreket fogadják bátran, mert »katolikus és hívó emberek«. L. Aspurs i. m. 18. p.
171. Eszerint ő alapította az első ferences közösséget Vezelayben.
172. Lk 12,11–12.
173. Lk 19,12–14.
174. Ma már elnyelte Rieti temetője.
175. Én 8,6; Agg 2,23.
176. Lk 8,18 (19,26; Mt 13,12; 25,29).
177. Péld 26,11.
178. Az Aspergeshez tartozó könyörgés szavai. Az Asperges a szenteltvízzel való meghintés szertartásának szövege.
179. Talán Rocca vagy Rocchiciola falu Assisitól ék-re, vagy Rocca di Brizio.
180. Sabatier a monte casalei remetességgel azonosítja.
181. Az abrosz használata olyan fényűzésnek számított Szent Ferenc szemében, amit a testvéreknek nem engedett meg. Vö. a 32–33. fejezettel.
182. A »Harmadik rendbe« való felvétel mozzanatai. A kifejezés: »valakinek a kezébe fogadalmat tenni«, utal a mozdulatra, mely a hűbéresküből került át a szerzetesi fogadalmotételbe, melyben a hűbéres vagy a fogadalmat tevő kezét a hűbérúr kezébe, ill. az előjáró kezébe téve mondja a fogadalom szövegét.
183. Balanyi a sp 67. fejezetét kommentálva 1223-ra teszi ezt az utat a grecciói karácsony elé.
184. Leo Brancaleo először a settesoli Sancta Lucia-templomról nevezett diakónus bíboros, majd 1202-től a jeruzsálemi Szent Kereszt-bazilikáról nevezett bíboros († 1230), Hugolino mellett a kor másik kiemelkedő egyénisége.
185. A lelki élet mesterei gyakran használják a következő felosztást: kezdők, haladók, tökéletesek.
186. Ez a kettős jelző részben a Szentírásón, részben a liturgián alapul. Angyalok fejedelme: Dán 10,13; Jel 12,7. Lelkek fejedelme: ti. ő az, aki a mennyországba vezető be őket: a halottakért mondott mise offertórium.
- Elhöz az Alvernán tartott böhthöz fűződik a Leó testvéreknek adott áldás, aminek autográf kéziratát a Sacro Conventóban őrzik. Az áldást tartalmazó lapocska másik oldalára Leó testvér így írja le a körülményeket:
- »Szent Ferenc két évvel halála előtt az alvernai házban negyvennapos böjtot tartott a Boldogságos Szűz Isten anyja és

- Szent Mihály arkangyal tiszteletére, Szűz Mária mennybevételének ünnepétől a Szent Mihály szeptemberi ünnepéig...»
- Ez pontosan megfelel annak, amit itt olvasunk. Az áldás szövegét lásd *Egyszerűség útja*, 177. p.; ill. Duane Lapsanski OFM.: *The Autographs on the »Chartula« of St. Francis of Assisi*, AFH 67. évf. 1–2 fasc. (1974) 18–37. pp.
187. Például: 79. fej. és LM 12,2.
188. Vö. a 92. fejezettel.
189. Mt 7,3–4 (Lk 6,31–41).
190. Zsolt 50,14.
191. Iz 42,2.
192. »Jóra való restség« – a hét főbűn egyike.
193. Zsolt 51,3.
194. Zsolt 29,2.
195. 2 Kor 1,3.
196. Jacoba v. Giacoma de Settisoli a római nemes, Gratiano Frangipani özvegye volt. Szent Ferenc halála után Assisiben élt, és a Szent Ferenc-bazilika attemplomába temették el, feltehetőleg 1239-ben.
197. Mt 7,24; 1 Kor 3,10.
198. RB 6 (1 Pét 2,11).
199. Zsolt 147,20.
200. Vö. Mt 25,15.
201. Vö. az Adm 5 és 10 tanítását.
202. 1220. Balanyi szerint a pünkösdi káptalalon történt (május 17.), mások szerint ősszel (szeptember 29.).
203. Quintavallei Bernát; Szt. Ferenc első társa.
204. Az áldás kérésében nem gyerekes kívánságot kell látnunk, ami által Bernát előtérbe akar kerülni.
- Az életszentséggel ötvöződő hívő magartartás párosul azzal a meggyőződéssel, hogy az áldás hatékony jele a kegyelemben való növekedésnek. A jelenet és háttere a bibliai pátriárkákra emlékeztet, akik ünnepélyesen megáldják elsőszülöttjüket. Szent Ferenc vaksága emlékeztet Jákob halálára, és kifejezett említése az 1C 108-ban még meglepőbb.
205. Szinte ugyanez a mondat olvasható a 45. fejezetben is.
206. Nem ismerjük a levelet.
207. Tit. 2,14.
208. Fil. 3,20–21.
209. Angelus Clarenus Expositiójában (lásd a bevezetőben) így találjuk meg a *Verba Sancti Francisci* részt, mely a 111–115. fejezeteket foglalja magában.
210. A rieti völgyben Fonte Colombóban.
211. Az első tervezetet, amit fr. Leónak dik-tált, miután befejezte, elküldte Illés testvérnek, aki nyilván nem véletlenül elvesztette, mivel nem volt a ministerek kedvére való. Ez lett volna tehát, ami elveszett. Ezután ír Szent Ferenc egy újat. Ek-kor játszódik ez a fejezet (vö. Aspurz: *Fr.Hist.*, 23. p.). Így érthető Illés testvér húzódozása.
- A leírásban erősen érezhető egy Mózes–Ferenc párhuzam. Az ismert monasztikus hagyomány alapján először Illés testvér vonja meg ezt a párhuzamot a Szent Ferenc halálára írt körlevelemben, majd Celanói, Bonaventura és Angelus Clarenus újítja fel. (Bővebben l. Dizionario Francescano: *Regula*, 1517–18. pp.)
- Mások nem fogadják el a regulatervezet elvesztését. Eszerint Bonaventura tanúsága nem lenne elég meggyőző, Szent Ferenc és Szent Klára bizalma Illés iránt pedig valószínűtlené tenné az esetet. Feltelezhető, hogy volt egy írásos tervezet, de ez az 1223. június 11-én, a káptalanon jóváhagyott regulába egyszerűen beleolvadt mint munkaokmány. Ez a szemlélet a végleges regulát a Szent Ferenc és a ministerek közötti dialógus gyümölcsének tekinti (Hardick–Terschlußen–Esser).
212. Így is fordítható: »egymást vádolva«, vö. Brooke, 287. p.
213. 1221 vagy 1222 májusában.
214. 1 Kor 1,20.
215. Lásd a 76. és 92. fejezetet.
216. Lk 12,24.
217. Valószínűleg Illés testvér, vagy a 107. fejezet alapján Bernát testvér.

A PERUGIAI LEGENDA RÉSZLETES
TARTALOMJEGYZÉKE
ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZATA

	2C	SP	LM	Mások
(AZ ELSŐ NAPOK RIVO TORTÓNÁL)				
1. Szent Ferenc együtt eszik az éhségtől haldoklóval	22	27a	5,7	–
2. Az első testvérek szigorú élete	21	27b	–	Fior 18
3. Szent Ferenc arra tanítja az első testvéreket, hogy örvendezve menjenek kéregetni	74	18	–	Jókk 81–83
4. Hogyan tartották meg az evangéliumot szó szerint	–	19	–	–
5. Szent Ferenc szólót eszik egy beteg testvérrel	176	28	–	Jókk 91–92
6. Az assisi püspök váratlan látogatása	100	–	10,5	–
7. Szent Ferenc közbenjárására egy testvér megszabadul a kísértéstől (A PORTIUNCULA)	124	106	–	–
8. Hogyan kapták meg a Portiunculát?	18	55a	–	3S 56a
9–10. Szent Ferenc a Portiunculáról és az ottani életről	19	55i	–	–
11. Szent Ferenc le akar rombolni egy kőből épült házat a Portiunculánál	57	7	7,2	–
12. Szent Ferenc nem akarja, hogy a testvérek kényelméért épületet emeljenek ott (KITÉRŐ AZ ÉPÜLETEK SZEGÉNYSÉGÉRE)	–	8	–	–
13. Milyen cellában szeretett lakni Szent Ferenc, és hogyan mondtak egyet az övének	a)	59b	9a	–
	d)	56b	9d	–
	e)	–	9e	–
14. Szent Ferenc elmondja, hogyan építkezzenek a testvérek	–	10a	–	–
15. Ua.	146	10d	–	–
16. Ua. (ÚJABB KITÉRŐ)	–	10e	–	–
17. Szent Ferenc megáldja testvéreit halála előtt	–	87	–	–

	2C	SP	LM	Mások
(A PORTIUNCULÁRÓL SZÓLÓ RÉSZEK FOLYTATÁSA)				
18. Szent Ferenc tisztán akarja látni a templomokat	–	56	–	Jókk 96–97
19. János testvér csatlakozása Szent Ferenchez. Egyszerűsége.	–	57	–	Jókk 97–101
20. Egy jelölt, aki rokonainak osztotta szét vagyonát, és akit Szent Ferenc elküldött	81 115	– 99	7,3 –	–
21. Szent Ferenc megszabadul egy kísértéstől	–	58	–	Jókk 101–103
22. Szent Ferenc egy tálból eszik egy leprással (ÖSSZEKÖTŐ RÉSZ A 22. ÉS A 24. KÖZÖTT)	–	58	–	Jókk 101–103
23. Pacifik testvér látomása egy lepraskórház közelében lévő kápolnában	122 123	59 60	10,3 6,6	– –
(A BETEGSÉGRŐL, FŐLEG SZEMBAJÁRÓL SZÓLÓ FEJEZETEK)				
24. Szent Ferenc mennyei lantmuzsikát hall	126	–	5,11	–
25. Egy rieti pap szülője, amelyet Szent Ferenc látogatói tönkretettek	–	104	–	Fior 19
26. Szent Ferenc ebédre hívja a rieti doktort (KITÉRÉS SZENT FERENC ÉLETSZENTSÉGÉRE)	44	110	7,11	–
27. Szent Ferenc közbenjárására megter egy jámbor fiatalasszony világias férje	38	–	11,6	–
28. Szent Ferenc nem vesz föl egy ifjút, aki sírva járul elé	40	103	–	–
29. Szent Ferenc betegsége idején halat kíván, és rögtön küld is neki valaki	–	111	–	–
30. Szent Ferenc kitalálja egy testvér gondolatait	31	–	11,8	–
31. Szent Ferenc megáld egy testvért, aki azért jött Greccióba, hogy lássa őt (ÁTVEZETÉS A GRECCIÓRÓL SZÓLÓ RÉSZBE)	45	–	11,12	–
32. Szent Ferenc megint a testvéreket, akik túl gazdagon terítették meg a karácsonyi asztalt	61	20	7,9	Jókk 83–86
33. Hugolino bíboros látogatása a Portiunculában	63	21	–	Jókk 86–87
34. Szent Ferenc megjövendöli a greccióiak jó- és balsorsát	35	–	8,11	–
35. Szent Ferenc megjövendöli a perugiaiaknak a polgárháborút (VISSZATÉRÉS AZ ELSŐ KITÉRŐHÖZ)	37	105	–	–

	2C	SP	LM	Mások
36. Egy apát megtapasztalja Szent Ferenc imádságának erejét (A FŐTÉMA MEGJELENÉSE)	101	-	10,5	-
37. Szent Ferenc szembajának eredete. Hogyan sírt Krisztus szenvedésén	- 11b	91a 92	-	- 3S 14C
38. Szent Ferenc válasza egy miniszternek, aki az Írás olvasására biztatta betegsége idején	105	-	-	-
39. Szent Ferenc nyilvánosan bevallja, hogy húst evett betegsége idején	-	61	-	1C 52
40. Szent Ferenc bevallja, mit evett börtönében. Nem akar képmutató lenni	131 130	62 62	- -	- -
41. Szent Ferenc bevallja, hogy híu dicsőségvágyból adott alamizsnát	132	63	-	-
42. Hugolino bíboros és Illés testvér megparancsolják neki, hogy gyógyíttassa betegségét	-	91b	-	-
43. Szent Ferenc súlyos fájdalmak közepette megírja a Naptestvér énekét	213	100 (119?)	-	-
44. Szent Ferenc még egy versszakot költ a Naphimnuszhoz, és ezzel kibékíti a püspököt és a podesztát	-	101	-	-
45. Szent Ferenc költ egy másik énekét a San Damianó-i klarisszáknak	204	90	-	-
46. Szent Ferenc Fonte Colombóba megy, hogy kezeltesse magát	-	115a	-	-
47. Az Úr megjutalmazza az őt ápoló testvéreket, mondja Szent Ferenc	-	89	-	-
48. Az orvos elvégzi az égetést, de Szent Ferenc nem érzi a tűz hevét (KITÉRŐ)	166	115	5,9	-
49. Szent Ferenc szerette a tüzet, és nem akarta eloltani	-	116	-	-
50. Szent Ferenc nem segít tüzet oltani	-	117	-	-
51. Szent Ferenc minden teremtmény iránti szeretete (A FŐTÉMA ÉRINTÉSE)	165	118	9,1	-
52. Szent Ferenc kenyeret és köpenyét küldi a doktor egy másik szegény betegének (KITÉRŐ)	92	33	-	-
53. Szent Ferenc gyakran odaadta tunikáját annak, aki Isten szerelméért kérte	181	34	-	-

	2C	SP	LM	Mások
54. Szent Ferenc azt kívánja, hogy szabadon túladhasson ruháin	196	35	9,1	-
55. Egyed testvér egy szegénynek adja ruháját	-	36	-	-
X 56. Szent Ferenc egyetlen Újszövetségiüket két testvér szegény édesanyjának adta (VISSZATÉRÉS A FŐTÉMÁHOZ)	91	38	-	-
57. A marhák meggyógyítása Szent Ferenc kéz- és lábmosó vizével	-	-	13,6	3C 18
58. Szent Ferenc meggyógyítja a világiás életű Gedeon papot (A SZENT FERENC UTOLSÓ NAPJAI RÓL ÉS BETEGSÉGÉRŐL SZÓLÓ SOROZAT)	41	-	11,5	-
59. Szent Ferenc koldulni küld néhány katonát, akik pénzért semmit sem tudtak venni (KITÉRŐ)	77	22a	7,10a	-
60. Szent Ferenc koldulni ment, amikor gazdag ember asztalához volt hivatalos	72	22c	7,7	-
61. Szent Ferenc koldulni megy az ostiai püspök úr asztalától	73	23a	7,7	-
62. Szent Ferenc elküld egy testvért, aki se nem dolgozott, se nem koldult	75a 75b	23g 24	- 5,6	-
63. Szent Ferenc megcsókolja a koldulásból örvendezve visszatérő testvérek vállát (VISSZATÉRÉS A FŐTÉMÁRA)	76	25	-	Jókk 87-88
64. Illés testvér kifogásolja a halálos beteg Ferenc vidámságát	-	121	-	-
65. Egy orvos megmondja Szent Ferencnek, hogy meg fog halni (KITÉRŐ: 66-77=INTENTIO REGULAE)	-	122	-	-
66. Az anconai Ricerius testvér meglátogatja Szent Ferencet, és a szegénységgel kapcsolatos szándékáról kérdezi	-	2	-	-
67. Szent Ferenc visszaemlékezik arra, miért hívják őket kisebb testvéreknek, és az első időkben használt köszönésre (VISSZATÉRÉS AZ ELSŐ KITÉRŐHÖZ)	- -	26a 26c	6,5 3,2	1C 38 3S 26a
68. Szent Ferenc nem erőlteti a szegénység oly szigorú megtartását, ahogy Ricerius testvérnek mondta	-	2c	-	-
69. Szent Ferenc hasonlóképpen válaszol egy provinciálisnak, aki könyveket akart tartani	62b	3	-	-

	2C	SP	LM	Mások
70. Egy novícius arra vágyik, Szent Ferenc is engedje meg neki, hogy zsolnároskönyve legyen; Szent Ferenc magatartása a teológusokkal kapcsolatban	195c	4a	-	-
	-	72a	-	Jókk 113-116
	163b	-	-	-
	195b	72b	-	Jókk 113-116
71. A szónoklás és az imádság viszonya	164a	72c	8,2	-
	164b	72h	-	-
72. Szent Ferenc válasza a novíciusnak	-	73b, 4b	-	-
73. Szent Ferenc válasza a novícius másodszeri kérdésősködésére	195c	4d	-	-
74. A novícius újbóli kérdésére Szent Ferenc végleges választ ad	-	4g	-	-
75. Szent Ferenc egyik kísérője megkérdi, miért tűri el, hogy a testvérek letértek az eredeti útról	-	71a	-	Jókk 111-112
76. Szent Ferenc válasza	-	71c	-	Jókk 111-112
77. Szent Ferenc megkívánja, hogy a testvérek házai szegényesek legyenek, különösen a Portiunculánál (A PORTIUNCULA)	-	11	-	-
78. Szent Ferenc intézkedése a haszontalan és fölösleges beszéd elkerülésére a portiunculai kolostorban	160	82	5,6	-
79. Szent Ferenc missziós testvéreket küld szerte a világba a portiunculai káptalanon, ő pedig elhatározza, hogy Franciaországba megy (KITÉRŐ)	201b	65a	-	-
80. Szent Ferenc tisztelete Krisztus teste iránt	a) 201 b) 201	65c 65f	- -	- -
81. Szent Ferenc megbízza Szilveszter testvért, hogy űzze ki az ördögöket Arezzóból	108	-	6,9	-
82. Az ostiai püspök lebeszéli Szent Ferencet arról, hogy Franciaországba menjen (VISSZATÉRÉS A FÓTÉMÁHOZ)	-	65g	-	1C 75
83. Egy egyetemes káptalan előtt Szent Ferenc leírja egyik kísérőjének, milyen alázatosnak kell lennie egy kisebb testvéreknél	145b	64	6,5	-

	2C	SP	LM	Mások
84. Szent Ferenc megszelídít egy tücsköt (A PÉLDAADÁS FONTOSSÁGA)	171	–	8,9	–
85. Szent Ferenc megtagadja magától, amire szüksége van, hogy jó példát adjon	–	16	–	–
86. Szent Ferenc elkedvetlenedik néhány testvér rossz példája láttán, de Isten megvigasztalja	158	81a	8,3	Jókk 117–118
87. Ua. (A SZEGÉNYSÉG)	–	81b	–	Jókk 119–120
88. Szent Ferenc szegyenkezett, mert nálánál szegényebb emberrel találkozott	84	17	7,6	–
89. Szent Ferenc megfedd egy testvért, aki megbántott egy szegény embert	85	37	8,5	1C 76
90. A rablók megtérítése	–	66	–	Fior 26
91. Egy állítólag szent életű testvérről Szent Ferenc bebizonyítja, hogy nem az (JELEK ÉS DÉMONOK: HÁROM TÖRTÉNET KÜLÖNBÖZŐ HELYEKEN)	28	102	11,10	–
92. Szent Ferenc Leó bíboros vendégeként egy toronyban tölt egy éjszakát, ahol gonosz lelkek bántalmazzák. Kísérőjével beszélgetve rájön, hogy ez azért történt, mert neki mindig jó példát kell adnia	119	67	6,10	–
93. Szent Ferenc bójtót tart Alvernán, és jelet kap az Úrtól, hogy ez tetszésére van	120	99	–	–
94. Greccióban egy ördög a párnájába bújva akadályozza az imádságban (KITÉRŐ)	64	98	5,2	–
95. Szent Ferenc mindig álva imádkozott; példa erre, mikor Leó bíborostól ment haza	96	94	10,6	–
96. Szent Ferenc az ördögről, imádságról és a testtel való bánásmódról beszél	113b	95c	–	–
97. Szent Ferenc a vidámság szükségességéről beszél, és megfeddi egyik társát, aki szomorkodik	129	97	5,6	–
	125	95a	–	–
	120	96a	–	–
(FERENC UTOLSÓ NAPJAI)				
98. Egy testvér azt mondja Szent Ferencnek, hogy zsákból készült ruháját hamarosan gazdag öltözetre váltja	–	109	–	–

	2C	SP	LM	Mások
99. Szent Ferenc megáldja Assisi városát, mikor kérésére halála előtt a Portiunculához viszik	—	124	—	—
100. Szent Ferencet bátorítják, hogy fogadja a halált örvendezve, ő pedig még egy versszakot költ a Naphimnuszhoz	—	123	—	—
101. Szent Ferenc éppen Jacoba de Settisoliért küld, amikor az megérkezik (ALÁZATOSSÁGA. ÚGY TŰNIK, EZEK A RÉSZEK NINCSENEK ÖSSZEFÜGGÉSBE ÁGYAZVA)	—	112	—	3C 37
102. Szent Ferenc az alázatosság és a szegénység sziklájára alapozta a rendet	—	44	—	3C 38
103. Szent Ferenc megköszöni Terni püspökének, hogy nem hízelgő szavakat mondott róla	141	45a	—	—
104. Szent Ferenc azt mondja, hogy az ember semmit sem tulajdoníthat magának, minden tisztelet Istené	133	45c	—	—
105. Szent Ferenc alázatosságból lemond a generális hivatalról	143	39	—	—
106. Szent Ferenc azt kéri a minister generalistól, hogy egyik kíséroe gvardiánja legyen	151 144	46	6,4	—
(VISSZATÉRÉS A FÓTÉMÁHOZ)				
107. Jacoba asszony elkészíti a süteményt Szent Ferencnek, aki küld belőle Bernát testvérnek, majd megáldja	—	107a	—	—
108. Szent Ferenc jóvondolése Bernát testvér haláláról (KITÉRŐ)	48	107b	—	—
109. (ISMÉT A FÓTÉMA:) Szent Klára szintén súlyos beteg volt, és Szent Ferenc írt neki	—	108	—	—
110. Szent Ferenc halálakor a ház fölé pacsirták röptültek; Szent Ferenc azt szeretné, ha karácsonykor senki sem éhezne; a pacsirta növérről beszél (ÚJABB KÜLÖN RÉSZ: A SZEGÉNYSÉG ÉS A REGULA. VÖ. 111–115. = VERBA S. FRANCISCI)	— 200 —	113c 114 113b	14,6	3C 32
111. Szent Ferenc óvakodik attól, hogy más szegényt megfosszon az alamizsnától	—	12	—	Jókk 78–79

	2C	SP	LM	Mások
112. A testvéreknek nem lehet sem egyéni, sem közösségi tulajdonuk, Krisztus majd gondoskodik róluk	–	13	–	Jókk 79
113. A ministerek szembeszállnak Szent Ferencel, amikor az új regulát írja	–	1	–	–
114. Szent Ferenc a gyékényes káptalanon Hugolino úr jelenlétében elutasítja a korábbi regulákat	–	68	4,10	Jókk 107–108 Fior 18
115. Szent Ferenc elutasítja, hogy privilégiumot szerezzen a prédikálásra	–	50	–	–
116. Krisztus a testvérek három hibája miatt panaszkodik Leó testvérnek (VISSZATÉR A FŐTÉMA)	–	52	–	Jókk 94–95
117. Szent Ferenc megáldja a testvéreket, és Krisztus példájára mindegyiknek ad egy kis darab kenyeret	216 217	88a 88b	14,5 14,5	–

NB.: A nagyobb egységekre való beosztást Brooke-tól vettük át.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

SZENT FERENC IRATAI KÖZÜL:		1C	Vita Prima s.f. (Celanói Tamás első életrajza)
RNB	Regula Non Bullata, a meg nem erősített Regula	2C	Vita Secunda s.f. (Celanói Tamás második életrajza)
RB	Regula Bullata, a megerősített Regula	3C	Tractatus de Miraculis s.f. (szintén Celanóitól)
Test	Testamentum, Végrendelet	3C	Sacrum Commercium (Szent Ferenc eljegyzése a Szegénység Úrnővel)
EpOrd	Epistola toto Ordini missa, az Egyetemes Káptalanhoz írt levél	3S	Legenda Trium Sociorum (A Három Társ Legendája)
RegErm	Regula pro Eremitoriis Data, a remetések számára írt Regula	Fior	Fioretti
SalVirt	Salutatio Virtutum, az Erények Köszöntése	LM	Legenda Maior (Szt. Bonaventura: Nagyobb Legenda)
Adm	Admonitiones, Intelmek	Lm	Legenda minor (Szt. Bonaventura: Kisebb Legenda)
EGYÉB FERENCES FORRÁSOK:		PL	Legenda Perusiana (Perugiai Legenda)
AF	Analecta Franciscana, 1885–1941. IÖV.		
AFH	Archivum Franciscanum Historicum		

sp	Speculum Perfectionis (Tökéletesség tükré)
Actus	Actus beati Francisci et Sociorum eius (Szent Ferenc és társainak cselekedete)
sv	Speculum Vitae 1504 Velence
Jókk	Jókai-kódex

Rövidítések főként a jegyzetekben fordulnak elő. Mivel nemzetközileg is elfogadott gyakorlat, hogy a latin címet használva rövidítik az itt szereplő írások neveit, ehhez mi is alkalmazkodtunk. A Bibliából vett idézetek rövidítéséhez lásd: Szt. István Társulat Bibliája, 1979. 7. p.

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

I / LATIN NYELVŰ SZÖVEGKIADÁSOK

- Archivum Franciscanum Historicum. Periodica publicatio trimestris cura PP. Collegii S. Bonaventurae. Quaracchi, majd Grottaferata, évfolyamai (AFH).
- Bigaroni, Marino OFM: »Compilatio Assisiensis« dagli Scritti di fr. Leone e Compagni su S. Francesco D'Assisi. I edizione integrale dal Ms 1046 di Perugia con versione italiana a fronte. A cura di Marino Bigaroni OFM. Porziuncola, 1975.
- Bonaventura, S, Doctor Seraphicus: Legenda Maior S. Francisci Assisiensis et eiusdem Legenda Minor. Editae a PP. Collegii S. Bonaventurae, Firenze - Quaracchi, 1941.
- Brooke, Rosalind B.: Scripta Leonis, Fufini et Angeli Sociorum S. Francisci. The writings of Leo, Rufino and Angelo Companions of St. Francis. Edited and Translated by Rosalind B. Brooke. Oxford Clarendon Press, 1970.
- Delorme, P. Ferdinand-M. OFM: La »Legenda Antiqua S. Francisci« du ms 1046 De la Bibliothèque Communale de Pérouse. AFH 15. (1922) 23-70.; 278-382. pp. és »Legenda Antiqua S. Francisci. Texte du ms 1046 (M.69) de Pérouse. Édité par le P. Ferdinand-M. Delorme OFM. France Franciscaine II. Paris. 1926.
- Desbonnets, P. Théophile OFM: Legenda trium Sociorum. Édition Critique AFH 67. (1974), 38-144. pp.
- François d'Assise. Écrits. »Sources Chrétiennes«, Cerf, Paris, 1981.
- Le Speculum Perfectionis ou Memoires de Frère Léon sur la seconde partie de la vie de Saint François d'Assise. Tome II. Étude Critique. Par Paul Sabatier. Publié avec introduction par A. G. Little. Manchester UP, 1931.
- Lemmens, Fr. Leonardus OFM.: Documenta Antiqua Franciscana, edidit Fr. L. Lemmens OFM. I-III. Quaracchii, 1901-1902.
- Thomas de Celano, Fr. OFM: Vita Secunda S. Francisci Assisiensis et eiusdem Legenda ad usum chori. Editae a PP. Collegii S. Bonaventurae, Quaracchi, 1926.
- Thomas de Celano, Fr. OFM: Vita Secunda S. Francisci. Edita a PP. Collegii S. Bonaventurae, Quaracchi, 1927.

- A tökéletesség tükré (Speculum Perfectionis). Latin eredetiből fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Balanyi György kegyesrendi tanár. »Élet« kiadása, Budapest, 1926.
- Az egyszerűség útja. Ferences íráások. Assisi Szent Ferenc írásai (vele egy kötetben még: Facimbalom. Szedő Dénes versei és fordításai). Szent István Társ. Budapest, 1981.
- Celanói Tamás testvér Szent Ferenc első életírása és Celanói Tamás testvér Szent Ferenc második életírása. Fordította Balanyi György. Kéziratban.
- Chesterton, Gilbert Keith: Assisi Szent Ferenc. Ford. Antal Lukács. Vele egy kötetben: Assisi Szent Ferenc Virágoskertje – Fioretti. Fordította Kaposi József. Szent István Társ. Budapest, 1980.
- Galli, Mario von: A megélt jövő. Assisi Szent Ferenc. Vele egy kötetben: Sacrum Commercium – Szent Ferenc menyegzője a Szegegyesség Úrnővel. Fordította és bevezetővel ellátta Balanyi György kegyesrendi tanár. Ecclesia, Budapest, 1981.
- P. Balázs János: Jókai-kódex, 14–15. század. A nyelvemlék betűhív olvasata és latin megfelelője. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva közléteszi P. Balázs J. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.
- Szent a Szentről. Assisi Szent Ferenc életrajza Szent Bonaventurától. Fordította: Burka P. Kelemen dr. OFM. Budapest, 1942.
- Szent Ferenc élete legbizalmasabb barátai előadásában (Legenda Trium Sociorum). Latin eredetiből fordította, bevezetéssel ellátta Balanyi György. Minerva Rt. Kolozsvár, 1945.

3 / IDEGEN NYELVŰ SZÖVEGKIADÁSOK

ÉS FERENCES LEGENDAIRODALOMMAL FOGLALKOZÓ MŰVEK

- Bihl, Michael OFM: L'édition du Speculum Vitae Francisci parue à Győr en 1752, et l'origine hongroise du Speculum Vitae in: AFH 20 (1927) 132–153. pp.
- Desbonnets, P. Théophile OFM: A »ferences kérdés«. In: Saint François d'Assise, Documents – Écrits et premières biographies, Ed. Fr. Paris, 1968. 1490–1499. pp. (fordítása kéziratban).
- Fila Erzsébet: A ferences eszmevilág tükröződése Jacopone da Todì és kora költészetében. A Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Doktori értekezés. Budapest, 1934.
- Fleming, John V.: An Introduction to the Franciscan Literature of the Middle Ages. Chicago, 1977. FHP.
- Fonti Francescane. Assisi 1978.
- Hardick, Lothar–Terschlüssen, Joseph–Esser, Kajetan OFM. La Regle des Frères Mineurs. Étude historique et spirituelle. Ed. Fr., Paris, 1961. 39–42. pp.
- Manselli, Raoul: Nos qui cum eo fuimus, Contributo alla Questione Francescana, Roma, 1980. Istituto Storico dei Capuchini.
- Pásztor, Edith: Fratle Leone Testimone di San Francesco. in: Collectanea Francescana 50 (1980), 35–84. pp.
- St. Francis of Assisi. Writings and Early Biographies. English Omnibus of the Sources for the Life of St. Francis. Edited by Marion A. Habig. FHP. Chicago, 1973.

4/RENDTÖRTÉNETEK ÉS EGYÉB SEGÉDKÖNYVEK

- Aspurz, Fr. Lazaro Iriarte de, OFM Cap: Franciscan History. The Three Orders of St. Francis of Assisi. Franciscan Herald Press, Chicago, 1982.
- Balanyi György: Anima Franciscana. Össze-
gyűjtött tanulmányok. Ferences Közlöny
kiadása, Budapest, 1930.
- Conti, Fr. Martino OFM: The Development of
Studies and of Clericalism in the Order. in:
Documents of the Plenary Council of the
Order of Friars Minor. Rome, 1981.
- Dizionario Francescano Spiritualita, Messa-
gero di S. Antonio, Padova, 1983.
- Esser, Cajetan OFM: Origins of the Franciscan
Order. Franciscan Herald Press, Chicago,
1970.
- Gemelli, P. Ágoston OFM. A franciskanizmus.
A második bővített olasz kiadás után fordí-
totta P. Takács Ince OFM. Ferences Közlöny
Szerk. kiadása, Budapest, 1933.
- Godet, Jean François et Georges Mailleux:
Corpus Des Sources Franciscaines IV: Le-
genda seu Compilatio Perusiana Speculum
Perfectionis. Concordantia Index, Listes de
fréquence, Tables comparatives. Publica-
tions du CETEDOC. Universitè Catholique
de Louvain-la-Neuve, 1978.
- Magyar Arnold OFM: Die ungarischer Re-
formstatuten von 1454 des Fabian Igali. in:
AFH 64 (1971) 71–122. pp.
- Manuale Historiae Ordinis Fratrum Minorum
a P. Dr. Heriberto Holzapfel. Friburg, Her-
der, 1909.
- Rotzetter, H.–van Dijk, W.–Matura, T. OFM:
Un chemin d'Évangile, l'esprit franciscain
hier et aujourd'hui. Médiapaul: Editions
Paulines, 1982. Fordította fr. dr. Barsi Ba-
lázs OFM., kéziratban.
- Sz. Jónás Ilona: Árpád-házi Szent Erzsébet.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986.
- Takács Ince OFM.: Szent Ferenc Rendje. Tör-
ténelmi áttekintés. Kiadja: a Magyarorszá-
gi Szentföldi Biztosi Hivatal. Budapest,
1937.

5/MAGYARORSZÁGI RENDTÖRTÉNET ÉS IRODALOMTÖRTÉNET

- Balanyi György: A ferences mozgalom be-
gyökerezése magyar földön. Székfoglaló ér-
tekezés. Budapest, MTA, 1940.
- Eszterle József Péter: Mikor jöttek a ference-
sek Magyarországra, és hol épült első ko-
lostoruk. Doktori értekezés. Esztergom,
1925.
- Horváth János: A magyar irodalmi műveltség
kezdetei. Szent Istvántól Mohácsig. I. kötet.
Budapest, 1944.
- Dr. Karácsonyi János: Szt. Ferenc rendjének
története Magyarországon 1711-ig. I-II.
Budapest, MTA, 1923.
- Katona Lajos: Az Ehrenfeld és a Domonkos-
Codex forrásai. ITK. 1903. 66–75. pp.
- Kódexek a középkori Magyarországon. Kiál-
lítás az Országos Széchényi Könyvtárban.
(Katalógus.) Budapest, 1985.
- Tarnai Andor: »A magyar nyelvet írni kez-
dik«. Budapest, 1984.

KÉPJEGYZÉK

Giotto di Bondone (1267 k.–1337) 1297–1299 között festi meg Giovanni di Muro barátának, a ferencesek generálisának megbízásából a Szent Ferenc-legendakört ábrázoló freskóciklust az assisi Szent Ferenc-bazilika felsőtemplomában.

A ciklus huszonnyolc jelenetből áll; s követi ikonográfiailag Szent Bonaventura *Legenda maior*-ját.

- 1 / *Giotto*: Szent Ferenc odaajándékozza a köpenyét.
Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE.
- 2 / *Giotto*: A Szent Damján-templom feszületének értelme.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 3 / *Giotto*: Szent Ferenc lemond javairól.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 4 / *Giotto*: III. Ince pápa álma.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 5 / *Giotto*: A ferences szabályzat jóváhagyása.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 6 / *Giotto*: Szent Ferenc látomása a trónszékekről.
Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 7 / *Giotto*: Az ördögök kiűzése Arezzóból.
Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 8 / *Giotto*: Szent Ferenc elragadtatása.
(Részben saját kezű alkotás.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 9 / *Giotto*: A grecciói jászol.
(Részben saját kezű alkotás.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE

- 10 / *Giotto*: Szent Ferenc prédikál a madaraknak.
Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE
- 11 / *Giotto*: Szent Ferenc III. Honorius pápa előtt prédikál.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE
- 12 / *Giotto*: Szent Ferenc megjelenik az arles-i szerzetes gyülekezetnek.
(Nagyrészt saját kezű alkotás.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE
- 13 / *Giotto*: Szent Ferenc stigmái.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE
- 14 / *Giotto*: Szent Ferenc elhagyja a földet.
(Segédek közreműködésével.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE
- 15 / *Giotto*: A klarisszák siratják Szent Ferencet.
(Részben saját kezű alkotás.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE
- 16 / *Giotto*: A szentté avatás.
(Giotto műhelyének alkotása.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA,
FIRENZE

A borítón: *Giotto*: Az ördögök kiűzése Arezzóból.

Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE

A luxus változat kiemelhető mellékletén: *Giotto*: Szent Ferenc vizet fakaszt.

(Részben saját kezű alkotása.) Freskó, 270×230 cm. © FOTO SCALA, FIRENZE

10. Einem Mann seine Freude ausdrücken.
 Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

11. Einem Mann seine Illusionen zeigen.
 (gehört kammelschüssel), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

12. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

13. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

14. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

15. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

16. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

17. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

18. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

19. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

20. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

21. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

22. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

23. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

24. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

25. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

26. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

27. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

28. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

29. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

30. Einem Mann seine Meinung zu einer Sache ausdrücken.
 (Nagel sein sein sein sein), Freude, 1706:30 an. © FOTO SCALA HERMES

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
BEVEZETÉS	8
<i>A legendák világa</i>	8
<i>Szent Ferenc kora</i>	9
<i>Szent Ferenc élete</i>	11
<i>A ferences rend a legendák keletkezésének idejében</i>	17
<i>A Szent Ferenc-legendák és a ferences kérdés</i>	19
<i>Assisi Szent Ferenc Perugiai Legendája szövegének eredete</i>	24
<i>A Perugiai Legenda elbeszélismódja és Ferenc-képe</i>	26
<i>Néhány kifejezés magyarázata</i>	27
<i>A Perugiai Legenda magyar vonatkozásai</i>	28
ASSISI SZENT FERENC PERUGIAI LEGENDÁJA	31
<i>Jegyzetek a bevezetéshez</i>	124
<i>Jegyzetek a szöveghez</i>	126
<i>A Perugiai Legenda részletes tartalomjegyzéke</i>	
<i>és összehasonlító táblázata</i>	133
<i>Rövidítések jegyzéke</i>	140
<i>Válogatott bibliográfia</i>	141
<i>Képjegyzék</i>	144

2827-2

Kiadta a Helikon Kiadó. Felelős vezető Molnár Magda igazgató.

Készült a Kner Nyomdában, Békéscsabán 1990-ben.

Felelős vezető Balog Miklós vezérigazgató.

Hungarian translation © Varga Imre, 1990.

A fordítás alapjául szolgált: Scripta Leonis, Rufini et Angeli Sociorum S. Francisci.

Edited by Rosalind B. Brooke, Oxford, Clarendon Press, 1970.

© Oxford University Press 1970. Edited and translated

by Rosalind B. Brooke (1970) by permission of Oxford University Press.

Felelős szerkesztő Steinert Ágota.

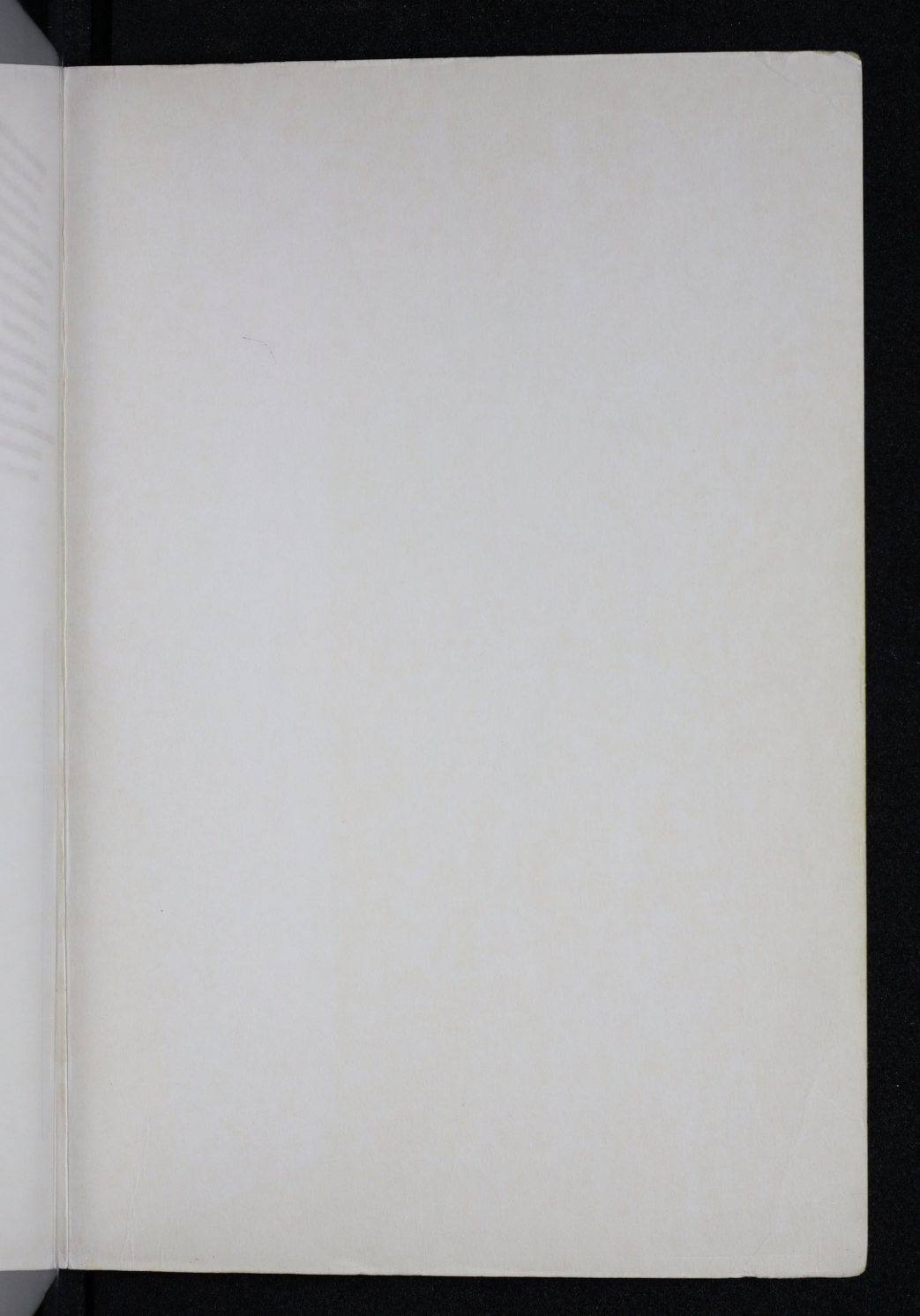
A képeket Varga Imre válogatta. Képszerkesztő Pilaszanovich Irén.

A kötetet Murányi Zsuzsa tervezte. Művészeti vezető Szántó Tibor.

Megjelent 14,66 (A/5) ív terjedelemben.

Az összkiadásból 1000 példány különleges tokban, kivehető műmelléklettel, vászonkötésben, számozva a bibliofil ritkaságok gyűjtői számára készült.

HE 273 / ISBN 963 208 038 6 / ISSN 0864-9081

ASISISI SERGIA LEGENDAJA